

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การศึกษา เรื่อง “พัฒนาการการบริหารงานตามหลักความโปร่งใสและการมีส่วนร่วมของประชาชน : ศึกษาเฉพาะกรณีองค์การบริหารส่วนตำบลเขาสามยอต จังหวัดลพบุรี” เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อศึกษาพัฒนาการกระบวนการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลเขาสามยอตที่มีความโปร่งใส และการมีส่วนร่วมของประชาชน รวมทั้งเงื่อนไขปัจจัยที่ก่อให้เกิดการบริหารงานตามหลักความโปร่งใส และการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งมีผลการศึกษา ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปขององค์การบริหารส่วนตำบลเขาสามยอต

ส่วนที่ 2 พัฒนาการกระบวนการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลเขาสามยอตตามหลักความโปร่งใส และการมีส่วนร่วมของประชาชน

ส่วนที่ 3 ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการบริหารงานตามหลักความโปร่งใส และการมีส่วนร่วมของประชาชน

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปขององค์การบริหารส่วนตำบลเขาสามยอต

1. สภาพทั่วไป

สภาพทั่วไปขององค์การบริหารส่วนตำบลเขาสามยอต มีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

1.1 สถานที่ตั้งขององค์การบริหารส่วนตำบลเขาสามยอต อยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอเมืองลพบุรี จังหวัดลพบุรี ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ประมาณ 3 กิโลเมตร ตั้งอยู่ เลขที่ 104/18-19 ถนนนเรศวร อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี มีเนื้อที่ประมาณ 32.5 ตารางกิโลเมตรหรือประมาณ 20,148 ไร่ โดยมีสภาพภูมิประเทศเป็นที่ราบและมีแนวภูเขาอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือเป็นแนวยาว ทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นป่าไม้มีประมาณ 20 เปอร์เซ็นต์ ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ โดยมีอาณาเขตติดต่อกับแต่ละพื้นที่ ดังต่อไปนี้

ทางด้านทิศเหนือ ติดต่อเขตกองบิน 2 กองพลบินที่ 1 กองบัญชาการยุทธทางอากาศ ฐานบินโคกกระทาย ตำบลเขาพระงาม

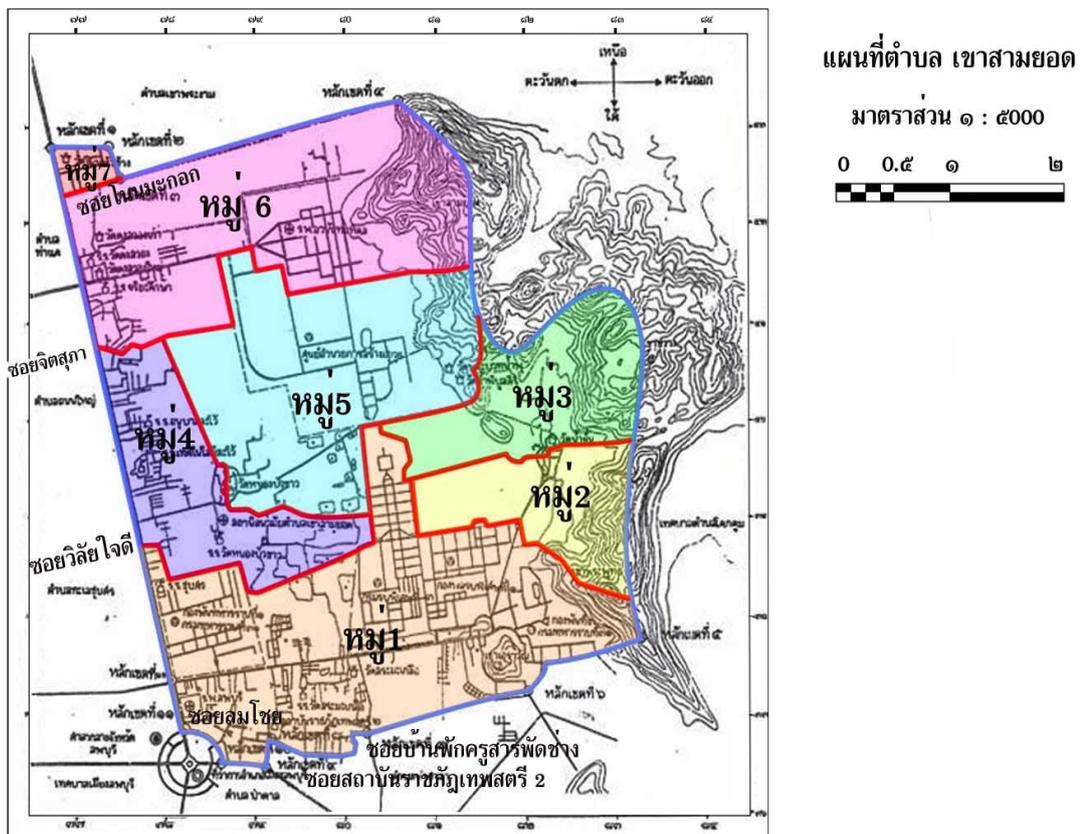
ด้านทิศใต้ติดกับถนนพหลโยธิน ตั้งแต่วงเวียนเทพสตรี (ที่ตั้งพระบรมราชานุสาวรีย์สมเด็จพระนารายณ์มหาราช) จนถึงทางแยกนิคมสร้างตนเอง ลพบุรี ตำบลท่าศาลา

ด้านทิศตะวันออกติดกับถนนสายยุทธศาสตร์สายลพบุรี-พัฒนานิคม ตั้งแต่สามแยกนิคมสร้างตนเองลพบุรีจนถึงสนามทดลองอาวุธ ศูนย์อำนวยการสร้างอาวุธกองทัพบก บ้านท่ามะเดื่อ ตำบลนิคมสร้างตนเอง

ด้านทิศตะวันตก ติดกับถนนพหลโยธิน ตั้งแต่วงเวียนเทพสตรี กม.155 จึงถึงเขตกองบิน 2 กองพลบินที่ 1 กองบัญชาการยุทธทางอากาศ กม.162 เขตติดต่อกับตำบลท่าแค ตำบลถนนใหญ่ ตำบลทะเลชุบศร และศาลากลางจังหวัดลพบุรี โดยมีถนนพหลโยธินเป็นเส้นแบ่งเขต

อาณาเขตที่ตั้งของตำบลเขาสามยอด ซึ่งสามารถดูจากแผนที่ตำบล ประกอบด้ภาพที่ 4.1 ดังนี้

ภาพที่ 4.1
แผนที่ตำบลเขาสามยอด

1.2 หมู่บ้านและประชากร

ตำบลเขาสามยอก มีหมู่บ้าน ทั้งหมด 7 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ 1 บ้านสระมะเกลือ หมู่ที่ 2 บ้านน้ำจั้น หมู่ที่ 3 บ้านน้ำจั้น หมู่ที่ 4 บ้านหนองบัวขาว หมู่ที่ 5 บ้านหนองบัวขาว หมู่ที่ 6 บ้านดงสวอง หมู่ที่ 7 บ้านโนนหัวช้าง มีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 28,522 คน แยกเป็นชาย 15,507 คน และหญิง 13,015 คน ซึ่งสามารถแสดงได้ดังตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.1
จำนวนหมู่บ้านและประชากร

ลำดับที่	ชื่อหมู่บ้าน	จำนวนครัวเรือน	ประชากร		
			ชาย	หญิง	รวม
1	หมู่บ้านสระมะเกลือ	5,249	7,995	5,632	13,627
2	หมู่บ้านน้ำจั้น	130	240	219	459
3	หมู่บ้านน้ำจั้น	66	125	134	259
4	หมู่บ้านหนองบัวขาว	1,559	1,922	2,259	4,181
5	หมู่บ้านหนองบัวขาว	686	1,395	1,066	2,461
6	หมู่บ้านดงสวอง	1,763	2,838	2,633	5,471
7	หมู่บ้านโนนหัวช้าง	528	992	1,072	2,064
รวม		9,981	15,507	13,015	28,522

จากตารางแสดงให้เห็นว่า ตำบลเขาสามยอก มีประชากรทั้งหมด 28,522 คน แบ่งเป็น ชายจำนวน 15,507 คน หญิง จำนวน 13,015 คน ซึ่งประชากรทั้ง 7 หมู่บ้านนั้น หมู่ 1 บ้านสระมะเกลือ มีประชากรมากที่สุด คือ 13,627 คน เพราะอยู่ในเขตพื้นที่เมืองและหมู่ 3 บ้านน้ำจั้น มีประชากรน้อยที่สุด คือ 259 คน เนื่องจากอยู่บริเวณชานเมืองและลักษณะการตั้งบ้านเรือนจะอยู่ห่าง ๆ กัน เมื่อพิจารณาความหนาแน่นเฉลี่ย ประมาณ 878 คน ต่อตารางกิโลเมตร

2. สภาพทางด้านเศรษฐกิจ

2.1 ด้านอาชีพ ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้าง คือ ค้าขายและอีกส่วนหนึ่งรับราชการ โดยเฉพาะรับราชการทหาร ส่วนข้าราชการพลเรือนก็มีพอสมควร เนื่องจากตำบลเขาสามยอกอยู่ในเขตอำเภอเมือง ห่างประมาณ 3 กิโลเมตร ความเจริญต่างๆ ทั้งสาธารณูปโภคและสาธารณูปการก็มีความพร้อม ทำให้เกิดมีหมู่บ้านจัดสรรขึ้นในหลาย ๆ หมู่บ้าน รองรับความเจริญของเมือง และรองรับการพักอยู่อาศัยของข้าราชการอื่น ๆ ที่มาพักอาศัยในตำบลเขาสามยอก ส่วนอาชีพรอง ได้แก่ เลี้ยงสัตว์ ค้าของเก่า ทำการเกษตร

2.2 หน่วยธุรกิจในพื้นที่ตำบลเขาสามยอกนั้นส่วนใหญ่เป็นธุรกิจขนาดเล็กและขนาดย่อม โดยส่วนมากเป็นร้านค้า ซึ่งมีข้อมูลดังนี้

- ประกอบด้วย ปั้มน้ำมัน 1 แห่ง
- โรงงานอุตสาหกรรม 4 แห่ง
- ร้านอาหาร 39 แห่ง
- คู่ออมรถ 30 แห่ง
- ร้านค้า 131 แห่ง
- โรงแรม, หอพัก, บ้านเช่า 112 แห่ง
- ร้านเสริมสวย, ตัดแต่งทรงผม 36 แห่ง
- บ้านจัดสรร 16 แห่ง

3. สภาพทางด้านสังคม

ข้อมูลทางด้านสังคมของตำบลเขาสามยอก มีดังนี้

3.1 ด้านการศึกษา ตำบลเขาสามยอกได้มีสถานศึกษาในพื้นที่ ซึ่งให้บริการทางการศึกษาได้แก่

- ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 5 แห่ง
- โรงเรียนประถมศึกษา (รัฐบาล) 5 แห่ง
- โรงเรียนประถมศึกษา (เอกชน) 2 แห่ง
- โรงเรียนอาชีวศึกษา (เอกชน) 1 แห่ง
- ห้องสมุดประชาชน 2 แห่ง
- ศูนย์เทคโนโลยีและสารสนเทศ (โรงเรียนชุมชน ฯ) 1 แห่ง

- โรงเรียนเขาสามยอศึกษา (สังกัด อบต.เขาสามยอ) 1 แห่ง จัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 14 มีนาคม 2549

3.2 ด้านสถาบันและองค์กรทางศาสนา

วิถีชีวิตของประชาชนในพื้นที่ตำบลเขาสามยอส่วนใหญ่ นับถือศาสนาพุทธ และได้มีการดำเนินชีวิตตามหลักศาสนาและทำการประกอบพิธีทางศาสนาโดยการเข้าวัดทำบุญตามประเพณี ซึ่งได้มี สถาบันและองค์กรทางศาสนา ประกอบด้วย

- วัด 8 แห่ง
- สำนักสงฆ์ 3 แห่ง
- คริสตจักร คาทอลิก 1 แห่ง

3.3 ด้านสาธารณสุข ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับทางด้านสาธารณสุขเป็นเรื่องเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยของประชาชน ทั้งในการทำงานและในครอบครัว เนื่องจากถ้ามีสุขภาพดีแล้วย่อมส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่นและประเทศชาติต่อไป ในเขตตำบลเขาสามยอได้มีสถานที่ให้บริการด้านสาธารณสุข ดังนี้

- สถานีอนามัยประจำตำบล 1 แห่ง ตั้งอยู่บ้านหนองบัวขาว ต. เขาสามยอ
- โรงพยาบาลของรัฐ 1 แห่ง (โรงพยาบาลลพบุรี)
- โรงพยาบาลของราชการทหาร 1 แห่ง (โรงพยาบาลอานันทมหิดล)
- ส่วนอัตรการมีและใช้ส้วมราดน้ำ ร้อยละ 100

3.4 ด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ในความต้องการของมนุษย์ถือว่าเป็นความต้องการขั้นพื้นฐาน ที่จะช่วยให้การดำรงชีพมีความสะดวกและราบรื่น ซึ่งความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินเป็นตัวชี้วัดอย่างหนึ่งของความมั่นคงของมนุษย์ ซึ่งตำบลเขาสามยอมีข้อมูล ดังนี้ คือ

- เครื่องดับเพลิงประจำหมู่บ้าน 7 แห่ง
- รถยนต์บรรทุกน้ำเอนกประสงค์ 2 คัน

3.5 ด้านการสังคมสงเคราะห์และสวัสดิการสังคม ด้านนี้ก็ถือว่ามีความสำคัญไม่น้อยไปกว่ากันเนื่องจากแต่ละพื้นที่ยังมีผู้ด้อยโอกาสทางสังคม ผู้สูงอายุ และผู้พิการที่ทางสังคมจะต้องมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการดูแลเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาทางด้านสังคมตามมา ตำบลเขาสามยอได้มีข้อมูลดังนี้

- ศูนย์สงเคราะห์ประจำหมู่บ้าน 7 แห่ง
- ศูนย์พัฒนาครอบครัวชุมชน 1 แห่ง
- ศูนย์อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนตำบลเขาสามยอ (อปพร.) 1 แห่ง

- ศูนย์ปฏิบัติการร่วมในการรักษาความสงบเรียบร้อยและการบริการในชุมชน 1 แห่ง
- ศูนย์ส่งเสริมสุขภาพชุมชน 2 แห่ง
- ศูนย์พัฒนาครอบครัว 1 แห่ง

3.6 ด้านการบริการสาธารณะ นอกเหนือจากข้อมูลดังกล่าวข้างต้นแล้ว ในการบริการสาธารณะของตำบลเขาสามยอตได้มีอุปการณ์ในการให้บริการสาธารณะดังนี้

- รถกระเช้าไฟฟ้า 1 คัน
- รถยนต์บรรทุกขยะ 4 คัน (ปิคอัพ 1 คัน อัดท้าย 2 คัน และ เทท้าย 1 คัน
- ที่ดินสาธารณะมีผู้ยกให้จำนวน 9 แปลง เนื้อที่ จำนวน 293 ตารางวา (ตั้งอยู่ที่

ตำบลทะเลชุบศร)

3.7 มวลชนจัดตั้ง มีการจัดตั้งมวลชนเพื่อเป็นประโยชน์ในการให้บริการประชาชน รวมทั้งการดูแลรักษาชุมชนให้มีความสงบสุข มีข้อมูลดังนี้

- อาสาพัฒนาชุมชน 12 คน
- กรรมการพัฒนาสตรีหมู่บ้าน 8 คน
- อาสาสมัครสาธารณสุขมูลฐาน 197 คน
- อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อปพร.) 95 คน
- อสม.น้อยพิทักษ์สิ่งแวดล้อม 85 คน
- กลุ่มออกกำลังกาย 16 กลุ่ม (ชมรมไทเก๊ก)

นอกจากนั้น มีการจัดตั้งชุมชนเข้มแข็งที่มีการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม 32 ชุมชน โดยมีกลุ่มอาชีพ 9 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มแม่บ้าน ร.31 พัน 3 รอ. ผลิตเครื่องหมายปักดิน น้ำยาล้างจาน หมูสวรรค์ ตัดเย็บเสื้อผ้า กลุ่มหน่อไม้บ๊อบ กลุ่มแม่บ้าน พันเสนารักษ์ พล 1 รอ. ผลิตดอกไม้ประดิษฐ์จากสบู่ กลุ่มมัดย้อม กลุ่มดอกไม้จัน กลุ่มทอผ้า กลุ่มพรมเช็ดเท้า กลุ่มแม่บ้านผลิตอาหารคาวหวาน กลุ่ม อสม. ผลิตสบู่และน้ำยาล้างจาน กลุ่มเกษตรทวนตะวัน

กลุ่มออมทรัพย์ 7 กลุ่ม ตามโครงการตามแผนยุทธศาสตร์ร่วมเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง การจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์และเงินทุนหมุนเวียน คือ

- สัจจะสะสมกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต หมู่ที่ 1
- สัจจะสะสมกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต หมู่ที่ 2
- สัจจะสะสมกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต หมู่ที่ 4-5
- สัจจะสะสมกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต หมู่ที่ 6
- สัจจะสะสมกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต หมู่ที่ 7

4. สภาพทางด้านการเมือง

จังหวัดลพบุรีแบ่งเขตการเลือกตั้ง ออกเป็น 5 เขต ตำบลเขาสามยอด อยู่ในเขตเลือกตั้งที่ 2 การเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลเขาสามยอดนั้นมีทั้งหมด 7 หมู่บ้าน สามารถ มีสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลได้ จำนวน 14 คน โดยในการเลือกตั้ง ตั้งแต่ปี 2542-2550 นั้น มีสถิติที่น่าสนใจ ดังต่อไปนี้

4.1 การเลือกตั้ง เมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม 2542 เขตเลือกตั้งมี 7 เขต (7 หมู่บ้าน) จำนวนหน่วยเลือกตั้ง 12 หน่วย ผู้มีสิทธิ์เลือกตั้ง 18,182 คน ผู้มาใช้สิทธิ์เลือกตั้ง 7,989 คน คิดเป็นร้อยละ 43.93

4.2 การเลือกตั้ง เมื่อวันที่ 24 สิงหาคม 2546 เขตเลือกตั้งมี 7 เขต (7 หมู่บ้าน) จำนวนหน่วยเลือกตั้ง 29 หน่วย ผู้มีสิทธิ์เลือกตั้ง 19,692 คน ผู้มาใช้สิทธิ์เลือกตั้ง 9,782 คน คิดเป็นร้อยละ 49.67 บัตรเสีย ร้อยละ 4.09 บัตรไม่ประสงค์ลงคะแนน ร้อยละ 3.41

5. การบริการขั้นพื้นฐาน

การให้การบริการขั้นพื้นฐานกับประชาชนในพื้นที่ ถือว่าเป็นสิ่งสำคัญยิ่งต่อวิถีการดำเนินชีวิตของประชาชน ในการให้การบริการขั้นพื้นฐาน มีข้อมูลดังนี้

5.1 การคมนาคม ภายในตำบลเขาสามยอด มีถนนเชื่อมกันทุกหมู่บ้าน และมีถนนพหลโยธินตัดผ่านตำบลประกอบด้วย

- ถนนลาดยาง 11 สาย
- ถนนคอนกรีตเสริมเหล็ก 56 สาย
- ถนนดินลูกรังหรือหินคลุก 51 สาย

5.2 การไฟฟ้า ไฟฟ้าถือเป็นปัจจัย สำคัญในการดำรงชีวิตเป็นอย่างมาก เนื่องจากสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ต้องใช้ไฟฟ้าทั้งสิ้น ในตำบลเขาสามยอดทุกหมู่บ้านมีไฟฟ้าใช้ และจำนวนครัวเรือนที่ใช้ไฟฟ้า จำนวน 8,711 ครัวเรือน

6. ด้านทรัพยากรธรรมชาติ

ลักษณะพื้นที่ในตำบลเขาสามยอดเป็นพื้นที่ราบ มีภูเขา และทรัพยากรธรรมชาติ ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ป่าไม้ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ตามแนวบริเวณภูเขา และได้มีแหล่งน้ำ ได้แก่

6.1 แหล่งน้ำตามธรรมชาติ ถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญในการอุปโภคและบริโภค แหล่งน้ำตามธรรมชาติถือว่าเป็นสถานที่ช่วยสร้างความอุดมสมบูรณ์ให้กับพื้นที่ และเป็นแหล่งอาหารให้กับชุมชนตำบลเขาสามยอก มีทั้งหมด 17 แห่ง ได้แก่

- ลำน้ำ, ลำห้วย 4 แห่ง
- บึง, หนอง 7 แห่ง
- สระน้ำ 6 แห่ง

6.2 แหล่งน้ำที่สร้างขึ้น ซึ่งในปัจจุบันจำนวนประชากรได้มีเพิ่มขึ้น แหล่งน้ำที่มีอยู่เดิมไม่สามารถตอบสนองความต้องการได้อย่างเพียงพอ ต่อคนในชุมชนจึงได้มีการสร้างแหล่งน้ำขึ้นเพิ่มเติม ได้มีแหล่งน้ำที่สร้างขึ้น 31 แห่ง ได้แก่

- บ่อน้ำตื้น 10 แห่ง
- บ่อบาดาล 12 แห่ง
- ประปาหมู่บ้าน 9 แห่ง

7. วัฒนธรรมประเพณี

ทางด้านวัฒนธรรมประเพณีของชุมชน ตำบลเขาสามยอกได้มีหมู่บ้านที่ได้รับการประเพณี วัฒนธรรมที่ได้สืบทอดต่อกันมาได้แก่ ประเพณีกำฟ้า ของบ้านน้ำจั้น ซึ่งประเพณีกำฟ้าเป็นงานบุญพื้นบ้านอย่างหนึ่งของชาวลาวพวน จัดขึ้นเพื่อขอพรจากเทพดาผู้รักษาฟ้าและบันดาลให้ฝนตกต้องตามฤดูกาล มักจะถือเอาวันขึ้น 2 ค่ำ เดือน 3 เป็นวันสุกดิบ และรุ่งขึ้น 3 ค่ำ เดือน 3 จะเป็นวันกำฟ้า โดยชาวบ้านจะร่วมกันใส่บาตรด้วยข้าวหลามและข้าวจี ตกบាយมีการละเล่นพื้นบ้าน เช่น มอญซ่อนผ้า ช่วงซัย เป็นต้น

8. ศักยภาพขององค์การบริหารส่วนตำบล

องค์การบริหารส่วนตำบลเขาสามยอก ได้มีบุคลากรด้านต่าง ๆ โดยมี จำนวนบุคลากร 98 คน ดังนี้ คือ

- สำนักปลัด อบต. พนักงานส่วนตำบล 8 คน ลูกจ้างชั่วคราว 12 คน
- กองคลัง พนักงานส่วนตำบล 6 คน ลูกจ้างประจำ 1 คน ลูกจ้างชั่วคราว 6 คน
- กองช่าง พนักงานส่วนตำบล 2 คน ลูกจ้างชั่วคราว 12 คน
- กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม พนักงานส่วนตำบล 3 คน ลูกจ้างประจำ 1 คน ลูกจ้างชั่วคราว 21 คน

- กองสวัสดิการสังคม พนักงานส่วนตำบล 2 คน
- กองการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม พนักงานส่วนตำบล 3 คน ลูกจ้างประจำ 1 คน ลูกจ้างชั่วคราว 16 คน
- กองวิชาการและแผนงาน พนักงานส่วนตำบล 2 คน ลูกจ้างชั่วคราว 1 คน
- กองประปา ลูกจ้างชั่วคราว 2 คน

9. ด้านงบประมาณ

งบประมาณด้านรายรับ รายจ่าย ตั้งแต่ พ.ศ. 2544-2549 ขององค์การบริหารส่วนตำบลเขาสามยอด ดังแสดงในตารางที่ 4.2

ตารางที่ 4.2

รายได้ขององค์การบริหารส่วนตำบลเขาสามยอด

ปีงบประมาณ	รายรับ (บาท)			รายจ่าย (บาท)	เงินสะสม(บาท)
	ไม่รวมเงินอุดหนุน	เงินอุดหนุน	รวม		
2544	10,032,764.73	1,080,100.00	11,112,864.73	9,456,492.99	1,711,771.74
2545	16,657,791.38	1,214,997.10	17,872,788.48	14,699,151.00	3,178,636.71
2546	23,876,706.31	3,235,490.36	27,112,196.67	19,312,630.21	7,799,516.46
2547	28,352,479.66	11,151,838.00	39,504,317.66	33,897,760.35	5,971,762.73
2548	33,158,622.13	37,120,606.00	70,279,228.12	65,887,113.95	4,469,149.58
2549	34,853,639.81	28,138,603.68	62,992,243.49	62,009,143.16	1,074,671.30

ส่วนที่ 2 พัฒนาการกระบวนการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล

เขาสามยอดตามหลักความโปร่งใสและการมีส่วนร่วม

ของประชาชน

องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เขาสามยอดได้มีกระบวนการบริหารงานตามหลักความโปร่งใสและการมีส่วนร่วมของประชาชนซึ่งในแต่ละกระบวนการได้มีการสร้างความเข้าใจและความเชื่อมั่นต่อประชาชนในท้องถิ่น การเปิดเผยข้อมูลข่าวสารโดยวิธีการต่าง ๆ การตรวจสอบการบริหารงานของ อบต. และการทำประชาคมเพื่อร่วมกันเสนอความคิดเห็นใน

การพัฒนาท้องถิ่น ซึ่งผลการศึกษาพบว่า พัฒนาการกระบวนการบริหารงานของ อบต.ที่นำไปสู่ความโปร่งใสและการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น คือ กระบวนการสร้างความเข้าใจและความเชื่อมั่น กระบวนการเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร กระบวนการตรวจสอบ กระบวนการทำประชาคม โดยมีรายละเอียดของผลการศึกษา ดังนี้

กระบวนการสร้างความเข้าใจและความเชื่อมั่น

วิธีการสร้างความเข้าใจและความเชื่อมั่นต่อประชาชนซึ่งแต่เดิมนั้น ตำบลเขาสามยอต ประชาชนยังมีความไม่เข้าใจกันในเรื่องบทบาทหน้าที่ และการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลในด้านต่าง ๆ เพื่อให้ประชาชนได้มีความเข้าใจและความเชื่อมั่นต่อองค์การบริหารส่วนตำบลและผู้บริหารท้องถิ่น องค์การบริหารส่วนตำบลเขาสามยอต จึงได้มีกระบวนการสร้างความเข้าใจและความเชื่อมั่นให้แก่ประชาชนในพื้นที่ และเนื่องจากบริบททางด้านกฎหมายที่มีการเปลี่ยนแปลงทำให้ผู้บริหารท้องถิ่นมีการปรับบทบาทในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล ดังเช่น โครงสร้างทางด้านกฎหมายที่มีพัฒนาการมาตั้งแต่เป็นสภาตำบล และเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลนั้น ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านโครงสร้างการบริหารงาน ส่วนสภาตำบลซึ่งมีกำนัน และผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้บริหารสภาตำบล ในรูปแบบคณะกรรมการ ทำให้อำนาจตัดสินใจในการบริหารต่าง ๆ ขึ้นอยู่กับประธานสภาตำบลและคณะกรรมการจึงทำให้ขาดมิติของการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน

ต่อมาได้มีพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 ก่อให้เกิดการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น ในระยะแรกเป็นการบริหารงานโดยกำนันและผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่ ซึ่งกำนันได้เป็นประธานกรรมการบริหารโดยตำแหน่ง ส่วนสมาชิกมาจากการเลือกตั้งหมู่บ้านละ 2 คน โครงสร้างการบริหารงานในระยะแรกนั้น ไม่ค่อยมีความพร้อมทั้งทางด้านบุคลากรและงบประมาณทำให้การบริหารจัดการไม่มีความต่อเนื่อง ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นก็ไม่ค่อยได้รับความสนใจจากประชาชนมากนัก เพราะว่าประชาชนยังไม่เข้าใจในบทบาทอำนาจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลมากนัก รวมทั้งองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นองค์กร

เมื่อมีการแก้ไขกฎหมายที่ให้ประธานกรรมการบริหารมาจากมติของสภาท้องถิ่น ทำให้ผู้บริหารต้องฟังเสียงสภาและมติจากสภามากกว่าประชาชน เนื่องจากผู้บริหารมาจากการเลือกตั้งโดยสภาทำให้มิติการมีส่วนร่วมและการตรวจสอบการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลเป็นไปในรูปแบบของสภามากกว่าภาคประชาชน หลังจากนั้น ได้มีการปรับปรุงแก้ไข

พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 (แก้ไขเพิ่มเติม) พ.ศ. 2546 ซึ่งให้ผู้บริหารท้องถิ่นมาจากการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชน และพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 ได้กำหนดอำนาจหน้าที่ให้มีความชัดเจนมากขึ้น รวมทั้งได้ถ่ายโอนภารกิจทั้งหลายของรัฐที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีศักยภาพเพียงพอที่จะจัดทำได้ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินการ เช่น การจัดการศึกษา การสร้างและบำรุงรักษาถนน เป็นต้น และได้กำหนดภาษีและอากรรวมทั้งรายได้อื่น ๆ เพิ่มมากขึ้น รวมทั้งพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545 เป็นผลให้เกิดมิติต่าง ๆ ทั้งการมีส่วนร่วมของประชาชนและการตรวจสอบการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลมากขึ้น ซึ่งเกิดจากปัจจัยหลายประการ ทั้งองค์การบริหารส่วนตำบลมีอิสระมากขึ้นในการบริหารงาน การมีงบประมาณมากขึ้น มีบทบาทอำนาจหน้าที่ที่ชัดเจนมากขึ้น ทำให้ประชาชนเกิดความสนใจและให้ความสำคัญกับองค์การบริหารส่วนตำบล อีกประการหนึ่งก็คือ ผู้บริหารท้องถิ่นมีความเข้มแข็งมากขึ้นในการบริหารจัดการ รวมทั้งมีการกำหนดนโยบายและการนำนโยบายไปปฏิบัติเพื่อการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นที่เป็นรูปธรรมมากขึ้น

การบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลเขาสามยอกได้มีการปรับเปลี่ยนวิธีการบริหารงานให้สอดคล้องและตอบสนองความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นตามไปด้วย รวมทั้งประชาชนในระยะแรกไม่ค่อยเห็นความสำคัญของการปกครองท้องถิ่นเพราะไม่ค่อยมีความรู้ความเข้าใจในหลักการปกครองท้องถิ่น อีกประการหนึ่งคือความไม่พร้อมขององค์การบริหารส่วนตำบลทั้งทางด้านบุคลากร และงบประมาณในการบริหารงาน จึงเป็นเหตุทำให้ประชาชนขาดความเชื่อมั่นต่อองค์การบริหารส่วนตำบลและผู้บริหารท้องถิ่นไปด้วย

ความไม่เข้าใจและไม่เชื่อมั่นต่อองค์การบริหารส่วนตำบล

องค์การบริหารส่วนตำบลเขาสามยอกในช่วงแรกมีปัญหาอุปสรรคในเรื่องบุคลากรในการปฏิบัติงาน มีความขาดแคลนด้านบุคลากรและไม่ค่อยมีความรู้เรื่องกฎหมายและระเบียบการปฏิบัติตามราชการส่วนท้องถิ่น บุคลากรไม่มีความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบล ดังคำสัมภาษณ์ของ นายฉลวย นุชบา กำนันตำบลเขาสามยอก ที่ได้กล่าวไว้ว่าการบริหารงาน สมัยแรก พ.ศ. 2539 อบต. รุ่นบุกเบิกนั้น ถือว่าข้าราชการหรือพนักงานมีจำนวนไม่เพียงพอ พนักงานต้องไปยืมมาจากอำเภอ งานด้านช่างและปลัด อบต. ก็ให้ทางอำเภอมาทำงานแทน (ฉลวย นุชบา, สัมภาษณ์)

จากการสัมภาษณ์ นายณรงค์ ศรีธรรมมา ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลเขาสามยอต ก็ได้กล่าวเป็นไปในแนวทางเดียวกันว่า

ฝ่ายบุคลากรท้องถิ่นนั้นไม่เพียงพอและองค์กร ไม่ค่อยเป็นที่รู้จักของประชาชนทั่วไปและที่สำคัญการรับบุคลากรมาไม่ได้มีการปฐมนิเทศงาน เข้ามาก็เป็นหัวหน้าส่วนเลย ทำให้การปฏิบัติงาน บทบาทและประสพการณ์ไม่มี ดังนั้น การทำงานในเบื้องต้นนั้นมีความผิดพลาด ทำให้การบริหารงาน อบต. มีความผิดพลาด ส่วนปลัด อบต. ก็ไปเอามาจากข้าราชการฝ่ายปกครอง มารักษาการแทน ปฏิบัติหน้าที่แทน (ณรงค์ ศรีธรรมมา, สัมภาษณ์)

และสอดคล้องกับการให้สัมภาษณ์ของ นายแต้ม สมณา ประชาญ์ชาวบ้าน ที่ได้กล่าวว่าการบริหารงานของ อบต. เขาสามยอตในอดีตนั้น ปลัด อบต.ต้องไปเยี่ยมมาจากอำเภอ และในสมัยก่อนไม่ค่อยรู้ระเบียบเท่าไร ทำให้มีความผิดพลาดบ้างและมีการฟ้องร้องกันการทำผิดพลาดตามระเบียบกฎหมายท้องถิ่น ในสมัยแรกการบริหารงาน ต้องขอพนักงานมาจากส่วนของอำเภอ (แต้ม สมณา, สัมภาษณ์)

ดังนั้น จากปัญหาที่ประชาชนไม่ค่อยมีความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของ อบต. อย่างแท้จริง ทางองค์การบริหารส่วนตำบลเขาสามยอต จึงได้มีการส่งเสริมให้ประชาชนเข้าใจในเรื่องการปกครองท้องถิ่น บทบาท อำนาจหน้าที่และการบริหารงานของ อบต. วิธีการสร้างความเข้าใจและความเชื่อมั่นต่อประชาชน องค์การบริหารส่วนตำบลเขาสามยอตได้มีวิธีการต่าง ๆ เช่น การลงพื้นที่เพื่อรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ชี้แจงการทำงานของ อบต. และให้เกิดการรับรู้ร่วมกัน การประสานความร่วมมือกับหน่วยงานในพื้นที่ โดยประสานงานกับหน่วยงานทหารในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในท้องถิ่นและการให้บริการและการอำนวยความสะดวกแก่ประชาชน การปลูกฝังความรู้เรื่องการปกครองท้องถิ่นแก่เด็กและเยาวชนโดยมีการสอนเรื่อง การปกครองท้องถิ่นแก่เด็กในโรงเรียน

การลงพื้นที่ในการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน

องค์การบริหารส่วนตำบลเขาสามยอตและผู้บริหารท้องถิ่น ได้ลงพื้นที่ในการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนในท้องถิ่นโดยวิธีการต่าง ๆ เช่น การทำกิจกรรมร่วมกับชุมชนโดยให้สมาชิกสภาท้องถิ่น พนักงานท้องถิ่น ในส่วนกองต่าง ๆ เข้าร่วมในการลงพื้นที่เพื่อรับฟังปัญหาของประชาชน การให้พนักงานองค์การบริหารส่วนตำบลออกไปชี้แจงเกี่ยวกับภาษี และกิจกรรมด้านสังคมสงเคราะห์ เพื่อแสดงถึงความก้าวหน้าการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบล เป็นต้น

เมื่อชาวบ้านได้เห็นหรือรับรู้การเคลื่อนไหวต่าง ๆ ขององค์การบริหารส่วนตำบลแล้ว ก็จะมีส่วนที่ทำให้ประชาชนเกิดความมั่นใจในการบริหารงานของผู้บริหารท้องถิ่น เพราะทำงานที่เน้นความโปร่งใสและเห็นประโยชน์ต่อส่วนรวมที่เป็นของประชาชน การสร้างการรับรู้มุ่งหวังให้เกิดความเข้าใจกันจากทุกภาคส่วนของสังคม นอกจากนั้นพื้นฐานการบริหารในทุกองค์กรก็คือการมีความเข้าใจ และเหตุผลการดำเนินงาน สิ่งเหล่านี้ถือว่าเป็นประเด็นที่จะต้องร่วมกันคำนึงถึงในการบริหารงานในทุกองค์กร สอดคล้องกับการให้สัมภาษณ์ของนางละออง ทองพรหม ประธาน อสม. ตำบลเขาสามยอด ที่ได้กล่าวว่า

“อบต. ได้ลงพื้นที่ชุมชนร่วมกับกลุ่ม อสม. และกองสาธารณสุขฯ เพื่อให้บริการประชาชนด้านสุขภาพอนามัย รวมทั้งทำให้ประชาชนเข้าใจการทำงานของ อบต. และ ใกล้ชิดกับประชาชน” (ละออง ทองพรหม, สัมภาษณ์)

ซึ่งสอดคล้องกับการให้สัมภาษณ์ของ นายแต้ม สมณา ปราชญ์ชาวบ้าน ที่กล่าวว่า

“นายกฯ มีวิสัยทัศน์กว้างไกล สามารถพัฒนา อบต. และชุมชนให้ดีขึ้น และมีความเป็นกันเองกับชาวบ้านลงชุมชนประจำ เพื่อรับรู้ปัญหาของชาวบ้าน และได้มอบผ้าหมักกับผู้สูงอายุและผู้พิการ ที่บ้านน้ำจั้น และชุมชนเขาสามยอดพัฒนา” (แต้ม สมณา, สัมภาษณ์)

การประสานความร่วมมือกับหน่วยงานอื่น ๆ

การสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานอื่น ๆ เช่น หน่วยงานทหารในพื้นที่ เพื่อก่อให้เกิดความร่วมมือกันในการทำงานในด้านต่าง ๆ เช่น การแก้ปัญหาในเรื่องน้ำท่วม เพราะเขตพื้นที่ของตำบลเขาสามยอด เป็นเขตที่อยู่ติดแนวภูเขาและเมื่อฝนตกลงมาในปริมาณที่มาก น้ำจะไหลบ่าลงมาในพื้นที่ จึงทำให้เกิดปัญหาน้ำท่วมขังอยู่เสมอ โดยเฉพาะพื้นที่ หมู่ที่ 1 หมู่ที่ 4 และหมู่ที่ 6 ประกอบกับท่อระบายน้ำในพื้นที่นั้นยังมีไม่เพียงพออีกทั้งยังมีถนนพหลโยธิน มากั้นการไหลของน้ำที่จะไหลระบายลงมาสู่แม่น้ำลพบุรี ส่วนการทำกิจกรรมอื่น ๆ ร่วมกับค่ายทหารในพื้นที่ เช่น การจัดงานลอยกระทงในพื้นที่ของทหารที่มีสระน้ำใหญ่ ซึ่งเป็นการสร้างความเข้าใจและความสัมพันธ์อันดีระหว่าง อบต. กับประชาชนในชุมชนและทหารในพื้นที่ รวมทั้งได้รับทราบภารกิจอำนาจหน้าที่ของ อบต. การที่ อบต. มีสมาชิกที่เป็นข้าราชการทหาร ทำให้การประสานงานกับหน่วยงานทหารและการสร้างความเข้าใจในการทำงานนั้นง่ายขึ้น สมาชิกสภาท้องถิ่นที่ได้รับการเลือกตั้งในพื้นที่ ส่วนหนึ่งมีข้าราชการทหารที่เกษียณ ดังคำให้สัมภาษณ์ของ พ.ต. ชลอ เหมือนชู ที่ได้กล่าวว่า

“ภายในพื้นที่ อบต.เขาสามยอด มีข้าราชการทหารที่เกษียณ ที่มีความรู้ความสามารถ และบุคคลที่มีใจเสียสละทำงานให้กับท้องถิ่น เข้ามาเป็นพี่พี่ปรึกษาขององค์การบริหารส่วนตำบลในด้านต่าง ๆ เพื่อให้คำปรึกษาและข้อเสนอแนะในการพัฒนา อบต.” (ชะลอ เหมือนชู, สัมภาษณ์)

ซึ่งสอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ของ นายประจวบ สุภักดี สมาชิกสภา อบต.หมู่ 4 บ้านหนองบัวขาว กล่าวว่า

“ผมเป็นข้าราชการทหารมาก่อน เมื่อเกษียณแล้วก็มาทำงานให้ท้องถิ่น ผมถือว่า การเป็นตัวแทนของประชาชน เราต้องมีใจเสียสละเป็นที่ตั้ง นอกจากนั้น ผมคิดว่า การเข้ามาเป็นตัวแทนของประชาชน ต้องทำงานอย่างเต็มที่” (ประจวบ สุภักดี, สัมภาษณ์)

น.ท. ชูชาติ ทิพยจันทร์ ประชาชนชอย สังกัด หมู่ 4 ได้แสดงความคิดเห็นเป็นไปในทางเดียวกันว่า

“อบต. ได้เข้ามาประสานงานเรื่องการจัดการขยะของชุมชน ชาวบ้านในชุมชนคิดกันว่า จะให้มีการคัดแยกขยะอย่างเป็นระบบได้อย่างไร เพื่อความสะอาดของชุมชน และให้ชุมชนน่าอยู่” (ชูชาติ ทิพยจันทร์, สัมภาษณ์)

การประสานความร่วมมือกับหน่วยงานตำรวจในพื้นที่ เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยภายในชุมชน และการจัดตั้งศูนย์ปฏิบัติการรักษาความสงบเรียบร้อยและบริการชุมชนของหน่วยงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย เป็นโครงการหนึ่งที่มีการประสานงานกับหน่วยงานข้าราชการตำรวจ โดยมีการจัดให้มีเจ้าหน้าที่ตำรวจ 3 นาย เข้ามามีส่วนร่วมในการออกตรวจชุมชน และ อปพร. ได้มีการอบรมให้ความรู้ความเข้าใจในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยเบื้องต้นแก่ประชาชนในพื้นที่ ดังคำให้สัมภาษณ์ของ นายบรรจง ภูนานมา เจ้าหน้าที่ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ที่ได้ให้การสัมภาษณ์ว่า

ศูนย์ปฏิบัติการรักษาความสงบเรียบร้อยและบริการชุมชน ถือว่า เป็นการร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ตำรวจ เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยและให้บริการชุมชนโดยให้มีเจ้าหน้าที่ตำรวจ 3 นาย ออกตรวจชุมชน และมีการจัดตั้งเบี้ยเลี้ยงให้เจ้าหน้าที่ตำรวจด้วย ส่วน อปพร. นั้น ก็ได้มีการดำเนินงานด้วยการรักษาความปลอดภัยในชุมชน เช่น การจัดให้มีการฝึกอบรมแก่ประชาชนในเรื่องการป้องกันภัยเบื้องต้น รวมทั้งการมอบถังดับเพลิง แก่ชุมชนนำร่อง 7 ชุมชน ซึ่งสามารถทำให้ชุมชนมีการระงับและป้องกันภัยเบื้องต้นได้ (บรรจง ภูนานมา, สัมภาษณ์)

การประสานความร่วมมือกับหน่วยงานในท้องถิ่น ได้แก่หน่วยงานของตำรวจ ทหาร นอกจากการให้บริการด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนในท้องถิ่นแล้ว หน่วยงานดังกล่าวยังทำงานร่วมกับหน่วยงานอื่น ๆ ซึ่งทำให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างภาค

ประชาชนและหน่วยงานราชการ ที่มีบทบาทร่วมกันในการให้ความช่วยเหลือประชาชนและการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลเขาสามยอก

การให้บริการและการอำนวยความสะดวกแก่ประชาชน

องค์การบริหารส่วนตำบลเขาสามยอกได้มีการให้บริการและอำนวยความสะดวกให้กับประชาชนในการเข้ามาติดต่อราชการ กับ อบต. ในด้านต่าง ๆ

เนื่องจากการติดต่อราชการของประชาชนที่ผ่านมาต้องไปดำเนินการติดต่อที่อำเภอ และมีขั้นตอนที่ยุ่งยากรวมทั้งการให้บริการที่มีระบบขั้นตอนของราชการ ทำให้เกิดความล่าช้า และประชาชนเกิดความไม่สะดวกในการไปติดต่อประสานงาน อบต. เขาสามยอกจึงได้มีวิธีคิดในการให้บริการประชาชนและอำนวยความสะดวกในเรื่องต่าง ๆ แก่ประชาชน เช่น การจัดสถานที่รับรองสำหรับผู้มาติดต่อราชการ การจัดเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์และอำนวยความสะดวกในการติดต่อสอบถาม การจัดเครื่องดื่มบริการกับผู้มาติดต่อ การจัดทำแบบสอบถามความพึงพอใจของประชาชนผู้มาใช้บริการที่ อบต. การลดขั้นตอนในการอำนวยความสะดวกแก่ผู้มาติดต่อราชการ เช่น ระยะเวลาในการชำระภาษี หรือค่าธรรมเนียมในการอนุญาตต่าง ๆ จากเวลายื่นชำระภาษี จนออกใบเสร็จรับเงินรายละเอียด 5 นาที มาเป็น 3 นาที การยื่นขออนุญาตปลูกสร้างอาคารจากระยะเวลา 45 วัน มาเป็นภายใน 30 วัน การจัดบริการประชาชนในวันหยุดราชการ (วันเสาร์) จาก การให้บริการและการอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนในด้านต่าง ๆ ทำให้ประชาชนเกิดความเชื่อมั่นในการให้บริการและการบริหารงานของ อบต. ที่ทำงานเพื่อประชาชน

ดังการให้สัมภาษณ์ของ น.ท. ชูชาติ ทิพยจันทร์ ประชาชนชุมชนซอยสังวาล หมู่ 4 ได้กล่าวว่า

“เวลาไปติดต่อที่ อบต. ก็ได้รับการต้อนรับรวมทั้งพนักงานก็ได้อธิบายขั้นตอนการติดต่อราชการ รวมทั้ง ที่ อบต. ก็ถือว่าให้ความสะดวกกับประชาชนมาติดต่อได้ในวันหยุด เพราะว่าประชาชนส่วนใหญ่เป็นข้าราชการ บางครั้งการไปติดต่อวันหยุดจะสะดวกกว่า” (น.ท. ชูชาติ ทิพยจันทร์, สัมภาษณ์)

สอดคล้องกับการให้สัมภาษณ์ของ ส.อ. พวง ไพบูลย์ ชุมชนซอยวัดดงสวอง หมู่ 6 ได้กล่าวว่า

“ไป อบต. เจ้าหน้าที่ให้บริการดี ทำให้ประชาชนอยากเข้ามาใช้บริการ ดีกว่าแต่ก่อน เพราะแต่ก่อนต้องไปติดต่อที่อำเภอทำหลายชั้นหลายตอน ที่ อบต.เขาจะมีขั้นตอนการทำงานว่า ทำอย่างไร และมีการติดป้ายประกาศบอกชัดเจนว่าใช้เวลาทำเท่าไร” (พวง ไพบูลย์, สัมภาษณ์)

การปลูกฝังความรู้เรื่องการปกครองท้องถิ่นแก่เด็กและเยาวชน

นอกจากนั้น อบต. ยังได้มีการดำเนินการให้ความรู้แก่เด็กในโรงเรียนเขาสามยอด ตั้งแต่ชั้นอนุบาล โดยจัดให้มีวิทยากรให้ความรู้ด้านการปกครองท้องถิ่น โดยเริ่มให้ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับ อบต. เพื่อเป็นการเสริมสร้างและปลูกฝังเรื่องการปกครองท้องถิ่นแก่เด็กและเยาวชน ในโรงเรียนก่อนเข้าเรียนในวิชาที่มีการเรียนการสอนตามปกติ ประมาณ 15-30 นาที นอกจากนี้ยังมีกลุ่มเด็กและเยาวชน คือ กลุ่ม อสม. น้อย มีการทำกิจกรรมในด้านสิ่งแวดล้อม โดยมีการรณรงค์เรื่องการกำจัดขยะที่ทำร่วมกับ อบต. ดังคำสัมภาษณ์ของนายณรงค์ ศรีธรรมมา ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลเขาสามยอด ที่กล่าวไว้ว่า

“ก่อนที่เด็กจะเข้าเรียนหนังสือในวิชาตามหลักสูตรนั้น ได้มีการให้ความรู้กับเด็กในเรื่องการปกครองท้องถิ่นก่อน ประมาณ 10-15 นาที เพื่อปลูกฝังให้เด็กมีความเข้าใจเกี่ยวกับ อบต. ว่า อบต. คือ อะไร อบต. มีหน้าที่ทำอะไรบ้าง (ณรงค์ ศรีธรรมมา, สัมภาษณ์)

สอดคล้องกับการให้สัมภาษณ์ของ นายยุทธจักร มุกหอม นักวิชาการสุขาภิบาล ที่กล่าวว่า

“การจัดตั้งกลุ่ม อสม. น้อย เป็นการเสริมสร้างให้เด็กสนใจและมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องสิ่งแวดล้อม และทำกิจกรรมร่วมกับ อบต. โดยมีการอบรมให้ความรู้ก่อน” (ยุทธจักร มุกหอม, สัมภาษณ์)

สอดคล้องกับการให้สัมภาษณ์ของนางละออง ทองพรหม ประธาน อสม. ตำบล ที่กล่าวว่า

“การให้เด็กและเยาวชนเข้ามาทำกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อม ทำให้เด็กได้ทราบการทำงานของ อสม. และมีใจอาสาสมัคร ทำงานร่วมกับชุมชน (ละออง ทองพรหม, สัมภาษณ์)

องค์การบริหารส่วนตำบลและผู้บริหารท้องถิ่น มีการเปลี่ยนแปลงจากการเป็นผู้นำเพียงคนเดียว มาสู่การฟังเสียงของประชาชนมากขึ้น และให้ความสำคัญกับภาคประชาชน ซึ่งเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน ตั้งแต่การเลือกตั้ง จนถึงการบริหารงานและการตรวจสอบการทำงานขององค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารงาน

ดังนั้น การสร้างความเข้าใจและความเชื่อมั่นต่อประชาชนในการบริหารจัดการองค์การบริหารส่วนตำบลและความเป็นผู้นำในการบริหารงาน อบต. โดยมีการทำในหลาย ๆ วิธี เพื่อก่อให้เกิดความเชื่อมั่น เช่น การลงพื้นที่เพื่อรับฟังปัญหาและความต้องการของประชาชน การสร้างเครือข่ายความร่วมมือในพื้นที่ การให้บริการและการอำนวยความสะดวกแก่ประชาชน การ

ปลูกฝังความรู้เรื่องการปกครองท้องถิ่นแก่เด็กและเยาวชน นอกจากนั้นเป็นการทำให้ประชาชนเกิดความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของ อบต. และเชื่อมั่นต่อการบริหารงานของ อบต. เพื่อประโยชน์ส่วนรวมและประชาชนในท้องถิ่น

กระบวนการเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร

องค์การบริหารส่วนตำบลเขาสามยอตได้มีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารการดำเนินงานของ อบต. เพื่อให้ประชาชนได้รับทราบ ดังนี้

การเปิดเผยข้อมูลข่าวสารของ อบต. ตามระเบียบกฎหมาย

พระราชบัญญัติว่าด้วยการสมยอมในการเสนอราคาของหน่วยงานรัฐ พ.ศ. 2542 พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 และพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 หมวด 1 ว่าด้วยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารได้บัญญัติไว้ใน มาตรา 7 หน่วยงานของรัฐต้องส่งข้อมูลข่าวสารของราชการอย่างน้อยดังต่อไปนี้ ลงพิมพ์ในราชกิจจานุเบกษา (1) โครงสร้างและการจัดองค์การในการดำเนินงาน (2) สรุปอำนาจหน้าที่ที่สำคัญและวิธีการดำเนินงาน (3) สถานที่ติดต่อเพื่อขอรับข้อมูลข่าวสารหรือคำแนะนำในการติดต่อกับหน่วยงานของรัฐ (4) กฎ มติคณะรัฐมนตรี ข้อบังคับ คำสั่ง หนังสือเวียน ระเบียบแบบแผน นโยบายหรือ การตีความ ทั้งนี้ เฉพาะที่จัดให้มีขึ้นโดยมีสภาพอย่างกฎ เพื่อให้มีผลการทั่วไปต่อเอกชนที่เกี่ยวข้อง (5) ข้อมูลข่าวสารอื่นตามที่คณะกรรมการกำหนด

ข้อมูลข่าวสารใดที่ได้มีการจัดพิมพ์เพื่อให้แพร่หลายตามจำนวนพอสมควรแล้ว ถ้ามีการลงพิมพ์ในราชกิจจานุเบกษาโดยอ้างอิงสิ่งพิมพ์นั้นก็ให้ถือว่าเป็นการปฏิบัติตามบทบัญญัติวรรคหนึ่งแล้ว ให้หน่วยงานของรัฐรวบรวมและจัดให้มีข้อมูลข่าวสารตามวรรคหนึ่งไว้เผยแพร่เพื่อขายหรือจำหน่ายจ่ายแจก ณ ที่ทำการของหน่วยงานของรัฐแห่งนั้นตามที่เห็นสมควร

การเปิดเผยข้อมูลข่าวสารขององค์การบริหารส่วนตำบลเขาสามยอตได้ดำเนินการตามหลักกฎหมายที่ให้ อบต. ต้องเปิดเผยข้อมูลข่าวสารให้ประชาชนทราบอย่างทั่วถึง การเปิดเผยข้อมูลข่าวสารในระยะแรกเป็นการปิดประกาศที่สำนักงาน อบต. ซึ่งยังไม่มีหลากหลายมากนักประกอบกับระยะแรกยังไม่มียกกฎหมายออกมาบังคับใช้ในเรื่องการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารของทางราชการ และประชาชนไม่ค่อยให้ความสนใจและสำคัญกับข้อมูลข่าวสารของ อบต. นายสุรจิตร์ กล้าวังศ์ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 1 กล่าวว่า

เรื่องที่จะให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมกับ อบต. นั้น ชาวบ้านไม่ค่อยให้ความสนใจมาก เพราะเขาคิดว่าประกอบอาชีพของตนเองมากกว่า แต่ตอนนี้ให้ความสนใจ

มากขึ้น อบต. ทำอะไรนั้นก็จะมีผลต่อชาวบ้าน เช่น จะไปติดต่อเรื่องต่างๆ ทางราชการก็ไปที่ อบต. ได้สะดวก แต่ก่อนที่ต้องไปอำเภอ (สุรจิตร์ กล้าวงศ์, สัมภาษณ์)

สอดคล้องกับการให้สัมภาษณ์ ของ จ.ส.อ. คำผาง โสดา ประธานชมรมผู้สูงอายุ ที่ได้กล่าวว่า

“แต่ก่อน ชาวบ้านไม่ค่อยรู้ และไม่เข้าใจหรอกว่า อบต. นั้นทำอะไรบ้าง เขาสนใจเรื่องทำมาหากินมากกว่า มีการเลือกตั้งถึงจะไป แต่ไม่รู้ว่า อบต. มีบทบาทกับชุมชนอย่างไรบ้าง” (คำผาง โสดา, สัมภาษณ์)

ต่อมากการประชาสัมพันธ์เพื่อเปิดเผยข้อมูลข่าวสารของ อบต. เขาสามยอด เพื่อให้ประชาชนได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารอย่างทั่วถึง และได้มีการดำเนินการโดยผ่านช่องทางที่หลากหลายมากขึ้น ทำให้เกิดความโปร่งใสในการบริหารงาน โดยมีวิธีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชน โดยการติดประกาศข้อมูลข่าวสาร ของ อบต. การประชาสัมพันธ์องค์กร ผ่านทางด้านแผ่นพับและวารสาร ของ อบต. นอกจากนี้ อบต. เขาสามยอดได้มีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารทางด้านการประกาศเสียงตามสาย การประชุม อบต. สัญจร รวมทั้งได้มีการจัดทำเว็บไซต์ เพื่อให้ประชาชนได้เข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้ง่ายขึ้นและสะดวกขึ้น ซึ่งมีรายละเอียดการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารดังต่อไปนี้

การติดป้ายประกาศ

องค์การบริหารส่วนตำบลเขาสามยอด ได้ดำเนินการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารโดยการติดป้ายประกาศในเรื่องต่าง ๆ เช่น งบประมาณ การจัดซื้อจัดจ้าง และประชาสัมพันธ์เรื่องอื่น ๆ ที่ อบต. ต้องการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนรับทราบ การติดประกาศข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ นั้นเป็นอีกวิธีการที่ประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารซึ่งยังไม่ทั่วถึงต่อการรับรู้ของประชาชนทั่วไปได้ทั้งหมด เพราะว่าเป็นการติดประกาศตามระเบียบกฎหมายและประชาชนก็ไม่ค่อยสนใจ สอดคล้องกับการให้สัมภาษณ์ของนายน้อย โตชื่น ประชาชนชุมชนซอยร่วมสุข ที่ได้กล่าวว่า

“ถึง อบต. จะติดประกาศอะไรไว้ที่สำนักงาน อบต. ชาวบ้านเวลาไปติดต่อก็ไม่ค่อยได้สนใจ นอกจากมีการเลือกตั้งแต่ละครั้ง ที่ชาวบ้านจะไปดูรายชื่อของตนเอง ที่ อบต. ในการเลือกตั้ง” (น้อย โตชื่น, สัมภาษณ์)

อบต. เขาสามยอด จึงได้จัดอำนวยความสะดวกให้กับประชาชนในพื้นที่ในการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชน โดย อบต. เขาสามยอดได้มีการผสมผสานระหว่างการจัดเก็บขยะกับการประชาสัมพันธ์เข้าด้วยกัน โดยที่ในทุกเช้ารถเก็บขยะของ อบต. เขาสามยอดจะออกไปเก็บขยะในชุมชนต่าง ๆ ในเมื่อรถเก็บขยะไปในทุกพื้นที่ของอบต. และเป็นประจำ จึง

มอบหมายพนักงานเก็บขยะให้มีหน้าที่ในการส่งเอกสาร ประชาสัมพันธ์ เกี่ยวกับ อบต. พนักงานเก็บขยะจะส่งเอกสาร วารสาร ประกาศต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับทางอบต. ตามหน้าบ้านของแต่ละครอบครัว เพื่อให้ประชาชนได้รับรู้ข้อมูลข่าวสาร อบต. อย่างทั่วถึง ดังคำกล่าวของนายยุทธจักร มุกหอม นักวิชาการสุขาภิบาล

“พนักงานจัดเก็บ จะจัดส่งเอกสาร วารสารของ อบต. ถึงบ้านประชาชน ตอนไปเก็บขยะที่หมู่บ้าน เป็นการประชาสัมพันธ์ อบต. อีกทางหนึ่งเหมือนกัน” (นายยุทธจักร มุกหอม, สัมภาษณ์)

สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ ของ น.ท. ชูชาติ ทิพยจันทร์ ประชาชนชอยสังวาลย์ หมู่ 6 ที่กล่าวว่า

“อบต. ได้ให้พนักงานจัดเก็บขยะ ในเวลาไปเก็บขยะในชุมชน และพนักงานได้แจกเอกสารต่าง ๆ ให้กับคนในชุมชน ก็เป็นทางหนึ่งให้ประชาชนได้รับรู้ข้อมูล ของ อบต.” (ชูชาติ ทิพยจันทร์, สัมภาษณ์)

เอกสารแผ่นพับ

แผ่นพับ ซึ่งถือว่าเป็นสื่อที่ง่ายและสะดวกต่อการเข้าถึงของประชาชนนั้น ได้มีการให้ข้อมูลข่าวสารของ อบต. เช่น การแนะนำองค์กร บุคลากร ผู้บริหารท้องถิ่น สมาชิกสภาท้องถิ่น รวมถึงวิสัยทัศน์การบริหารงานของ อบต. รายได้ของ อบต. ซึ่งมีการแจกแจงรายละเอียดงบประมาณแต่ละปีอย่างชัดเจน กิจกรรมโครงการต่างๆ ที่ อบต. ได้ดำเนินการด้านต่าง ๆ และมีภาพประกอบให้เห็นเป็นรูปธรรมในการบริหารงาน รวมทั้งแถลงการณ์ของผู้บริหารท้องถิ่น และได้มีเอกสารแจกแก่ผู้มาติดต่อราชการ สอดคล้องกับการให้สัมภาษณ์ของ นายสุรจิตร์ กล้าววงศ์ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 1 ว่า

“เวลามาประชุมประชาคม อบต. ก็จะมีเอกสารต่าง ๆ แจกให้ และผมคิดว่า ทำให้ชาวบ้านได้ทราบ แผ่นพับของ อบต. ก็จะมีข้อมูลเรื่องงบประมาณรายรับรายจ่าย ผลงานของ อบต.” (สุรจิตร์ กล้าววงศ์, สัมภาษณ์)

สอดคล้องกับการให้สัมภาษณ์ของ นายอาทิตย์ นงโพธิ์ ประชาชนชอยสันติสุข หมู่ 1 กล่าวว่า

“ผมคิดว่า แผ่นพับก็สะดวกดีนะ แม้จะเป็นแค่เรื่องเล็ก ๆ ก็สามารถทำให้ประชาชน ได้รับทราบ เช่น กองสาธารณสุขฯ มีแผ่นพับประกาศว่าจะลงพื้นที่วันไหน บริการเรื่องอะไร ชาวบ้านก็ได้รับทราบ” (อาทิตย์ นงโพธิ์, สัมภาษณ์)

นายวิชัย ชาติพิทักษ์ ประชาชนชอยศรีละโว้ 3 หมู่ 1 ก็ได้ให้ความเห็นว่า

“วารสารหรือ แผ่นพับของ อบต.ที่เขาทำ ก็มีเรื่องงบประมาณ รายรับรายจ่าย ผลงานที่ได้ดำเนินการ ทำให้ประชาชนทราบความเคลื่อนไหวของ อบต.ว่าทำอะไรบ้าง” (วิชัย ชาติพิทักษ์, สัมภาษณ์)

วารสาร อบต. (เขาสามยอตสาส์น)

วารสารนั้นเป็นการให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชนได้ทราบถึงการดำเนินงานของ อบต. ในด้านต่าง ๆ ข้อมูลประกอบด้วย โครงสร้างผู้บริหารท้องถิ่น โครงสร้างฝ่ายสภาท้องถิ่นและพนักงานท้องถิ่น กิจกรรมที่ อบต. ได้ดำเนินการ เช่น การแก้ไขปัญหาชุมชน ด้านการศึกษา ด้านสวัสดิการสังคม ด้านการสาธารณสุข ด้านการวางแผน การส่งเสริมการลงทุนพาณิชย์ยกรรมและการท่องเที่ยว ด้านการบริหารจัดการ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านศิลปวัฒนธรรม จารีตประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมถึงรายงานผลการปฏิบัติงานตามข้อบัญญัติงบประมาณประจำปี รายละเอียดงบประมาณรายรับ รายจ่าย ของ อบต. ซึ่งสื่อถึงการบริหารงานที่มีความโปร่งใสและประชาชนสามารถตรวจสอบได้ สอดคล้องกับการให้สัมภาษณ์ของ จ.ส.อ. คำผาง โสดา ที่กล่าวว่า

“ก่อนที่จะมาเป็น อบต. เมื่อก่อนข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ยังไม่ทั่วถึง เพราะว่าผมเป็นผู้ใหญ่บ้านมาก่อนจะต้องเดินบอกกับชาวบ้าน ถ้าหากมาก แต่ตอนนี้มีทั้งวารสาร ที่ อบต. ทำขึ้นเสียงตามสายในหมู่บ้านประกาศก็ได้รับทราบกันทั่ว” (คำผาง โสดา, สัมภาษณ์)

นางสาววันเพ็ญ เปรมมาก เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน กล่าวว่า

“อบต. ได้จัดทำวารสาร ชื่อเขาสามยอตสาส์น ให้กับประชาชนและผู้สนใจอื่น ๆ ได้รับทราบความเคลื่อนไหวและการทำงานของ อบต. โดยมีรายละเอียดเรื่องงบประมาณรายรับ รายจ่าย และผลงานของ อบต. เป็นการประชาสัมพันธ์องค์กรด้วย” (วันเพ็ญ เปรมมาก, สัมภาษณ์)

การประกาศเสียงตามสาย

การประกาศเสียงตามสายเป็นอีกวิธีการที่ทาง อบต.ใช้ในการประชาสัมพันธ์ โดยผ่านทางผู้นำชุมชน เป็นวิธีการที่สื่อสารกับประชาชนเพื่อกระจายข้อมูลข่าวสารให้แก่ประชาชนส่วนใหญ่ในชุมชน โดยผ่านคณะกรรมการชุมชนหรือผู้นำชุมชนที่ได้เข้าร่วมประชุมประชาคม โดยชี้แจงรายละเอียดการดำเนินงานของ อบต. ว่าได้ดำเนินงานในเรื่องใดบ้างและจะดำเนินการในเรื่องใดต่อไป จากคำสัมภาษณ์ของ นางสุนัน กล้าวงศ์ สมาชิกกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต หมู่ 1 ได้กล่าวว่า

“อบต. ได้มาประชุมกันที่ ศาลาวัดสระมะเกลือแล้ว ก็ได้มีการประกาศเสียงตามสายให้ทราบถึงเรื่องของสาธารณสุขที่จะมาให้บริการประชาชน และเรื่องที่ อบต. ได้ดำเนินการในเรื่องไต่บ่าง” (สุนัน กล้าวงศ์, สัมภาษณ์)

สอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ของ จ.ส.อ. คำผาง ไสดา ประธานชมรมผู้สูงอายุ ที่ได้กล่าวว่า

“ทาง อบต. จะทำอะไรก็แจ่งมาให้ชุมชน ชาวบ้านได้รับทราบ และให้ประชาชนเข้าร่วมประชุมในเรื่องต่าง ๆ ทางชมรมผู้สูงอายุและชมรมไทเก๊ก ก็ได้ประกาศให้ชาวบ้านทราบถึง เรื่องของชมรมไทเก๊ก ที่ได้รับการสนับสนุนจาก อบต.” (คำผาง ไสดา, สัมภาษณ์)

การประชุม อบต. สัญจร

เป็นการสื่อสารประชาสัมพันธ์แบบสองทางมีการพบปะสังสรรค์ระหว่างผู้บริหารท้องถิ่น สมาชิกสภาท้องถิ่นและพนักงานท้องถิ่นกับประชาชน เป็นการเข้าถึงชุมชน เพื่อรับทราบปัญหาและความต้องการของประชาชนในชุมชน เพื่อรับฟังความคิดเห็นจากประชาชนโดยตรง และได้รับเสียงสะท้อนความต้องการและปัญหาจากประชาชนโดยตรง และได้ข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริงในการแก้ไขปัญหาชุมชน รวมทั้งได้สร้างความสัมพันธ์อันดีกับคนในชุมชน

นอกจากนั้น การเปิดเผยข้อมูลด้านงบประมาณโดยการเก็บภาษีขององค์การบริหารส่วนตำบลเขาสายออด โดยผ่านโครงการการเสียภาษีสัญจร ของกองคลัง เพื่อให้ความสะดวกรแก่ประชาชนในการเสียภาษี โดยมีการประกาศล่วงหน้าและเป็นการประชาสัมพันธ์เรื่องงบประมาณและการเก็บภาษีของ อบต. เขาสายออด ให้แก่ประชาชนได้รับทราบ จึงได้มีการสัญจรตามสถานที่ต่าง ๆ ในชุมชน ดังคำให้สัมภาษณ์ ของนางจรรยา ธราสิทธิ์ ผู้อำนวยการกองคลัง ที่กล่าวว่า

“อบต. ได้ทำการให้บริการในเรื่องการเสียภาษีในพื้นที่ต่าง ๆ เพื่อประชาสัมพันธ์งบประมาณและการให้ความรู้เรื่องการเสียภาษีเพื่อให้ความสะดวกรแก่ชาวบ้านในการเสียภาษี เช่น มีการสัญจรและเก็บภาษีในที่สำคัญ ๆ เช่น วัดดงสวอง และโรงเรียน” (จรรยา ธราสิทธิ์, สัมภาษณ์)

สอดคล้องกับการให้สัมภาษณ์ของ จ.ส.อ. คำผาง ไสดา ประธานชมรมผู้สูงอายุ ที่กล่าวว่า

“ชมรมไทเก๊ก และชมรมผู้สูงอายุ ก็ได้มีกิจกรรมที่ทำการหมุนเวียนกันไปเกือบทุกชุมชน แล้วแต่จะตกลงกันว่าชุมชนไหนเป็นเจ้าของ ทาง อบต. ก็สนับสนุนด้านงบประมาณเครื่องตีอาหาร ส่วนทางด้าน อบต. ก็มีการประชุมสัญจรเหมือนกันมาประชุมที่ศาลาวัดสระมะเกลือบ้าง ไปหมู่บ้านอื่น ๆ หมุนเวียนไปเรื่อย ๆ” (คำผาง ไสดา, สัมภาษณ์)

การจัดทำเว็บไซต์ (Website)

อบต. ได้จัดทำ Website อบต. เขาสามยอด ซึ่งเป็นการประชาสัมพันธ์เปิดเผยข้อมูลข่าวสาร อีกทางหนึ่ง โดยเป็นการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในการจัดทำเว็บไซต์ อบต. เพื่อให้ประชาชนหรือองค์กรภายนอกได้รับทราบข้อมูลข่าวสารของ อบต. ในเว็บไซต์ ประกอบด้วย การแนะนำองค์กร ประวัติความเป็นมา โครงสร้างฝ่ายผู้บริหารท้องถิ่นและสภาท้องถิ่น รวมถึงพนักงานท้องถิ่น รายได้และงบประมาณของ อบต. ระเบียบการประชุมสภา และกิจกรรมโครงการต่าง ๆ ที่ได้ดำเนินการ เช่น การประกาศการจัดซื้อจัดจ้าง ข่าวประชาสัมพันธ์ของ อบต. เช่น ยุทธศาสตร์แนวทางการพัฒนา แผนพัฒนาท้องถิ่น ทำให้ประชาชนหรือหน่วยงานต่างๆ ได้เข้าถึงข้อมูลข่าวสาร อบต. อย่างทั่วถึงและแสดงถึงความโปร่งใสในการบริหารงานของ อบต. ดังคำให้สัมภาษณ์ของ นางสาววันเพ็ญ เปรมมาก เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน ที่กล่าวไว้ว่า

“อบต. ก็มีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารของ อบต. การจัดทำวารสารเพื่อรวบรวมผลการดำเนินงานของ อบต. ให้ประชาชนทราบ ก็ได้มีการแจกข้อมูลรายรับรายจ่าย ของ อบต. ให้กับตัวแทนประชาคมได้รับทราบ ทางด้านอื่นๆ อบต. ได้จัดทำเว็บไซต์ เพื่อเผยแพร่ข้อมูลอีกด้านหนึ่ง” (วันเพ็ญ เปรมมาก, สัมภาษณ์)

สอดคล้องกับความคิดเห็นของ น.ท. ชูชาติ ทิพยจันทร์ ประชาชนชอยสังวาลย์ หมู่ 6 ที่กล่าวว่า

“ผมคิดว่่าก็ดีนะ ที่จัดทำเว็บไซต์ อินเทอร์เน็ต เพราะถึงแม้เราจะไม่ได้ไปที่ อบต. ก็สามารถรับรู้ อบต. ผ่านอินเทอร์เน็ตได้ เป็นการเปิดเผยข้อมูลกับหน่วยงานอื่น ๆ ภายนอกได้รับทราบด้วย” (ชูชาติ ทิพยจันทร์, สัมภาษณ์)

องค์การบริหารส่วนตำบลต้องเปิดเผยข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชนและประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้อย่างสะดวกและถูกต้องตามขั้นตอนการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารของพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 ที่ได้บัญญัติว่า หน่วยงานของรัฐต้องส่งข้อมูลข่าวสารของราชการอย่างน้อย ดังต่อไปนี้ (1) โครงสร้างและการจัดองค์กรในการดำเนินงาน (2) สรุปอำนาจหน้าที่ที่สำคัญและวิธีการดำเนินงาน (3) สถานที่ติดต่อเพื่อขอรับข้อมูลข่าวสารหรือคำแนะนำในการติดต่อกับหน่วยงานของรัฐ (4) กฎ มติคณะรัฐมนตรี ข้อบังคับ คำสั่ง หนังสือเวียน ระเบียบ แบบแผน นโยบายหรือ การตีความ ทั้งนี้ เฉพาะที่จัดให้มีขึ้นโดยมีสภาพอย่างกฎ เพื่อให้มีผลการทั่วไปต่อเอกชนที่เกี่ยวข้อง (5) ข้อมูลข่าวสารอื่นตามที่คณะกรรมการกำหนด

นอกเหนือจากนั้น อบต. เขาสามยอด ได้มีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารในเชิงรุก โดยวิธีการบริการจัดส่งถึงบ้านให้พนักงานจัดเก็บขยะส่งเอกสารต่าง ๆ ให้กับประชาชนในชุมชน ส่วนด้านประชาชน พบว่า ประชาชนในตำบลเขาสามยอดมีความหลากหลายในอาชีพ ส่วนใหญ่เป็นข้าราชการ ทั้งหน่วยงานทหารและหน่วยงานราชการอื่น ๆ ทำให้คุณภาพของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลเขาสามยอดนั้นมีบุคลากรที่มีความรู้และมีการศึกษา ทำให้ง่ายต่อการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาท้องถิ่น รวมทั้งความเป็นตำบลที่เป็นแบบกิ่งเมืองกิ่งชนบททำให้การสื่อสารและการประชาสัมพันธ์ด้านข้อมูลข่าวสารขององค์การบริหารส่วนตำบลมีความทั่วถึง ที่สำคัญความร่วมมือของคนในชุมชนและหน่วยงานต่าง ๆ ทำให้การพัฒนาท้องถิ่นมีความโปร่งใสและประชาชนมีส่วนร่วมในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของ อบต. เขาสามยอดได้อย่างทั่วถึง และเป็นการลดปัญหาข้อร้องเรียน

กระบวนการตรวจสอบ

การตรวจสอบการบริหารงาน อบต. ตามระเบียบกฎหมาย

การตรวจสอบการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล ได้มีกฎระเบียบที่ได้บัญญัติไว้ ได้แก่ พระราชบัญญัติว่าด้วยการสมยอมในการเสนอราคาของหน่วยงานรัฐ พ.ศ. 2542 พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 และระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการพัสดุของหน่วยบริหารราชการส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2535 (แก้ไขเพิ่มเติม-ฉบับที่ 7 พ.ศ. 2545) ข้อ 28 ระบุว่า สำหรับการซื้อหรือการจ้างโดยวิธีสอบราคา ประกวดราคาและวิธีพิเศษ ให้หัวหน้าฝ่ายบริหารของหน่วยการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นพิจารณาแต่งตั้งผู้แทนชุมชนหรือประชาคมที่มีความรู้หรือมีประสบการณ์เกี่ยวกับงานที่จะซื้อหรือจ้างครั้งนั้นและมิได้เป็นสมาชิกสภาท้องถิ่น เข้าร่วมเป็นคณะกรรมการ เช่น (1) คณะกรรมการเปิดซองสอบราคา (2) คณะกรรมการรับและเปิดซองประกวดราคา (3) คณะกรรมการพิจารณาผลการประกวดราคา (4) คณะกรรมการจัดซื้อโดยวิธีพิเศษ (5) คณะกรรมการจัดจ้างโดยวิธีพิเศษ (6) คณะกรรมการตรวจรับพัสดุ (7) คณะกรรมการตรวจการจ้าง

ส่วนด้านการตรวจสอบผู้บริหารท้องถิ่นและสมาชิกสภาท้องถิ่น ได้มี พระราชบัญญัติว่าด้วยการลงคะแนนเสียงเพื่อถอดถอนสมาชิกท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2542 ขึ้นมา เพื่อให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบและลงคะแนนเสียงเพื่อถอดถอนผู้บริหารท้องถิ่นได้อีกแนวทางหนึ่ง

กระบวนการตรวจสอบโดยภาคประชาชน

องค์การบริหารส่วนตำบลเขาสามยอด ได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการตรวจสอบการทำงานขององค์การบริหารส่วนตำบลซึ่งเป็นคณะกรรมการที่มาจากการแต่งตั้ง และคัดเลือกเข้ามาเป็นผู้ตรวจสอบการทำงานและเป็นที่ยอมรับให้คำแนะนำแก่ อบต. ในด้านต่าง ๆ

องค์การบริหารส่วนตำบลเขาสามยอดได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการในการดำเนินการตรวจสอบเพื่อให้เกิดความโปร่งใสในการดำเนินงานของ อบต. ผ่านคณะกรรมการด้านต่าง ๆ เช่น คณะกรรมการการจัดซื้อจัดจ้าง คณะกรรมการการตรวจรับ คณะกรรมการที่ผ่านการคัดเลือกจากหน่วยงานต่าง ๆ และคณะทำงานที่ปรึกษาที่ถือว่า เป็นเสมือน คลังสมองของท้องถิ่น และผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อให้คำปรึกษาการบริหารงานกับ อบต. นอกจากนี้ ได้มีการแต่งตั้งที่ปรึกษาที่เป็นตัวแทนของชาวบ้านประจำกอง ซึ่ง นางจรรยา ธราสิทธิ์ ผู้อำนวยการกองคลัง ได้กล่าวว่า

โครงการจัดซื้อจัดจ้างมีการประชาสัมพันธ์ให้กว้างขวาง เช่น การแจ้งให้ผู้รับจ้างทราบไม่น้อยกว่า 5 ราย แต่ทาง อบต. ได้ประชาสัมพันธ์ให้มากกว่านั้น เพื่อให้ทราบทั่วถึงกัน การประชาสัมพันธ์ถือว่าการมีส่วนร่วมของประชาชน การแต่งตั้งประชาชนเข้ามาเป็นคณะกรรมการตรวจสอบ คณะกรรมการประกวดราคา กรรมการตรวจรับและประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนในพื้นที่ได้รับทราบและมาร่วมเป็นคณะกรรมการตรวจรับงาน (จรรยา ธราสิทธิ์, สัมภาษณ์)

สอดคล้องกับการให้สัมภาษณ์ของ นายณรงค์ ศรีธรรมมา ปลัด อบต. กล่าวว่า

“อบต. มีขั้นตอนกระบวนการ โดยให้ชาวบ้านได้คิดก่อนจะดำเนินการและเข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบ ว่าทำถูกต้องหรือเปล่าและสุดท้ายต้องมีการประเมินผลด้วย และการแต่งตั้งเป็นคณะกรรมการตรวจรับ การจัดซื้อจัดจ้าง” (ณรงค์ ศรีธรรมมา, สัมภาษณ์)

ระบบการติดตามประเมินผลโครงการของ อบต. เขาสามยอดได้นำหลักการติดตามประเมินผลและตรวจสอบการทำงานของ อบต. โดยให้ประชาคมเข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบว่าโครงการกิจกรรมของ อบต. ได้ดำเนินการอย่างไร มีโครงการที่ทำได้และทำไม่ได้ก็โครงการ ซึ่งเป็นระบบการตรวจสอบการทำงานของ อบต. ร่วมกับภาคประชาชน ระบบการติดตามประเมินผลตนเอง Self Assessment Report (SAR) ซึ่ง อบต. เขาสามยอดได้นำมาประยุกต์ใช้

ทาง อบต. มีโครงการติดตามประเมินผลแบบ SAR โดยให้พนักงานไปฝึกอบรมเรื่องนี้ที่จังหวัดเชียงใหม่ นำมาใช้ที่ อบต. และเป็นการให้ชุมชนเข้าร่วมตรวจสอบติดตามโดยการทำเป็นตารางเพื่อให้ประชาคมได้รับทราบ เช่น 50 โครงการ ได้มีการดำเนินไปแล้ว ทำได้ก็โครงการ และมีความพึงพอใจระดับไหน (ณรงค์ ศรีธรรมมา, สัมภาษณ์)

สอดคล้องกับการให้สัมภาษณ์ของ นางละออง ทองพรหม ประธาน อสม. ของตำบล ที่กล่าวว่า

“ป่าก็ไม้อู้หรือกว่า คืออะไร แต่ อบต. ได้ให้ประชาคม เข้ามาแสดงความคิดเห็นและ ร่วมกันตรวจสอบโครงการของ อบต. ว่าได้ทำไปถึงไหนแล้วบ้าง อะไรที่ยังไม่ได้ทำบ้าง” (ละออง ทองพรหม, สัมภาษณ์)

ในการแต่งตั้งคณะกรรมการจัดซื้อจัดจ้าง และคณะกรรมการอื่นๆ ของประชาชน ได้มีการอบรมในด้านกฎหมายที่เกี่ยวกับการจัดซื้อจัดจ้าง และการจัดทำแผนพัฒนาแก่ประชาชน ดังการให้สัมภาษณ์ของนางสาววันเพ็ญ เปรมมาก เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน ที่กล่าวว่า

“การแต่งตั้งคณะทำงานซึ่งเป็นตัวแทนจากประชาคมเป็นคณะกรรมการจัดซื้อจัดจ้าง นอกจากนั้น อบต. ได้เชิญวิทยากรผู้มีความรู้ด้านกฎหมาย เช่น ความผิดฐานละเมิด การเป็น คณะกรรมการตรวจรับ กรรมการจัดซื้อจัดจ้าง และการจัดทำแผน ก็ได้มีการเชิญวิทยากรให้ความรู้เรื่องแผนยุทธศาสตร์แก่ประชาชน” (วันเพ็ญ เปรมมาก, สัมภาษณ์)

นอกจากนี้ นางบุญแพง วงษ์ประสม ประธานกลุ่ม อสม. ยังได้กล่าวว่า

“การเป็นคณะกรรมการต่างๆ อบต. ก็ได้เชิญอาจารย์มหาวิทยาลัย วิทยากรที่มีความ ชำนาญ มาให้การอบรมแก่ชาวบ้าน อย่างการจัดทำแผน ก็มีการประชุมเชิงปฏิบัติการให้ความรู้ เรื่องการจัดทำแผน และจะมีหน่วยงานที่เป็นตัวแทนจากท้องถิ่นจังหวัดมาให้ความรู้เรื่องการจัดซื้อ จัดจ้าง” (บุญแพง วงษ์ประสม, สัมภาษณ์)

นอกจากนั้น การกระจายอำนาจให้กับชุมชน แม้ว่าทางองค์การบริหารส่วนตำบลเป็น หน่วยการปกครองท้องถิ่นระดับล่างที่สุดที่มีความใกล้ชิดกับประชาชน แต่ถ้าหากปัญหาต่างๆ มีความสลับซับซ้อนมากขึ้น ประกอบกับหน่วยการปกครองมีขนาดใหญ่มากขึ้น การให้บริหารโดย องค์การบริหารส่วนตำบลเองอาจจะล่าช้าไม่ทันต่อเหตุการณ์และความต้องการของประชาชนใน พื้นที่ ก็จำเป็นที่จะต้องมีการกระจายอำนาจให้กับระดับล่างลงไปในแต่ละชุมชน ซึ่งนอกจากจะ ช่วยแก้ปัญหาต่าง ๆ แล้วก็จะช่วยในพัฒนาผู้นำและสอนหรือให้เกิดการเรียนรู้ตามการปกครอง ตามระบอบประชาธิปไตย

เมื่อ อบต. ได้รับเงินรางวัลธรรมาภิบาลมาแล้ว อบต. ก็จัดสรรเงินลงไปให้ชุมชนละ 10,000 บาท ชุมชนนำร่องทั้งหมด 32 ชุมชน จากทั้งหมด 70 ชุมชน แต่ว่าบางชุมชนยังไม่มี ความพร้อมที่จะมีตัวแทน ยอมรับกฎกติกา ตั้งประธานชุมชน รองประธาน เลขานุการ 10-15 คน มีการประชุม ถ้ามีปัญหาอะไรทางชุมชนก็รับมาแล้วตัวแทนชุมชนก็มาแจ้งให้ทางองค์การบริหาร ส่วนตำบลรับรู้ มีการให้เงินอุดหนุนแต่ละชุมชนไปดำเนินการภายใต้กรอบกติกาที่กำหนด มี กฎเกณฑ์การใช้เงินสำหรับการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าเล็ก ๆ น้อย ๆ ให้ดูแลกันเอง โดยให้เงิน

อุดหนุนชุมชน ถ้าชุมชนเข้มแข็งตำบลเขาสามยอดก็จะเข้มแข็ง จะมีการไปตรวจสอบคล้ายกับของสถาบันพระปกเกล้า มีแบบฟอร์ม กำหนดตัวชี้วัด กำหนดกฎเกณฑ์ขึ้นมา มีการประชุมถูกต้องมีกิจกรรมที่สร้างสรรค์ ก็จะจัดเงินรางวัลเพิ่มไปให้กองทุนจาก 10,000 บาท เพราะว่า ประชากรในตำบลเขาสามยอดประมาณ 28,000 คน การจัดประกวดชุมชนน่าอยู่ โดยให้แต่ละชุมชนได้แข่งขันกันในการพัฒนาให้ชุมชนของตนเองมีความน่าอยู่ ซึ่งตรงนี้ ก็จะทำให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมกันคิดที่จะพัฒนาชุมชนของตัวเองอยู่ตลอดเวลา โครงการประกวดชุมชนน่าอยู่เป็นโครงการที่ส่งเสริมให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลรักษาชุมชนของตนเองให้มีความสะอาดน่าอยู่ ซึ่งระบบในการทำงานของ อบต. เขาสามยอดที่วางหลักในเรื่องของความโปร่งใส ก็คือเงินทุกบาทที่เป็นงบประมาณของ อบต. นอกจากจะถูกใช้ไปในสิ่งที่ผ่านความเห็นชอบจากประชาชนแล้ว การใช้เงินดังกล่าวยังจะต้องถูกแจกแจงอย่างละเอียดและเปิดเผย โครงการนี้เป็นตัวอย่างที่น่าจะทำให้เห็นภาพของเรื่องนี้ชัดเจนก็คือ อบต.เขาสามยอด ไม่เข้าไปเป็นผู้ตัดสินด้วยตัวเอง โดยวิธีการเชิญคณะกรรมการที่เป็นบุคคลภายนอกให้เข้ามาเป็นผู้ตัดสินแทน ดังคำสัมภาษณ์ของนางสาววันเพ็ญ เปรมมาก เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน กล่าวว่า

โครงการประกวดชุมชนน่าอยู่ ทำมาเป็นปีที่ 3 แล้ว โครงการนำร่องโดยการให้ชาวบ้าน แต่งตั้งคณะกรรมการ โดยทาง อบต. เป็นผู้สนับสนุนด้านเงินทุนให้กับชุมชนได้บริหารจัดการกันเอง เช่น กิจกรรมสาธารณะ การซ่อมแซมถนน โดยการใช้จ่ายต่างๆ ต้องมีรายละเอียดการใช้จ่ายเงิน ต่อ อบต. เพื่อเป็นหลักฐาน ส่วนคณะกรรมการตรวจสอบการให้รางวัล จากภายนอกเช่น สาธารณสุขอำเภอ ผลดีก็คือ ชุมชนเป็นผู้จัดการเรื่องสิ่งแวดล้อม ชาวบ้านเป็นผู้จัดการกันเอง (วันเพ็ญ เปรมมาก, สัมภาษณ์)

ดังคำสัมภาษณ์ของนางบุญแพ่ง วงษ์ประสม ประธานกลุ่ม อสม. หมู่ 1 กล่าวว่า

“โครงการนี้เป็นโครงการที่ดี เพราะทำให้ชาวบ้านได้รักษาความสะอาดภายในชุมชน และที่หมู่ 1 ก็ได้รับรางวัล จึงทำให้ชาวบ้านภาคภูมิใจ รวมทั้งชาวบ้านได้ร่วมมือกันทำความสะอาดชุมชน” (วันเพ็ญ เปรมมาก, สัมภาษณ์)

สอดคล้องกับการให้สัมภาษณ์ของ น.ท. ชูชาติ ทิพยจันทร์ ประชาชนชอยสังวาลย์ หมู่ 4 ให้ความคิดเห็นว่า

“การทำให้ชุมชนน่าอยู่ ไม่ใช่เป็นเรื่องของการทำความสะอาดชุมชนอย่างเดียว ได้ทำให้ชุมชนมีความสามัคคี รางวัลเป็นเพียงส่วนหนึ่ง แต่ว่าชาวบ้านได้ร่วมกันคิดจะพัฒนาชุมชน และคณะกรรมการตรวจก็มาจากอาจารย์มหาวิทยาลัย และสาธารณสุขอำเภอ” (ชูชาติ ทิพยจันทร์, สัมภาษณ์)

กระบวนการตรวจสอบโดยฝ่ายสภาท้องถิ่น

นอกจากนั้น ฝ่ายสภาองค์การบริหารส่วนตำบลเขาสามยอต ได้มีระบบการตรวจสอบการทำงานของผู้บริหารท้องถิ่น ในสมัยที่มีการเลือกตั้งโดยใช้มติสภาเป็นผู้เลือกผู้บริหาร และการเลือกตั้งตรงโดยประชาชนนั้น มีความแตกต่างกันในรายละเอียด เช่น การบริหารงานในสมัยของการเลือกตั้งนายกจากมติสภาท้องถิ่นนั้น ทำให้ฝ่ายบริหารอ่อนแอ ไม่มีความเข้มแข็งเนื่องจากการลงมติของสภาท้องถิ่นมีผลให้นายก อบต. พ้นจากตำแหน่งได้ คือ สภาท้องถิ่นมีมติด้วยเสียง 2 ใน 3 ให้พ้นจากตำแหน่ง หรือ สภาท้องถิ่น มีมติไม่รับหลักการแห่งร่างข้อบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีหรืองบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติม และเมื่อมีการยุบสภา ส่งผลให้นายก อบต. พ้นจากตำแหน่ง ส่วนการเลือกตั้งนายก อบต. โดยตรงทำให้ฝ่ายบริหารเข้มแข็ง คือนายก อบต. สามารถแต่งตั้ง รองนายกฯ ได้ 2 คน และ เลขานุการนายกฯ ได้ และสภาท้องถิ่นไม่สามารถลงมติใดๆ เพื่อให้ นายก อบต. พ้นจากตำแหน่งได้ และเมื่อยุบสภา นายก อบต. ก็ไม่พ้นจากตำแหน่ง ดังคำให้สัมภาษณ์ของ นายณรงค์ ศรีธรรมมา ปลัด อบต. ที่กล่าวว่า

ปัจจุบันเลือกตั้งนายกฯ โดยตรง การจะถอดถอนนายกฯ ออกจากตำแหน่งทำได้ยาก และทั้งสองฝ่ายต้องตั้งคณะกรรมการมาพิจารณา ฝ่ายนายกฯและฝ่ายสภาท้องถิ่นและมีระบบการคานอำนาจ ที่สำคัญนายกฯสามารถแต่งตั้งเลขาฯ ได้และทีมงานชัดเจนกว่าสมัยก่อนซึ่งนายกฯ เลือกตั้งโดยอ้อม รองนายก 2 คน ต้องมาจากการเห็นชอบจากสภา ซึ่งทำให้นายกและรองนายก ไม่อยู่ทีมเดียวกัน แต่อย่างน้อย ก็สามารถทำงานด้วยกันได้เพราะว่า ต้องได้รับความเห็นชอบจากสภา (ณรงค์ ศรีธรรมมา, สัมภาษณ์)

นายณรงค์ ศรีธรรมมา ปลัด อบต. ยังกล่าวต่ออีกว่า

“กระบวนการเข้าสู่ตำแหน่งในสมัยก่อนนั้นง่าย และนายกฯ นั้น หาเสียงเฉพาะในสภานโยบายบางอย่างไม่ได้ไปที่ชาวบ้าน แต่ปัจจุบันมีการเลือกตั้งโดยตรงผู้บริหาร นายกฯ ต้องหาเสียง และพบประชาชนมากขึ้น หาเสียงทั้งตำบล และต้องได้รับการยอมรับจากประชาชนทั้งตำบล” (ณรงค์ ศรีธรรมมา, สัมภาษณ์)

บทบาทฝ่ายสภาท้องถิ่นนั้นก็เช่นกันในการตรวจสอบการทำงานของผู้บริหาร และมีการคานอำนาจระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหาร สภาองค์การบริหารส่วนตำบลมีอำนาจหน้าที่ คือ (1) ให้ความเห็นชอบแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล เพื่อเป็นแนวทางในการบริหารกิจการขององค์การบริหารส่วนตำบล (2) พิจารณาและให้ความเห็นชอบร่างข้อบัญญัติขององค์การบริหารส่วนตำบล ร่างข้อบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปี และร่างข้อบัญญัติ

งบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติม (3) ควบคุมการปฏิบัติงานของนายกองค์การบริหารส่วนตำบล ให้เป็นไปตามกฎหมายนโยบาย แผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล ข้อบัญญัติ ระเบียบ และข้อบังคับของทางราชการ (4) เลือกระธานสภา รองประธานสภา และเลขานุการสภา อบต. (5) รับทราบนโยบายของนายกองค์การบริหารส่วนตำบล ก่อนนายกองค์การบริหารส่วนตำบลเข้ารับหน้าที่ และรับทราบรายงานแสดงผลการปฏิบัติงานตามนโยบายที่นายกองค์การบริหารส่วนตำบลได้แถลงไว้ต่อสภาองค์การบริหารส่วนตำบลทุกปี (6) ในที่ประชุมองค์การบริหารส่วนตำบล สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลมีสิทธิตั้งกระทู้ถามต่อนายกองค์การบริหารส่วนตำบลหรือรองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลอันเกี่ยวกับงานในหน้าที่ได้ (7) สภาองค์การบริหารส่วนตำบลมีอำนาจในการเสนอข้อบัญญัติขอเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อให้นายกองค์การบริหารส่วนตำบลแถลงข้อเท็จจริงหรือแสดงความคิดเห็นในปัญหาเกี่ยวกับการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล โดยไม่มีการลงมติได้ (8) สภาองค์การบริหารส่วนตำบลมีอำนาจในการเลือกปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลหรือสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลคนใดคนหนึ่งเป็นเลขานุการสภาองค์การบริหารส่วนตำบล

นอกจากนั้น องค์การบริหารส่วนตำบลเขาสายออด ได้มีการประชาสัมพันธ์ประกาศเชิญชวนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการประชุมสภาท้องถิ่น รวมทั้งการประกาศประชาสัมพันธ์การกำหนดการประชุมสภาท้องถิ่น และมีการแจ้งผลการประชุมสภาท้องถิ่นให้ประชาชนทราบ ทำให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจการสภา ดังคำสัมภาษณ์ของ พ.ท. ชะลอ เหมือนชู ประธานสภา อบต. กล่าวว่

“ในการประชุมสภาได้มีการแจ้งให้ประชาชนที่ต้องการเข้ารับฟังการประชุมสภา สามารถเข้ารับการประชุมสภาได้ นอกจากนั้นยังได้ทำการประกาศรายงานการประชุมสภาให้ประชาชนทราบด้วย” (ชลอ เหมือนชู, สัมภาษณ์)

สอดคล้องกับการให้สัมภาษณ์ของ จ.ส.อ. คำผาง ไสดา ประธานชมรมผู้สูงอายุ กล่าวว่

“การประชุมสภา ก็ได้เชิญชาวบ้านเข้าฟังด้วย ผมคิดว่า ทำให้ชาวบ้านได้รับทราบและได้รู้วิธีการทำงานของสภาท้องถิ่น การเสนองบประมาณต่าง ๆ ของ อบต.” (คำผาง ไสดา, สัมภาษณ์)

ตามหลักกฎหมายแล้ว กระบวนการตรวจสอบการทำงานของ อบต. ได้เปิดช่องและเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบการทำงานขององค์การบริหารส่วนตำบลได้หลายช่องทาง เช่น การเข้ามาเป็นคณะกรรมการต่าง ๆ การตรวจสอบโดยฝ่ายสภาท้องถิ่น การตรวจสอบโดยภาคประชาชนตามหลักกฎหมาย ซึ่งเป็นหลักปฏิบัติโดยทั่วไป

ส่วนการตรวจสอบการบริหารงานของ อบต. เขาสามยอด ได้มีตัวแทนชุมชนภาคประชาชน ได้มีการรวมกลุ่มกันในรูปของ ชมรม กลุ่ม องค์การชุมชน เช่น กลุ่ม อสม. ชมรมผู้สูงอายุ และประธานชุมชน และคอยให้คำปรึกษาพร้อมทั้งตรวจสอบการทำงานของ อบต. อีกทางหนึ่ง เพราะว่า ประชาชนในตำบลเขาสามยอด มีบุคลากรที่มีความรู้และมีการศึกษา รู้หลักกฎหมาย และการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ดังนั้น การบริหารงานของ อบต. จึงได้มีทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบ ทำให้การบริหารงานของ อบต. เกิดความโปร่งใส และ อบต. เขาสามยอด มีความเด่นชัดในเรื่องการตรวจสอบโดยภาคประชาชนตั้งแต่การให้การอบรม การให้ความรู้เรื่องกฎหมายการจัดซื้อจัดจ้าง การเป็นคณะกรรมการด้านต่าง ๆ การให้อำนาจการตัดสินใจ และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเสนอโครงการ การตรวจสอบกันเองภายในชุมชนในโครงการต่าง ๆ เช่น โครงการประกวดชุมชนน่าอยู่ การให้ประชาชนเข้าร่วมในการประชุมสภาท้องถิ่น

กระบวนการทำประชาคม

องค์การบริหารส่วนตำบลเขาสามยอดได้มีกระบวนการทำประชาคมที่ถือว่าเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน การรับฟังความคิดเห็นจากทุกภาคส่วน ทำให้ประชาชนได้มีการเรียนรู้ร่วมกันและรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชน โดยผ่านกระบวนการทำประชาคมด้วยวิธีการต่าง ๆ ดังนี้

การทำประชาคมของ อบต. ตามระเบียบกฎหมาย

พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 แก้ไขเพิ่มเติมถึง (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2546 พระราชบัญญัติว่าด้วยการเข้าเสนอข้อบัญญัติท้องถิ่น พ.ศ. 2542 พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 ซึ่งการดำเนินการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลนั้น ต้องมีภาคประชาชน หรือประชาคมเข้ามามีส่วนร่วมในการเป็นคณะกรรมการในการดำเนินงานของ อบต.

การมีเวทีประชาคมถือว่าเป็นกลยุทธ์ประการหนึ่งที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารการปกครองท้องถิ่น ในอดีตนั้นไม่มีการทำเวทีประชาคมแต่อย่างใด ก็ทำให้เกิดปัญหาความไม่เข้าใจและความขัดแย้งต่าง ๆ ระหว่างประชาชนกับทีมผู้บริหาร ผลที่ตามมาของปัญหาดังกล่าวก็คือ การโต้แย้ง การแจ้งความฐานหมิ่นประมาท เป็นต้น

การนำแนวคิดเวทีประชาคมมาใช้ เพื่อให้ภาคประชาชนมีส่วนร่วมที่แท้จริง อันเป็นการแบ่งปันความคิด มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกัน เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน อันช่วยลดปัญหาความไม่เข้าใจกัน ความรักและหวงแหนต่อชุมชน รวมถึงการนำเสนอความต้องการของตนเองต่อผู้บริหารขององค์การบริหารส่วนตำบล สำหรับตำบลเขาสามยอดได้เปรียบพื้นที่อื่นก็คือ คนที่มี

คุณภาพอยู่มาก อันได้แก่ ข้าราชการที่เกษียณอายุและมาตั้งรากฐานในตำบลเขาสามยอด บุคลากรเหล่านี้ถือว่าเป็นทรัพยากรบุคคลที่สำคัญสำหรับการปกครองในระบบประชาธิปไตยในการเข้ามามีส่วนร่วมในการทำงาน และการจัดทำเวทีประชาคม ทำให้องค์การบริหารส่วนตำบลเขาสามยอดในช่วงหลังๆ สามารถแก้ปัญหาได้ตรงประเด็นและมีความเข้าใจเกิดขึ้น ปัญหาที่เกิดขึ้นมีบ้าง แต่เป็นเรื่องธรรมดาไม่มากนัก นอกจากนี้ก็มีการปรึกษากันนอกรอบ มีการรับประทานข้าวภายหลังจากที่ประชุมเสร็จแล้ว ณ ตรงนี้ใครมีอะไรไม่เข้าใจหรือติดค้างไม่สามารถสอบถามในที่ประชุมได้ ก็จะมีโอกาสในการสร้างความเข้าใจร่วมกัน

แนวคิดการทำประชาคมของ อบต. เขาสามยอด

แนวความคิดในเรื่องการทำงานโดยใช้ภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมของ อบต. เขาสามยอด ซึ่งใช้ได้ผลตั้งแต่ปี 2544 ช่วงแรกเริ่มไปประชุมในหมู่บ้าน เป็นการเวียนไปที่ละหมู่บ้าน ปีละไม่กี่ครั้ง โดยมีแผนการออกไปทำประชาคม แล้วก็จะนำแผนในเรื่องของการจัดทำแผนขององค์การบริหารส่วนตำบลมาใช้ประกอบด้วย ในช่วงหลังการดำเนินการดังกล่าวสามารถลดปัญหาการร้องเรียนของประชาชนได้ ซึ่งชาวบ้านเริ่มเข้าใจบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบล มีส่วนร่วมเข้ามาตรวจสอบทำให้เกิดกระบวนการเป็นการกล่อมเกลாதงสังคมที่มีพัฒนาการที่ดีขึ้นโดยใช้กระบวนการทำประชาคม

หลังจากนั้นตั้งแต่ปี 2544 เป็นต้นมาก็ถือว่าเป็นธรรมเนียมปฏิบัติในการที่ประชาคมทุกชอย ทุกชุมชน ไปเริ่มกระบวนการที่ให้ความรู้ความเข้าใจกับประชาชน ให้มีการดำเนินการเลือกหัวหน้าหรือตัวแทนชุมชน เพื่อส่งตัวแทนมาร่วมประชุมทุกวันที่ 20 ของทุกเดือนมีตัวแทนทุกกลุ่มเข้ามาร่วมประชุมประมาณ 70-80 คน โดยการประชุมเริ่มเวลา 10.00-12.00 น. หลังจากการประชุมก็มีการเลี้ยงข้าวและเครื่องดื่ม ถ้าเดือนไหนตรงกับวันเสาร์-วันอาทิตย์ ก็จะเลื่อนในวันถัดไป และปัญหาต่าง ๆ ที่ในรอบเดือนนั้นประชาชนจะฝากประธานชอยมาเพื่อนำเสนอปัญหาในที่ประชุม สามารถแก้ไขปัญหาเรื่องการร้องเรียนได้ที่น่าสังเกต ก็คือในช่วงหลังจะไม่ค่อยมีปัญหามากนัก เช่น ไฟฟ้า น้ำประปา บางปัญหาไม่เกี่ยวกับส่วนงานของ อบต. ก็ช่วยประสานให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องช่วยแก้ไขปัญหาที่ประชาชน

ประชาคมเป็นการรวมตัวของสมาชิกในชุมชน เพื่อร่วมกันทำกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนด้วย ตนเอง เช่น การแก้ไขปัญหาชุมชน การวางแผนพัฒนาชุมชน การกำหนดข้อตกลงร่วมกันโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีวัตถุประสงค์หรือสนใจในเรื่องเดียวกัน เป็นการรวมตัวกันตามสถานการณ์หรือสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นโดยไม่มีใครสั่ง สมาชิกที่มารวมกันมีส่วนร่วมกันคิดร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการและร่วมรับผิดชอบอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกันภายใต้ขอบเขต

ของกฎหมายและศีลธรรมอันดีของสังคม ทำให้สมาชิกเกิดการเรียนรู้ด้วยกัน มีความรัก ความเอื้ออาทร ความผูกพันต่อกันด้วยความรู้สึกสำนึกในความเป็นเจ้าของชุมชน

องค์การบริหารส่วนตำบลเขาสามยอตได้มีกลุ่มประชาคมที่หลากหลาย เช่น กลุ่ม อสม. ชมรมผู้สูงอายุ ชมรมไทเก๊ก กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต นอกจากนั้นยังมีกลุ่มในรูปแบบอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อปพร.) กลุ่มเยาวชน ที่ทำกิจกรรมด้านสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม (กลุ่ม อสม. น้อย) ภายในชุมชนนั้น ได้มีการมอบหมายให้ตัวแทนประชาคมแต่ละหมู่บ้านเข้ามาร่วมประชุมและแสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบล เช่น กลุ่ม อสม. ซึ่งเป็นกลุ่มที่ให้บริการด้านสุขภาพเบื้องต้นแก่ประชาชนในชุมชน เป็นผู้มีบทบาทในการมีส่วนร่วมกับ อบต. โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลชุมชน การแสดงความคิดเห็นกับ อบต. ในเรื่องปัญหาสุขภาพของชุมชน การเสริมสร้างและให้ความรู้แก่เด็กและเยาวชนในเรื่องสิ่งแวดล้อมและสาธารณสุข ได้ก่อให้เกิดกลุ่ม อสม. น้อย ในการเข้ามามีส่วนร่วมกับ อบต. ในการรณรงค์ด้านสุขภาพแก่ชุมชน นอกจากนั้น ชมรมผู้สูงอายุของ อบต. เขาสามยอต ได้มีกิจกรรมของชมรมด้านสุขภาพ การออกกำลังกาย ของผู้สูงอายุ เป็นกิจกรรมที่ก่อให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้สูงอายุภายในตำบล และเข้ามามีส่วนร่วมกับ อบต. ในการเสนอความคิดเห็นรวมทั้งได้มีกิจกรรมร่วมกับ อบต. ในด้านสุขภาพ ส่วนทางด้านอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน ก็ได้เข้ามามีส่วนร่วมในด้านการป้องกันภัยภายในชุมชน และได้มีการฝึกอบรมในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยเบื้องต้นแก่ประชาชนในชุมชน ซึ่งทำให้ประชาชนสามารถช่วยเหลือตัวเองได้ในเมื่อเกิดภัยต่าง ๆ ในชุมชน

ขั้นตอนการทำประชาคม

โดยมีขั้นตอนการทำประชาคมตั้งแต่ระดับภายในชุมชน คือ การประชุมเพื่อแสดงความคิดเห็นกันในระดับหมู่บ้านและชุมชนก่อน เมื่อได้ทราบความคิดเห็นรวมถึงปัญหาต่าง ๆ รวมทั้งการระดมความคิดเห็นในการทำแผนและระดมความคิดเห็นเพื่อทำโครงการที่เป็นประโยชน์กับชุมชน หลังจากนั้นตัวแทนประชาคมหรือผู้นำชุมชน ได้นำปัญหาหรือความต้องการของประชาชนในชุมชนเข้าร่วมการประชุมประชาคม ที่เรียกว่า การประชุมประชาคมใหญ่ ทุกวันที่ 20 ของเดือนโดยการเชิญทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เช่น ตัวแทนประธานชุมชน กลุ่ม องค์กรต่าง ๆ หน่วยงานราชการ สมาชิกสภา พนักงานส่วนท้องถิ่น เพื่อเข้าร่วมแสดงความคิดเห็นและรับทราบผลการดำเนินงาน รวมทั้งการแก้ไขปัญหาที่ได้นำเสนอในครั้งที่ผ่านมาได้มีการดำเนินการแก้ไขอย่างไร

การประชุมประชาคม ทุกวันที่ 20 ของเดือนจึงเป็นการเปิดโอกาสให้แต่ละชุมชนได้มีการสานความสัมพันธ์กันอย่างต่อเนื่องทำให้ชาวบ้านรู้สึกว่ามีส่วนร่วมกับทาง อบต. อยู่ตลอดเวลา ดังการให้สัมภาษณ์ของ จ.ส.อ. คำผาง โสดา ประธานชมรมผู้สูงอายุ กล่าวว่

“ก่อนจะเข้ามาประชุมประชาคมที่ อบต. นั้น ชาวบ้านได้ประชุมกันภายในชุมชนและได้ข้อสรุปปัญหาของประชาชนแล้ว ให้ตัวแทนเข้าร่วมประชุมประชาคมใหญ่ ที่ อบต. เพื่อบอกปัญหาของชุมชนว่ามีอะไรบ้าง” (คำผาง โสดา, สัมภาษณ์)

สอดคล้องกับการให้สัมภาษณ์ของ นายภูษิต อาลัยสุข หัวหน้าสำนักงานปลัด ได้กล่าวว่

การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นนั้น ได้มีการทำประชาคมในแต่ละชุมชนก่อนแล้ว จึงได้มีการประชุมใหญ่ที่ อบต. ทุกวันที่ 20 ของเดือน ก็มีการนำเสนอปัญหา ความต้องการ ความเดือดร้อนและสอบถามข้อสงสัยในประเด็นต่าง ๆ ในการดำเนินงานของ อบต. รวมทั้งให้หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง ได้เข้ามาตอบปัญหาที่ประชาชนได้ร้องเรียนไปว่าได้มีการดำเนินการไปถึงไหนแล้ว (ภูษิต อาลัยสุข, สัมภาษณ์)

เป็นไปแนวทางเดียวกันกับความคิดเห็นของนางบุญแพง วงษ์ประสม ประธานกลุ่ม อสม. หมู่ 1 กล่าวว่

ได้มาร่วมประชุมประชาคมทุกครั้ง เพื่อติดตามการทำงานของ อบต. เพราะว่าทุกวันที่ 20 ของทุกเดือน ก็จะมีการประชุมที่ อบต. ได้รับทราบรายรับ รายจ่ายของ อบต. พนักงานนำมาแจกให้ว่า มีงบประมาณเท่าไร นอกจากนั้นก็ยังมีชี้แจงโครงการกิจกรรมต่าง ๆ ที่ได้ทำแล้วและยังไม่ได้ทำ (บุญแพง วงษ์ประสม, สัมภาษณ์)

ส่วนระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการจัดทำแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2548 ซึ่งมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 18 ตุลาคม 2548 เป็นต้นไป ซึ่งคณะผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลเขาสามยอด ได้พิจารณาจัดทำแผนพัฒนาสามปี องค์การบริหารส่วนตำบลเขาสามยอด ซึ่งแสดงถึงการนำยุทธศาสตร์การพัฒนาไปสู่การปฏิบัติ โดยมีหลักคิดที่ว่า ภายใต้ยุทธศาสตร์การพัฒนาหนึ่ง ๆ จะมีแนวทางการพัฒนาได้มากกว่าหนึ่งแนวทาง และภายใต้แนวทางการพัฒนาหนึ่ง ๆ จะมีโครงการ/กิจกรรมได้มากกว่าหนึ่งโครงการ/กิจกรรมที่จะต้องนำมาดำเนินการเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ต้องการในแต่ละยุทธศาสตร์การพัฒนา ซึ่งจะมีผลต่อวัตถุประสงค์ เป้าหมาย จุดมุ่งหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน และวิสัยทัศน์ในที่สุด

นอกจากนี้ แผนพัฒนาสามปี เป็นแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์การพัฒนา อันมีลักษณะเป็นการกำหนดรายละเอียดของโครงการพัฒนาภายใต้ยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาที่จัดทำขึ้นสำหรับปีงบประมาณแต่ละปี ซึ่งมีความต่อเนื่องและเป็นแผนก้าวหน้าครอบคลุมระยะเวลาสามปี และเป็นแผนที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับงบประมาณรายจ่ายประจำปี กล่าวคือ ใ้วางแผนเป็นเครื่องมือในการจัดทำงบประมาณรายจ่ายประจำปี โดยนำโครงการจากแผนพัฒนาสามปี ในการจัดทำงบประมาณรายจ่ายประจำปี เพื่อให้กระบวนการจัดทำงบประมาณเป็นไปด้วยความรอบคอบ และผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน การจัดทำแผนพัฒนาสามปีมีการทบทวนเพื่อปรับปรุงแผนเป็นประจำทุกปี ดังนั้นโครงการที่บรรจุอยู่ในแผนพัฒนาสามปีโดยเฉพาะในแผนประจำปีแรกของห้วงระยะเวลาสามปีนั้น มีสภาพความพร้อมอย่างน้อย 2 ประการ คือ (1) มีความแน่นอนของกิจกรรมที่จะดำเนินการ มีการประเมินถึงความเป็นไปได้ของโครงการรวมทั้งผลประโยชน์สาธารณะที่จะได้รับจากโครงการ (2) กิจกรรมที่อยู่ในแผนประจำปีแรกของห้วงระยะเวลาสามปี ควรมีความพร้อมในเรื่องรูปแบบและรายละเอียดทางเทคนิคพอสมควร เพื่อให้สามารถกำหนดรายการในแผนพัฒนาที่จะนำไปใช้จัดทำงบประมาณรายจ่ายประจำปีได้ต่อไป

โครงการจัดทำแผนชุมชน เป็นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการเข้ามาแสดงความคิดเห็น และร่วมคิด ร่วมจัดทำแผนชุมชนซึ่งตรงกับความต้องการของประชาชนและที่สำคัญเป็นประชาชนในชุมชนนั้นทราบปัญหาและความต้องการของชุมชนได้เป็นอย่างดี ที่จะพัฒนาในด้านใดบ้าง ตรงกับคำให้สัมภาษณ์ของ นายณรงค์ ศรีธรรมมา ปลัด อบต. กล่าวว่า

ส่วนการจัดทำแผนมีการเชิญผู้นำชุมชนเข้าร่วมว่าเขามีความคิดอย่างไร และรวบรวมจัดทำเป็นเอกสาร และมีการจัดซื้อจัดจ้าง การตรวจการรับโครงการ และการประเมินผล ว่าโครงการที่ทำไปแล้วเป็นอย่างไรและโครงการที่ทำไม่ได้เป็นเพราะอะไร หรือ ด้วยเหตุใด และสามารถไปแจ้งกับชาวบ้านได้ถูกต้อง และโครงการที่ทำได้ มีความคุ้มค่ากับการลงทุนหรือเปล่า (ณรงค์ ศรีธรรมมา, สัมภาษณ์)

สอดคล้องกับการให้สัมภาษณ์ ของนายยุทธจักร มุกหอม นักวิชาการสาธารณสุข กล่าวว่า

“การจัดทำแผนยุทธศาสตร์ หรือแผน 3 ปี ได้มีการจัดอบรมให้ความรู้แก่ ประชาชนตัวแทนกลุ่ม หน่วยงานต่าง ๆ เพื่อให้มีความรู้และสามารถนำไปจัดทำแผนได้ โดยวิทยากรผู้มีความรู้เป็นประจำทุกปี” (ยุทธจักร มุกหอม, สัมภาษณ์)

ส่วนทางด้านตัวแทนกลุ่มประชาคมที่ได้เข้าร่วมการจัดทำแผนยุทธศาสตร์และแผนพัฒนา 3 ปี ที่ผ่านการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการในการจัดทำแผน สามารถนำความรู้ไปใช้กับชุมชนต่อไป

กระบวนการทำประชาคมตามหลักกฎหมายนั้นการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารงานของ อบต. เป็นการลดปัญหาการร้องเรียนของประชาชนได้ ซึ่งชาวบ้านเริ่มเข้าใจบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลมากขึ้น มีส่วนร่วมเข้ามาตรวจสอบได้มากขึ้น ทำให้ทุกภาคส่วนที่มีส่วนเกี่ยวข้องทั้ง อบต. หน่วยงานราชการอื่น ๆ เช่น หน่วยงานทหาร การไฟฟ้า เป็นต้น ได้เข้ามาทำการชี้แจงผลการแก้ไขปัญหาและร่วมรับฟังปัญหาของประชาชน รวมทั้งรายงานผลการทำงานของ อบต. นอกจากนั้นการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น การให้ประชาชนและภาคประชาคมได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น เพราะว่าประชาชนในท้องถิ่นเป็นผู้รับรู้ปัญหาของชุมชนได้ดีที่สุด และการจัดทำแผนก็ตรงกับความต้องการของประชาชน ซึ่งเป็นผู้มีส่วนได้เสียและได้รับผลกระทบโดยตรงในแผนพัฒนาท้องถิ่น

การทำประชาคมของ อบต. เขาสามยอด ได้มีกระบวนการและวิธีการที่มีความโดดเด่น โดยเฉพาะมีการรวมกลุ่มกันเพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชน มีหลากหลายกลุ่มก่อให้เกิดการเข้ามามีส่วนร่วมกับ อบต. ในการทำงานร่วมกันและการแสดงความคิดเห็น รวมทั้งได้เข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบการทำงานของ อบต. เพื่อให้เกิดความโปร่งใส ถือว่าเป็นกลไกที่สำคัญในการทำให้การบริหารงานของ อบต. เขาสามยอด มีประสิทธิภาพและเป็นที่ยอมรับของหน่วยงานและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น ๆ ในการศึกษาดูงานเพื่อปรับประยุกต์ใช้กับการพัฒนาท้องถิ่นและเป็นต้นแบบในการพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีความโปร่งใสและประชาชนมีส่วนร่วม

การทำประชาคมเป็นการทำให้ทุกภาคส่วนได้รับรู้ร่วมกัน ได้แสดงความคิดเห็นผ่านเวทีสาธารณะของชุมชน การประชุมร่วมกัน การเรียนรู้ร่วมกัน ก่อให้เกิดความเข้าใจและสามารถลดความขัดแย้งในชุมชนได้ กลไกการทำประชาคมของ อบต. เขาสามยอด มีตั้งแต่ระดับหมู่บ้านที่มีภาคประชาชน ผู้นำชุมชน กลุ่ม องค์กรชุมชน เข้ามาแสดงความคิดเห็นในระดับหนึ่งแล้ว ตัวแทนประชาคมได้นำข้อเสนอเข้าที่ประชุมประชาคมใหญ่ที่ อบต. เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาาร่วมกัน

ดังนั้น พัฒนาการกระบวนการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลเขาสามยอด ได้มีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาเป็นลำดับ ในด้านต่าง ๆ คือ กระบวนการสร้างความเข้าใจและความเชื่อมั่นต่อองค์การบริหารส่วนตำบลนั้นได้มีเหตุจากการที่ประชาชนไม่เข้าใจและไม่ให้ความสำคัญกับการปกครองท้องถิ่นจึงได้มีการสร้างความเข้าใจโดยการลงพื้นที่เพื่อรับฟังความคิดเห็นและให้ความรู้แก่ประชาชนเรื่องการปกครองท้องถิ่น การประสานความร่วมมือกับหน่วยงานอื่น ๆ การให้บริการและการอำนวยความสะดวกแก่ประชาชน รวมทั้งการปลูกฝังความรู้

ความเข้าใจเรื่องการปกครองท้องถิ่นแก่เด็กและเยาวชน ทำให้ประชาชนมีความเข้าใจและเชื่อมั่นในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลเขาสามยอต ก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชน กระบวนการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารขององค์การบริหารส่วนตำบลเขาสามยอตได้มีวิธีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารในหลายช่องทาง เริ่มจากการติดป้ายประกาศที่ อบต. และการผลิตเอกสาร แผ่นพับ วารสาร ซึ่งเป็นการประชาสัมพันธ์ข้อมูลในด้านโครงสร้างผู้บริหาร งบประมาณ ผลการดำเนินงาน และมีวิธีการประชาสัมพันธ์เชิงรุกกับชุมชนโดยการจัดส่งเอกสาร ข้อมูลข่าวสาร อบต. โดยให้พนักงานจัดเก็บขยะจัดส่งให้กับคนในชุมชน การประชาสัมพันธ์โดยใช้เทคโนโลยี เช่น การประกาศเสียงตามสายซึ่งสามารถกระจายข้อมูลข่าวสารให้กับประชาชนส่วนใหญ่ได้รับทราบได้โดยผ่านทางผู้นำชุมชนในการประกาศข้อมูลของ อบต. รวมทั้งการประชาสัมพันธ์เชิงพื้นที่โดยการประชุมสัญจร ไปยังพื้นที่ต่างๆ ในชุมชน เป็นการสื่อสารสองทาง เป็นการประชาสัมพันธ์และการสร้างความสัมพันธ์กับประชาชนอย่างใกล้ชิดเพื่อรับฟังปัญหาและความต้องการของประชาชน ตลอดจนการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในการเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร คือ อินเทอร์เน็ต ได้มีการจัดทำเวบไซต์ อบต. เพื่อให้ประชาชนและหน่วยงานอื่น ๆ ได้เข้าถึงข้อมูลข่าวสารของ อบต. ได้อย่างสะดวก กระบวนการตรวจสอบ นอกจากการตรวจสอบตามหลักกฎหมายที่ได้กำหนดไว้แล้ว ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบ องค์การบริหารส่วนตำบลเขาสามยอตได้จัดให้ความรู้ความเข้าใจและให้การอบรมแก่ประชาชนในการเป็นคณะกรรมการต่าง ๆ ของ อบต. รวมทั้งการให้อำนาจการตัดสินใจแก่ประชาชนในการตรวจสอบการทำงานกันเองโดยผ่านโครงการที่ประชาชนได้ร่วมคิดเพื่อพัฒนาชุมชนให้มีความน่าอยู่และเป็นการสร้างความสามัคคีภายในชุมชน กระบวนการทำประชาคม เป็นกระบวนการหนึ่งที่ทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลเขาสามยอต โดยมีกลุ่ม องค์กรชุมชน ภาคประชาชนภายในพื้นที่เป็นหลักในการขับเคลื่อน ทำให้กระบวนการทำงานและการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลเขาสามยอตมีความโปร่งใส ประชาชนสามารถตรวจสอบได้และประชาชนมีส่วนร่วม

ส่วนที่ 3 ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการบริหารงานตามหลักความโปร่งใส

และการมีส่วนร่วมของประชาชน

ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการบริหารงานตามหลักความโปร่งใสและการมีส่วนร่วมของประชาชน จากการศึกษาปัจจัยที่สำคัญ เช่น บริบทชุมชน บริบทโครงสร้างกฎหมาย วิธีการบริหารของผู้นำ และความก้าวหน้าของ อบต. ดังต่อไปนี้

บริบทชุมชนของตำบลเขาสามยอก

ตำบลเขาสามยอกได้มีพัฒนาการมาอย่างต่อเนื่อง เริ่มตั้งแต่เป็นตำบลถนนใหญ่และยังไม่มีอำเภอเมือง ในสมัยก่อนไปขึ้นกับอำเภอหนองโดน จังหวัดสระบุรี หลังจากนั้นเป็นตำบลทะเลชุบศร และต่อมาภายหลังได้แยกออกมาจากตำบลทะเลชุบศร โดยใช้แนวถนนพหลโยธินเป็นเส้นในการแบ่ง มาเป็นตำบลเขาสามยอก สืบเนื่องมาจากการใช้ภูเขาซึ่งมีลักษณะเป็นสามยอดมาเป็นชื่อตำบล ตำบลเขาสามยอกอยู่ทางด้านขวาของเส้นทางถนนพหลโยธินเมื่อเดินทางมาจากจังหวัดสระบุรี ลักษณะประวัติความเป็นมา ของตำบลเขาสามยอก มีดังนี้

ทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ ตำบลเขาสามยอกในอดีตนั้น มีความอุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งป่าไม้ที่มีความอุดมสมบูรณ์ เป็นที่ราบลุ่มมาก่อน และเป็นทะเลสาบมีแหล่งน้ำอุดมสมบูรณ์ ตั้งแต่ทิศตะวันออก มาจนถึงทิศตะวันตกจรดถนนพหลโยธิน เป็นป่าไม้มีต้นไม้เป็นป่าละเมาะ แตรกที่บ มีต้นไม้รวก และไม้อื่น ๆ อย่างเช่น ไม้สวอง ซึ่งในปัจจุบันเป็นบ้านดงสวอง สืบเนื่องจากในสมัยก่อนนั้นประชากรมีน้อยมาก เมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนพื้นที่ ดังนั้นจึงได้มีวิธีการจับจองในการทำมาหากิน เมื่อมีความพึงพอใจในพื้นที่ใดก็ได้มีการตั้งถิ่นฐาน และได้มีการตั้งชื่อบ้านตามลักษณะของพื้นที่นั้น ๆ เช่น บ้านหนองบัวขาว ซึ่งในสมัยก่อนนั้น มีบึงหรือสระขนาดใหญ่ ในสระน้ำนั้นมีแต่ดอกบัวขาว เพราะแม้ว่าจะนำดอกบัวสีอื่น ๆ มาปลูกไว้ก็ตายหมด หรือปลูกไม้ขึ้นนั่นเอง ดังตามคำสัมภาษณ์

ในสมัยตอนผมเป็นเด็กนั้น พ่อใหญ่ของผมได้มาจากศรีสะเกษได้มาจับจองพื้นที่ เพราะว่าสมัยก่อนเป็นป่าทั้งหมด บ้านดงสวอง ในสมัยก่อนก็เป็นป่าไม้ ที่ชื่อว่าสวอง เขาจึงเรียกว่า ดงสวอง และบริเวณพื้นที่ (บ้านหนองบัวขาว) ในสมัยก่อนส่วนใหญ่เป็นแอ่งน้ำเหมือนทะเลสาบ และมีสระน้ำใหญ่ที่เต็มไปด้วยดอกบัวขาว เขาจึงเรียกว่าบ้านหนองบัวขาว มาจนถึงทุกวันนี้ (แต่มี สมณา, สัมภาษณ์)

เมื่อมีลักษณะเป็นป่ารกที่บ ทำให้การเดินทางหรือการสัญจรไปยังสถานที่ต่างๆ เติบโตด้วยความยากลำบาก แม้ระยะทางไม่กี่กิโลเมตรก็ต้องใช้ระยะเวลาอันยาวนาน มีชาวบ้านอาศัยอยู่น้อยไม่กี่หลังคาเรือน ดังคำให้สัมภาษณ์

บ้านหนองบัวขาว แม้จะเดินทางไปไหนมาไหนก็ไม่สะดวก แม้จะเดินจากที่นี่ไปวัดพระพุทธบาทน้ำพุ ก็ยังลำบากเพราะเป็นป่ารกที่บมาก เติบโตด้วยหนามไฟ และไม่ค่อยมีไร่นา ในสมัยก่อนมีน้อยมาก สมัยก่อนข้างเยอะมาก แม้จะเดินทางก็กลัวข้าง และมีการคล้องข้าง ที่เขาเรียกว่า เอราวัณ (แต่มี สมณา, สัมภาษณ์)

อาชีพเกษตรกรเป็นอาชีพหลัก ต่อมาภายหลัง แม้พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นป่าไม้และมีต้นไม้
อยู่มาก แต่ก็มีส่วนที่เป็นที่ราบลุ่มเหมาะสำหรับการเพาะปลูก จึงทำให้ชาวบ้านในสมัยก่อน
สามารถทำการเกษตรได้ คือการปลูกข้าว แต่การปลูกข้าวในสมัยก่อนเป็นการปลูกแบบวิธีของ
ชาวบ้านในที่ราบสูง เป็นแบบไร่เลื่อนลอยมากกว่า โดยการใช้จอบขุดแล้วใช้ไม้ปลายแหลมปักลง
ไปในดินให้เป็นรู แล้วจึงค่อยเอาข้าวเปลือกใส่ลงไปแล้วปล่อยให้ข้าวได้งอกขึ้นเองตามธรรมชาติ
เมื่อเก็บเกี่ยวแล้วก็ ได้มีการพักหน้าดินเพื่อรักษาไว้ให้มีความอุดมสมบูรณ์เพื่อการเพาะปลูกครั้ง
ต่อไป เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านที่ได้ใช้ระบบวิถีแบบธรรมชาติ ดังคำให้สัมภาษณ์

ชาวบ้านได้ปลูกข้าวเหมือนกัน แต่ไม่มีควาย หรือวัว ไร่ไถนา โดยใช้จอบลากหญ้า
ออก แล้วใช้ไม้แหลม ๆ ปักลงดิน ทำเป็นหลุมเพื่อใส่ข้าวเปลือกลงไป เมื่อก่อนก็ไม่
ค่อยได้ผลเท่าไรหรอก แค่ปลูกไว้กินกันภายในบ้าน หลังจากนั้นก็ไปทำที่อื่นต่อ พัก
ไปสักปี สองปี แล้วมาทำต่ออีก สมัยนั้นเขาทำอย่างนี้ (แต่มี สมณา, สัมภาษณ์)

ด้วยวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่พอเพียง โดยอาศัยภูมิปัญญาดังเดิมมาปรับใช้ทำให้
ชาวบ้านสามารถดำรงชีวิตได้อย่างเป็นสุข พออยู่พอกินตามประสา ไม่ต้องพึ่งพิงภายนอกมากนัก
ไม่ต้องพึ่งพาระบบนายทุน แต่พึ่งพาระบบธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์และเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต
คือที่ดินทำกินตามธรรมชาติ

บางครั้งการปลูกข้าวต้องใช้แรงงานจำนวนมากเหมือนกัน จึงมีระบบ การเอาแรง ถือ
ว่าเป็นประเพณีของการหยิบยืมแรงงานระหว่างกัน เมื่อถึงงานคนอื่นก็มีการใช้คืนที่เพื่อนบ้านมา
ทำให้ นอกจากนั้นชาวบ้านยังสามารถหาของป่าและล่าสัตว์ในพื้นที่ราบและบริเวณเขาสามยอด
ได้อย่างมากมาย รวมทั้งเก็บพืชผักมาปรุงเป็นอาหาร บางครั้งถ้าเหลือก็มีการนำไปขายเพื่อเป็น
รายได้อีกทางหนึ่งด้วย และสามารถนำผลผลิตจากป่า เช่น การตัดไม้มาทำฟืนเพื่อเป็นเชื้อเพลิงใน
การปรุงอาหาร โดยเฉพาะต้นโกงกาง เป็นต้นไม้ที่ไม่สูงมากนัก เหมาะสำหรับการตัดเพื่อนำมาเป็น
ไม้ฟืน ในอดีตตำบลเขาสามยอดมีไม้โกงกางมาก นอกจากนั้น ยังมีแหล่งต้นน้ำที่อุดมสมบูรณ์
ที่บ้านน้ำจั้น ซึ่งเป็นแหล่งน้ำตามธรรมชาติ ดังคำสัมภาษณ์

ป่าไม้อุดมสมบูรณ์กว่านี้เยอะ บนภูเขาไม่มีใครกล้าเข้าไปหรอก แต่เดี๋ยวนี้อาจที่ก็
มีการปลูกบ้านบนภูเขาแล้ว บริเวณตรงที่บ้านน้ำจั้น สมัยก่อนมีถ้ำใหญ่และน้ำ
มาก พอฤดูฝนน้ำก็จะทะลักออกมามาก ๆ เขาจึงเรียกว่า น้ำจั้น และเป็นที่อยู่
อาศัยของพวกลาวพวน และในสมัยก่อนหาผักมากิน เหลือก็นำไปขายบ้าง มี
สารพัดผัก ฟืนก็ตัดเอาจากไม้โกงกางมาเผาเป็นถ่านใช้หุงข้าว บางทีก็ใช้ไม้ทั้งต้น
มาก่อไฟหุงข้าว (แต่มี สมณา, สัมภาษณ์)

กล่าวโดยสรุป ตำบลเขาสามยออดได้มีระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียง รวมทั้งพึ่งตนเองได้ มีการพึ่งพาธรรมชาติเป็นหลักในการดำเนินชีวิต มีการผลิตเพื่อการบริโภคภายในชุมชน การใช้แรงงานส่วนใหญ่ใช้วิธีการเอาแรง หรือให้วัวควาน คนในชุมชนกันเองในการทำงาน ไม่มีการจ้างแรงงาน จึงมีความสมดุลระหว่างการผลิตกับการบริโภค การพึ่งพาอาศัยกันระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ

กลุ่มชาติพันธุ์

การอพยพของกลุ่มชน 3 กลุ่ม ซึ่งประชากรในพื้นที่แต่เดิมเป็นคนที่อพยพมาจากเวียงจันทน์ ประเทศลาว กล่าวคือ ในอดีตมีการอพยพมาด้วยกันทั้งหมด 3 กลุ่ม คือ ลาวเวียง ลาวมอญ และลาวพวน โดยที่ลาวเวียงได้อพยพมาจากเวียงจันทน์ และลาวพวน มาตั้งถิ่นฐานที่ตำบลเขาสามยออด ส่วนลาวมอญได้มาตั้งถิ่นฐานรกรากที่บางชันหมาก ซึ่งใกล้ๆกับแม่น้ำลพบุรี เป็นที่ราบลุ่มเหมาะแก่การเพาะปลูกเพื่อการเกษตร การอพยพของทั้ง 3 กลุ่มมีความสามัคคีกัน มาพร้อมกัน แยกกันไม่ได้

“ประวัติของคนที่นี่ แต่เดิมอพยพมาด้วยกัน เรียกว่า 3 ก๊ก คือ ลาวเวียง ลาวมอญ ลาวพวน มาพร้อมกัน ลาวพวนอยู่บ้านน้ำจั้น และก๊กของผมเป็นลาวเวียง มาอยู่ที่นี่ ลาวมอญก็ไปหลายที่ ไปถึงแปดริ้วก็มี” (แต่้ม สมณา, สัมภาษณ์)

การอพยพของชาวบ้านในสมัยก่อน ส่วนใหญ่เป็นเรื่องภัยธรรมชาติ และโรคอหิวาห์ ซึ่งทำให้เกิดการย้ายถิ่นฐานบ่อยอยู่ไม่ค่อยเป็นหลักแหล่งมากนัก เช่น เกิดความแห้งแล้ง หรือเกิดโรคอหิวาห์ ขึ้น ก็หาพื้นที่ใหม่ที่มีความอุดมสมบูรณ์และมีความปลอดภัยกว่าเป็นที่อยู่อาศัย

“พอมาอยู่ได้ไม่กี่ปี ก็มีความแห้งแล้งและเกิดโรคห่า เขาก็ย้ายที่กัน ลาวพวนย้ายไปถนนแค และไปตั้งเป็นบ้านเชียงงา” (แต่้ม สมณา, สัมภาษณ์)

ชาวลาวพวนบ้านน้ำจั้นมีประเพณีที่ได้สืบทอดต่อกันมาเป็นประเพณีของชุมชนที่เรียกว่า ประเพณีกำฟ้า เป็นประเพณีเก่าแก่จัดทำขึ้นทุกปี ในวันขึ้นสามค่ำ เดือน 3 ทุกบ้านของลาวพวนจะมีการเผาข้าวหลาม ข้าวจี ถ้าบ้านไหนไม่เผาก็จะไม่ให้อยู่เพราะถือว่าไม่เคารพประเพณี ทุกบ้านจะต้องทำการเผาข้าวหลาม บ้านไหนไม่ทำ ฟ้าก็จะผ่า เมื่อมีการเผาข้าวหลามทุกบ้านจะนำไปทำบุญที่วัด และนำมาแจกจ่ายให้กับผู้อื่นต่อไป ประเพณีกำฟ้าจัดทำขึ้นเพื่อต้องการทำนายและ พยากรณ์ฝนฟ้าในปีนั้น ๆ ถ้าฟ้าร้องทางทิศเหนือมาก ๆ ในปีนั้นฝนจะตกมากตามไปด้วย นอกจากนั้นยังมีการละเล่นต่าง ๆ ตามประเพณีด้วย เช่น มอญซอนผ้า เป็นต้น

ลาวพวนนั้น พอเดือนสามขึ้นสามค่ำ ก็จะมีประเพณีกำฟ้า ทุกบ้านต้องเผาข้าวหลาม เผาเสร็จแล้วก็เอาไปทำบุญที่วัด ลูกหลานจะต้องเชื่อฟัง บ้านไหนไม่ทำข้าวหลามเขาจะไม่ให้อยู่ในวงเขาเลย โบราณเขาว่า ฟ้าร้อง แล้วฟ้าฝนจะดี ฟ้าร้อง

เวลาเขาทำบุญเดือนสาม ฟาร์ม่องทางไหนเขาจะรู้เลย ส่วนใหญ่จะร้องทางทิศเหนือ ถ้าฟาร์ม่องทางทิศเหนือฟ้าฝนจะดี (แต่มี สมณา, สัมภาษณ์)

ความเชื่อ ชาวลาวที่อพยพมาจะมีความเชื่อว่า ถ้ามีคนตายในหมู่บ้าน จะมีการห้ามเรื่องต่าง ๆ เช่น การประชุมกัน การไม่ให้เอาฟืนเข้ามาในบ้าน เป็นต้น และมีการ “เสียค่า” คือ แต่ละบ้านจะไปเกี่ยวหญ้าคา บ้านละกำ สองกำ แล้วนำมาถัก หลักจากนั้นก็นำมาต่อกันให้รอบบ้าน ทำไว้เพื่อกันผีไม่ให้เข้าบ้านอันจะทำให้เกิดความไม่ดีกับบ้านและผู้อาศัยในบ้าน

“ถ้าเกิดมีคนตายในหมู่บ้าน เขาจะห้ามรวมกันประชุมกัน และไม่ให้อาฟืนเข้าบ้าน จะให้ไว้ข้างนอกบ้าน พอมีคนตายก็ต้องเสียค่า คือ ไปตัดหญ้าคา มาถักเป็นเปีย แล้วมาวนไว้รอบบ้าน เอาไว้กันผี สมัยผมเป็นหนุ่ม ๆ ผมก็ได้ทำนะ” (แต่มี สมณา, สัมภาษณ์)

การเข้ามาของทหาร หลังจากที่มีการอพยพของชาวลาวแล้ว ตอนนั้นคนในพื้นที่ยังไม่มีทหารเข้ามาอยู่ ภายหลังจากสงครามเย็นและการแพร่กระจายของลัทธิคอมมิวนิสต์ ประกอบกับรัฐบาลไทยในช่วงนั้นได้อยู่ในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 จนกระทั่งได้เกิดเหตุการณ์มหาวิปโยคเดือนตุลาคม พ.ศ. 2516 จึงได้มีการขยายพื้นที่ทางการทหารเพื่อความมั่นคงให้กับประเทศ จังหวัดลพบุรีเป็นจังหวัดหนึ่งซึ่งทางการทหารเห็นว่า มีความเหมาะสมทางการตั้งกองทหาร โดยเฉพาะบริเวณเขาสามยอดเป็นพื้นที่ที่เหมาะสมในการตั้งกองกำลังทางทหาร ซึ่งระยะทางก็ไม่ไกลจากกรุงเทพมหานคร ในช่วงนั้นทหารได้มีการขอเวนคืนพื้นที่จากชาวบ้าน ในราคาไม่กี่บาท มีการเวนคืนเป็นระยะ เป็นบริเวณกว้างเพื่อใช้เป็นพื้นที่ทางการทหาร มีการเข้ามาก่อสร้างทางในตอนกลางคืน ชาวบ้านไม่ทราบเรื่องจึงได้มีการร้องเรียนและทหารก็ได้จ่ายค่าชดเชยให้กับชาวบ้าน บริเวณนี้ (บ้านหนองบัวขาว) ยังไม่มีทหารเข้ามาเลย แรกๆก็มี ร. พัน 1 เข้ามา ก็ทำการเวนคืนที่กับชาวบ้านโดยให้ไร่ละ 4 บาท และได้ทำการเวนคืนที่ดินไปครั้ง กิโลได้ แต่ตอนหลังไม่พอ ก็ทำการเวนคืนอีก ครั้งกิโล ที่หลังให้ไร่ละ 8 หรือ 12 บาท ตอนนี้เป็นเขตพื้นที่ทหารเป็นส่วนมากแล้ว (แต่มี สมณา, สัมภาษณ์)

ในบริเวณพื้นที่ตำบลเขาสามยอดมีกองทหารหลายแห่ง นับตั้งแต่ทิศเหนือก็มีโรงพยาบาลทหารคือ โรงพยาบาลอานันทมหิดล โดยมีค่ายทหารระดับกองพันประมาณ 8 กอง เช่น ค่ายเอราวัณ ค่าย ร.พัน 1 เป็นต้น เมื่อทางการทหารเข้ามามากขึ้นก็ทำให้เมืองลพบุรีเป็นเมืองทหาร มีทั้งทหารประจำการและทหารเกณฑ์ และมีการฝึกกำลังทหาร ตำบลเขาสามยอดส่วนใหญ่เป็นพื้นที่เขตทหาร ดังคำสัมภาษณ์

ในพื้นที่ตำบลเขาสามยอด เป็นพื้นที่ของทหารเกือบหนึ่งในสามของพื้นที่ทั้งหมด เพราะมีกองทหารกำหนดหน่วยด้วยกัน ในระดับกองพันขึ้นไป อย่างกองพลรบพิเศษที่ 3 ก็อยู่ในพื้นที่กองพลรบที่ 1 ในค่ายเอราวัณก็มีโรงเรียนสงครามพิเศษซึ่งแยกกรม

มาจากศูนย์สงครามรบพิเศษ แล้วเป็นหน่วยการศึกษาของทหารทั้งหมด (ชลอ เหมือนชู, สัมภาษณ์)

นอกจากนั้น เมื่อกองทหารเข้ามา ตำบลเขาสามยอตได้มีความเจริญทางด้านต่างๆ เช่น ไฟฟ้า ประปา ถนน ทำให้การคมนาคมมีความสะดวก และมีสิ่งปลูกสร้างเกิดขึ้นมาก เช่น บ้านจัดสรร ซึ่งเกิดขึ้นรองรับความเจริญและการอยู่อาศัยของประชาชนทั้งในและนอกพื้นที่ตำบลเขาสามยอต

ความเจริญและหมู่บ้านจัดสรร ตำบลเขาสามยอตเป็นสถานที่เหมาะสมหลายอย่างเช่น อยู่ใกล้เมืองลพบุรีและมีค่ายทหารอื่นที่ตำบลเขาพระงามและตำบลทะเลชุบศร มีถนนพหลโยธินเป็นเส้นแบ่งเขต ทำให้การคมนาคมสะดวกประกอบกับมีหน่วยงานราชการที่สำคัญหลายที่ เช่น โรงพยาบาลลพบุรี และพื้นที่ศูนย์ราชการต่าง ๆ ที่ไม่ไกลนัก จึงทำให้การเกิดขึ้นของบ้านจัดสรรตามมามากมายเพื่อตอบสนองความต้องการของข้าราชการในพื้นที่และนอกพื้นที่ ได้มีหมู่บ้านเกิดขึ้นประมาณ 18 แห่งด้วยกันและประชากรส่วนมากเป็นข้าราชการทหารที่เกษียณอายุ โดยเฉพาะหมู่ที่ 1 บ้านสระมะเกลือ ได้มีประชากรมากที่สุด ในจำนวน 7 หมู่บ้านของตำบลเขาสามยอต สอดคล้องกับการให้สัมภาษณ์ของนางสุนัน กล้าววงศ์ สมาชิกกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต หมู่ที่ 1 ว่า

“บ้านสระมะเกลือ หมู่ 1 เป็นหมู่ที่ประชาชนมากที่สุด เกือบ 2 หมื่นคน และส่วนมากบ้านสระมะเกลือ จะมีบ้านจัดสรร ข้างหลังบ้านป่า ก็เป็นบ้านจัดสรร 2-3 โครงการ มีคนนอกพื้นที่เข้ามาอาศัย มาจากหลายจังหวัด” (สุนัน กล้าววงศ์, สัมภาษณ์)

การเข้ามาของความเจริญทางด้านสาธารณูปโภค ไม่ว่าจะเป็นบ้านจัดสรร ถนนหนทาง ไฟฟ้า หรือสินค้าบริการต่าง ๆ มากมายจากภายนอก รวมถึงข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ที่เป็นแรงจูงใจในการบริโภคของคนให้มากขึ้น โดยมีเงินทุนเป็นหลัก ทำให้เกิดลัทธิบริโภคนิยม ได้รับความนิยมมากขึ้น มีการเปลี่ยนแปลงจากการทำเกษตรเพื่อการยังชีพ การผลิตเพื่อบริโภคในรูปแบบเศรษฐกิจชุมชน มาเป็นระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ทันทสมัย ซึ่งเป็นกระแสหลัก รวมถึงเรื่องการตลาด ทำให้ชาวบ้านปรับตัวไม่คอยทัน บทบาทของทุนที่เป็นตัวเงินมีเพิ่มมากขึ้นเป็นลำดับเข้ามาแทนที่บทบาทความสัมพันธ์ต่าง ๆ ที่ชาวบ้านได้ปฏิบัติกันมา แต่เดิมไม่ต้องใช้เงินเป็นสื่อกลางมากนัก แต่ใช้ความเอื้ออาทรต่อกัน ความสัมพันธ์เชิงญาติพี่น้อง การใช้ภูมิปัญญาดั้งเดิมภายหลังเมื่อความทันสมัยเข้ามา ทำให้ชาวบ้านได้พึ่งพาภายนอกมากขึ้น ทำให้ระบบคิดของชุมชนเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย

กล่าวโดยสรุปแล้ว ตำบลเขาสามยอตในสมัยก่อนที่จะมาเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลเขาสามยอตนั้น ในช่วงแรกเป็นในลักษณะของระบบสังคมที่พึ่งพาอาศัยกันเป็นระบบ

เศรษฐกิจแบบพอเพียง การพึ่งพาธรรมชาติ และสิ่งที่เหนือธรรมชาติ ภายหลังเมื่อสภาพการณ์เปลี่ยนไปความทันสมัย ความเจริญทางด้านวัตถุเข้ามา อันเป็นผลของกระแสโลก ซึ่งทางการทหารและการเมือง จึงทำให้ทหารมีการขยายอาณาเขตเข้ามาในพื้นที่ รวมทั้งมีการใช้พื้นที่เขาสามยอดเป็นยุทธภูมิทางการทหาร ในตอนแรกๆก็มีปัญหาเกี่ยวกับชาวบ้านในเรื่องการเวนคืนที่ดิน เมื่อทหารเข้ามามากขึ้น ความเจริญเข้ามามากขึ้น ในพื้นที่ตำบลเขาสามยอดจึงเกิดการก่อสร้างและขยายพื้นที่บ้านจัดสรรหรือหมู่บ้านต่าง ๆ ขึ้นมามากมายเพื่อรองรับความเจริญของพื้นที่ เช่น การพักอาศัยของข้าราชการทหารที่เกษียณราชการ เป็นต้น ทั้งข้าราชการในตำบลและภายนอกเข้ามาอยู่อาศัยในตำบลเขาสามยอดมากขึ้นเป็นลำดับ บริบทชุมชนตำบลเขาสามยอด ได้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในหลาย ๆ ด้านทั้งทางสังคมที่ดั้งเดิมมีการพึ่งพาอาศัยกันในชุมชน ทางด้านเศรษฐกิจเป็นแบบพอเพียงเป็นการทำเกษตรเพื่อยังชีพมาเป็นเศรษฐกิจแบบทุนนิยม รวมทั้งความเจริญก้าวหน้าทางด้านเศรษฐกิจ ทำให้วิถีชีวิตของคนในตำบลเขาสามยอดต้องปรับเปลี่ยนไป

ดังนั้น บริบทชุมชนของตำบลเขาสามยอด ที่มีความแตกต่างจากพื้นที่อื่น ๆ คือ เป็นพื้นที่ของเขตทหาร การเข้ามาของทหารซึ่งถือว่าเป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งทหารเป็นสัญลักษณ์ของความมีระเบียบวินัยและความซื่อสัตย์ การทำงานเพื่อประเทศชาติ ทำให้ชุมชนมีการปรับตัวให้เข้ากับสภาพการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น และเพื่อให้สอดคล้องกับความเจริญที่เข้ามา เช่น มีการก่อสร้างค่ายทหารและโรงพยาบาลทหารในเขตพื้นที่ตำบลเขาสามยอด รวมทั้งมีการก่อสร้างบ้านจัดสรรเพื่อรองรับประชากรที่เข้ามาอาศัยในชุมชนมากขึ้น การเปลี่ยนแปลงในทางที่ดี คือ ทำให้ประชาชนในตำบลเขาสามยอดมีประชากรที่มีการศึกษา มีความรู้ความสามารถในด้านต่าง ๆ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นข้าราชการทหาร ทำให้ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นและมีความรู้ความเข้าใจในการปกครองท้องถิ่น

จากปรากฏการณ์การเปลี่ยนแปลงของชุมชนทำให้ประชาชนมีความสนใจและ มีการรวมกลุ่มกันเพื่อทำกิจกรรมต่าง ๆ ในรูปแบบกลุ่ม ชมรม เช่น ชมรมแม่บ้านทหาร และกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต รวมทั้งการเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น จากภาคส่วนต่าง ๆ เช่น ข้าราชการทหารที่เกษียณก็ได้เข้ามาเป็นผู้นำชุมชนในรูปแบบประธานชอย หรือประธานชุมชนและส่วนหนึ่งเข้ามาเป็นสมาชิกสภาท้องถิ่น ซึ่งทำให้มีแนวคิดในการพัฒนาชุมชนร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบล และได้เข้ามาเป็นคณะกรรมการต่าง ๆ ในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลเขาสามยอด

บริบทเชิงโครงสร้างกฎหมาย

ตำบลตามกฎหมายถือว่าเป็นหน่วยการปกครองท้องถิ่นที่หน่วยหนึ่งที่รองลงมาจากอำเภอ และจังหวัด ตำบลมีความเป็นมาตั้งแต่สมัยโบราณ และได้วิวัฒนาการมา โดยการจัดตั้งตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 ซึ่งระบุไว้ว่า หลายหมู่บ้านรวมกันราว 20 หมู่บ้าน ให้จัดตั้งเป็นตำบลหนึ่ง ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดพิจารณาจัดตั้งตำบลและกำหนดเขตตำบล แล้วรายงานไปยังกระทรวงมหาดไทย เพื่อให้ความเห็นชอบออกประกาศกระทรวงมหาดไทยจัดตั้งตำบล ในตำบลหนึ่งให้มีกำนันคนหนึ่งมีอำนาจหน้าที่ปกครองราษฎร ที่อยู่ในเขตตำบลนั้น และได้รับการคัดเลือกจากราษฎรในตำบลนั้น

การจัดระเบียบบริหารงานในตำบลได้เกิดขึ้นตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 ซึ่งกำหนดให้หลายบ้านรวมกันขึ้นเป็นตำบลมีกำนันเป็นผู้ดูแล โดยกำนันผู้ใหญ่บ้านจะมีภารกิจที่ช่วยเหลือทางราชการในการปกครองท้องที่นั้น ๆ ต่อมาได้มีการแก้ไขเพิ่มเติม พระราชบัญญัติ ลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2486 และพระราชบัญญัติ ลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2510 ให้มีคณะกรรมการชุดหนึ่งมีหน้าที่ช่วยเหลือและให้คำปรึกษาแก่กำนันเกี่ยวกับดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ของกำนัน และต่อมาได้มีการเปลี่ยนแปลงแก้ไขการจัดระเบียบบริหารงานในตำบลอีกหลายครั้ง เช่น พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการส่วนตำบล พ.ศ. 2499 ตำบลเป็นหน่วยการปกครองภูมิภาคขนาดเล็ก มีกำนันเป็นผู้ปกครองโดยมีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายลักษณะปกครองท้องที่ปี พ.ศ. 2457

จอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรีในขณะนั้นพิจารณาเห็นว่า การปกครองท้องถิ่นของนานาอารยประเทศ ราษฎรล้วนมีส่วนในการปกครองตนเอง แม้ว่าแต่ละประเทศจะมีรูปแบบการปกครองที่แตกต่างกันบ้างก็ตาม แต่หลักการที่ให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วมในการปกครองท้องถิ่นอยู่ทั่วไปและกว้างขวาง อันเป็นหนทางเกื้อกูลต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่สมบูรณ์

ดังนั้น ในปี พ.ศ. 2499 กระทรวงมหาดไทยได้ริเริ่มจัดตั้งสภาตำบลขึ้น เพื่อให้ราษฎรในชนบทห่างไกลได้มีส่วนร่วมในการปกครองตนเองอีกรูปแบบหนึ่ง โดยออกเป็นคำสั่งกระทรวงมหาดไทยที่ 222/2499 ลงวันที่ 8 มีนาคม 2499 ให้จังหวัดและอำเภอดำเนินการเปิดสภาตำบลขึ้นและสภาตำบลนี้อยู่ภายใต้การควบคุมของผู้ว่าราชการจังหวัดและนายอำเภอ จนถึงวันที่ 30 ธันวาคม พ.ศ. 2499 ทุกจังหวัดสามารถจัดตั้งและเปิดสภาตำบลเป็นครั้งแรก มีจำนวน 4,475 ตำบล ถือเป็นต้นกำเนิดขององค์การบริหารส่วนตำบลในปัจจุบัน

ต่อมารัฐบาลได้ตราพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการส่วนตำบล พ.ศ. 2499 ประกาศใช้ในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 17 มกราคม 2500 หลักการสำคัญของกฎหมายฉบับนี้คือ กำหนดให้ตำบลที่ได้รับการจัดตั้งมีฐานะเป็นหน่วยการปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างสมบูรณ์ โดยมีฐานะเป็นนิติบุคคล มีรายได้ รายจ่าย และ พนักงานตำบลที่รับเงินเดือนจากงบประมาณของตนเอง สามารถดำเนินกิจการส่วนตำบลได้อย่างอิสระ เรียกชื่อว่า องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) และการจัดตั้ง อบต. ตามพระราชบัญญัตินี้กระทำได้ 2 ทาง คือ

1. กระทรวงมหาดไทยเห็นสมควรจัดตั้งขึ้น
2. ราษฎรผู้มีคุณสมบัติในท้องที่จำนวนไม่ต่ำกว่า 3 ใน 4 ของผู้มีสิทธิเลือกตั้งทั้งหมดร้องขอให้ผู้ว่าราชการจังหวัดเสนอสภาจังหวัดพิจารณาเห็นชอบ แล้วเสนอกระทรวงมหาดไทยจัดตั้ง

หลักเกณฑ์การจัดตั้ง อบต. พิจารณาจากรายได้ภาษีบำรุงท้องที่ตั้งแต่ 10,000 บาทขึ้นไป มีพื้นที่ตั้งแต่ 50 ตารางกิโลเมตร ความหนาแน่นพลเมืองเฉลี่ย 100 คน/ตารางกิโลเมตร นอกจากนี้พิจารณาความสนใจของประชาชนและสภาพภูมิประเทศ สำหรับ ตำบล ที่ถูกประกาศเป็น อบต. ห้ามมิให้นำกฎหมายลักษณะปกครองท้องที่ในส่วนที่เกี่ยวกับคณะกรรมการมาใช้บังคับ โครงสร้างของ อบต. แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ สภาตำบล ประกอบด้วยกำนันและผู้ใหญ่บ้านเป็นสมาชิกโดยตำแหน่ง มีสมาชิกที่มาจากการเลือกตั้งของราษฎรในหมู่บ้านละ 1 คน อยู่ในวาระ 5 ปี เพื่อทำหน้าที่นิติบัญญัติ และมีคณะกรรมการตำบล ประกอบด้วยกำนันเป็นประธาน แพทย์ประจำตำบล ผู้ใหญ่บ้านกับกรรมการอื่นที่นายอำเภอแต่งตั้งจากครูใหญ่ของโรงเรียนในตำบล หรือผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวนไม่เกิน 5 คน ทำหน้าที่ดูแลรับผิดชอบการดำเนินกิจการส่วนตำบล

หน้าที่ของ อบต. บัญญัติไว้ในมาตรา 46 เช่น รักษาความสงบเรียบร้อย ป้องกันระวังโรคติดต่อ ส่งเสริมการศึกษาและการทำมาหากินของราษฎร ส่งเสริมศาสนา วัฒนธรรม ศิลธรรม เป็นต้น ทั้งนี้ กฎหมายยังให้อำนาจสภาตำบลตราข้อบัญญัติตำบล และข้อกำหนดโทษปรับผู้ละเมิดได้ไม่เกิน 50 บาท นายอำเภอเป็นผู้อนุมัติข้อบัญญัติตำบลและสั่งเพิกถอนระเบียบการปฏิบัติของคณะกรรมการตำบล หากการนั้นจะก่อความเสียหายแก่ตำบลหรือราชการ ส่วนผู้ว่าราชการจังหวัดมีอำนาจยกเลิกมติที่มีใช้ข้อบัญญัติตำบล หากมติดีลักษณะการเมืองแห่งรัฐหรือฝ่าฝืนกฎหมาย และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยสั่งยุบสภาตำบลได้

อบต. ที่ตั้งขึ้นใหม่นี้กระทรวงมหาดไทยพิจารณาประกาศจัดตั้งครั้งแรก 59 แห่ง ผลปรากฏว่า อบต. ที่มีงบประมาณจัดเก็บรายได้สามารถออกข้อบัญญัติท้องถิ่น และมีพนักงานเป็นของตนเอง กลับไม่ประสบผลสำเร็จ ประชาชนยังไม่เลื่อมใสศรัทธาและให้ความเข้าร่วมกิจกรรม เหตุผลสำคัญน่าจะเป็นเพราะการครอบงำจากราชการ ความไม่สัมพันธ์ในบทบาทของสมาชิก

ที่มาจาก การเลือกตั้ง รวมทั้งรายได้ไม่เพียงพอในการจัดทำโครงการพัฒนาต่าง ๆ ตามความต้องการของประชาชน

ในวันที่ 1 มีนาคม 2509 มี คำสั่งกระทรวงมหาดไทยที่ 275/2509 ปรับวิธีบริหารตำบลใหม่ โดยนำโครงการพัฒนาพลเมืองระบอบประชาธิปไตยเข้าไปปลูกฝังแก่ประชาชนซึ่งสภาตำบลใหม่ใหม่นี้กระทรวงมหาดไทยจะกำหนดเป็นคราว ๆ ไป และมีผลยกเลิกสภาตำบลตามคำสั่งที่ 222/2499 กับยกเลิกคณะกรรมการพัฒนาตำบลในพื้นที่ตำบลนั้นด้วย ส่วนตำบลอื่น ๆ ยังให้ใช้แนวทางเดิมต่อไป

หลักการสำคัญของสภาตำบลใหม่นี้ ชื่อว่า สภาตำบล เหมือนเดิม องค์ประกอบ ได้แก่ คณะกรรมการสภาตำบล ซึ่งมีเพียงชุดเดียวทำหน้าที่ทางบริหาร การประชุมปรึกษาหารือและลงมติต่าง ๆ สมาชิกคณะกรรมการสภาตำบลมีทั้งโดยตำแหน่ง โดยการคัดเลือกของนายอำเภอ และโดยการเลือกตั้งหมู่บ้านละ 1 คน มีวาระ 5 ปี กำหนดทำหน้าที่ประธานโดยตำแหน่ง หน้าที่ของสภาตำบลมีกว้างขวางกว่าเดิม โดยรวมหน้าที่ตามคำสั่งที่ 222/2499 และหน้าที่ของคณะกรรมการพัฒนาต่าง ๆ ตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วย คณะกรรมการหมู่บ้านและตำบล พ.ศ. 2508 เข้าด้วยกัน มีพัฒนาการทำหน้าที่ที่ปรึกษาสภาตำบล หน้าที่สำคัญประการหนึ่งคือ ดำเนินกิจการส่วนจังหวัดตามที่ได้รับมอบหมายจากจังหวัด ตามนัยมาตรา 31 แก้ไขเพิ่มเติมโดยมาตรา 10 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการส่วนจังหวัด (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2499 ทั้งสามทำให้ความเห็นชอบโครงการพัฒนาหมู่บ้านในเขตตำบล ก่อนส่งให้องค์การบริหารส่วนจังหวัด ดำเนินการช่วยเหลือ

จนกระทั่งในปีพ.ศ. 2518 จึงเหลือเพียงสภาตำบลแบบใหม่ล่าสุดเพียงประเภทเดียวมี คณะกรรมการสภาตำบลเป็นองค์การบริหารประกอบด้วยกำหนดเป็นประธาน ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล และกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิที่ราษฎรเลือกตั้งหมู่บ้านละ 1 คน เป็นกรรมการที่ปรึกษาสภาตำบลแต่งตั้งจากปลัดอำเภอหรือพัฒนากร และเลขานุการ สภาตำบลแต่งตั้งจากครูประชาบาล ในปี พ.ศ. 2518 สภาตำบลรูปแบบนี้เริ่มมีบทบาทการพัฒนาที่โดดเด่น โครงการเงินผันตามนโยบายรัฐบาลของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช นายกรัฐมนตรีในสมัยนั้น

ส่วนสภาตำบล ตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 กำหนดพื้นที่ตำบลตามกฎหมายลักษณะปกครองท้องที่ส่วนที่อยู่นอกเขตเทศบาลและสุขาภิบาล มีสภาตำบลเป็นองค์การที่ทำหน้าที่บริหารงานในตำบลมีฐานะเป็นนิติบุคคล มีอำนาจหน้าที่ในการก่อกันติดสัมพันธ์กับบุคคลอื่น และมีความสามารถในการจัดทำโครงการและงบประมาณด้วยตนเอง

สภาตำบลมีโครงสร้างที่เป็นไปในรูปแบบของคณะกรรมการ ดังนี้

1. สมาชิกสภาตำบลโดยตำแหน่ง ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้านของทุกหมู่บ้านในตำบลและแพทย์ประจำตำบล

2. สมาชิกสภาตำบล ซึ่งได้รับเลือกตั้งจากราษฎรในแต่ละหมู่บ้านในตำบลนั้น หมู่บ้านละ 1 คน

กำนันมีตำแหน่งเป็นประธานสภาตำบลโดยตำแหน่ง มีรองประธานสภาตำบลคนหนึ่ง ซึ่งมาจากสมาชิกสภาตำบลตามมติของสภาตำบล และมีเลขานุการสภาตำบลคนหนึ่ง ซึ่งสภาตำบลเลือกจากข้าราชการที่ปฏิบัติงานในตำบลนั้น หรือจากบุคคลอื่นตามมติของสภาตำบลแล้ว เสนอให้นายอำเภอแต่งตั้ง

อำนาจหน้าที่ของสภาตำบล คือ การพัฒนาตำบลตามแผนงานโครงการและงบประมาณของสภาตำบล เสนอแนะส่วนราชการในการบริหารราชการและพัฒนาตำบล ปฏิบัติหน้าที่ของ คณะกรรมการตำบลตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 และหน้าที่อื่นตามที่กฎหมายกำหนด ในกรณีที่สภาตำบลจะดำเนินกิจการของตนเองนอกเขตตำบลจะต้องได้รับความเห็นชอบจากผู้ว่าราชการจังหวัด และได้รับความยินยอมจากสภาตำบลหรือหน่วยการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง และกิจการนั้นต้องมีความจำเป็น และอยู่ในอำนาจหน้าที่ของสภาตำบลด้วย การบริหารงานของสภาตำบล สภาตำบลบริหารงานในรูปแบบของ คณะกรรมการ โดยมีประธานสภาตำบลเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินกิจการตามมติของสภาตำบล ภายใต้ขอบเขตที่กฎหมายกำหนดไว้ ให้เป็นอำนาจหน้าที่ของสภาตำบล ในการทำนิติกรรมของสภาตำบลจะต้องประกอบด้วยบุคคลสามคน คือ ประธานสภาตำบล เลขานุการสภาตำบล และสมาชิกสภาตำบลผู้รับมอบอำนาจในการทำนิติกรรมอีกคนหนึ่ง ซึ่งในการทำนิติกรรมผู้มีอำนาจทำนิติกรรมแทนสภาตำบล จะต้องลงชื่อให้ครบทั้งสามคน มิฉะนั้นนิติกรรมนั้นจะไม่มีผลผูกพันสภาตำบล

การกำกับดูแลสภาตำบล ต้องอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของนายอำเภอและผู้ว่าราชการจังหวัด โดยนายอำเภอจะเป็นผู้กำกับดูแลปฏิบัติงานของสภาตำบลให้เป็นไปตามกฎหมาย มีอำนาจยับยั้งการดำเนินงานของสภาตำบลที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายหรือก่อให้เกิดความเสียหายแก่ทางราชการไว้เป็นการชั่วคราวแล้วรายงานผู้ว่าราชการจังหวัดเพื่อวินิจฉัย เมื่อผู้ว่าราชการจังหวัดได้รับเรื่องจากนายอำเภอแล้วจะวินิจฉัยเป็น 2 กรณี กล่าวคือ หากผู้ว่าราชการจังหวัดเห็นว่านายอำเภอดำเนินการถูกต้องแล้วก็ให้ส่งสภาตำบลระงับการดำเนินการดังกล่าวไว้ แต่หากว่าผู้ว่าราชการจังหวัดเห็นว่าการดำเนินการของสภาตำบลเป็นไปโดยชอบแล้วก็ให้สั่งการเพิกถอนยับยั้งของนายอำเภอได้ นอกจากนี้พระราชบัญญัติฉบับนี้ยังให้อำนาจผู้ว่าราชการจังหวัดในการยุบสภาตำบลตามการเสนอแนะของนายอำเภอได้

ตำบลเขาสามยอตเป็นหน่วยการปกครองท้องถิ่นที่มีกำนันเป็นเจ้าพนักงานปกครองท้องถิ่น เป็นตัวแทนของส่วนกลาง ตำบลเขาสามยอตได้มีกำนันทั้งหมด 6 คน ดังนี้ คือ

- กำนันชุน ยาทา ในช่วงประมาณสงครามโลกครั้งที่ 2
- กำนันนิรันดร์ สังข์ทอง เป็นกำนันประมาณ 10 ปี
- กำนันเจียม ช้างพา เป็นกำนันประมาณ 10 ปี
- กำนันแต้ม สมนา เป็นกำนัน 2 ปี 4 เดือน ตั้งแต่ พ.ศ. 2527-2529
- กำนันบุญยัง สมนา เป็นกำนันประมาณ 5 ปี
- กำนันฉลวย บุชบา เป็นกำนัน 9 ปี

ทหารได้เข้ามาในพื้นที่ตำบลเขาสามยอตในสมัยของกำนันเจียม ช้างพา ประมาณ พ.ศ. 2516- 2517 ตำบลเขาสามยอต ได้มีการบริหารงานในรูปแบบสภาตำบล และได้มีกำนัน ฉลวย บุชบา เป็นประธานสภาตำบล และมีผู้ใหญ่บ้าน และแพทย์ประจำตำบลเป็นคณะกรรมการ ในการบริหารงานสภาตำบล และได้มีส่วนราชการจากอำเภอ นายอำเภอเป็นที่ปรึกษาสภาตำบล เป็นการปกครองส่วนภูมิภาค ซึ่งราชการส่วนภูมิภาคเป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินการ บริหารงาน

การบริหารงานสภาตำบล เป็นไปในรูปแบบของคณะกรรมการจากส่วนต่าง ๆ เข้ามา บริหารงานในการจัดทำโครงการโดยมีงบประมาณของ สภาตำบล และการจัดทำแผนให้ สอดคล้องกับแผนพัฒนาตำบล ซึ่งโครงการส่วนใหญ่เป็นการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของตำบล เช่น การก่อสร้างถนน การวางท่อระบายน้ำ และแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ภายในตำบล

ดังการให้สัมภาษณ์ของ นายฉลวย บุชบา กำนันตำบลเขาสามยอต ที่กล่าวถึง การดำเนินงานและการบริหารงานของสภาตำบลไว้ว่า

“ผมได้เป็นประธาน เพราะเป็นกำนันในตำบลเขาสามยอต ส่วนคณะกรรมการก็เป็น ผู้ใหญ่บ้าน และแพทย์ประจำตำบล ซึ่งสภาตำบลได้มีการประชุมกันเพื่อจัดทำแผนตำบล ด้านต่าง ๆ เช่น การก่อสร้างถนนมากกว่า ส่วนด้านอื่น ๆ นั้นก็ได้ดำเนินการตามแผนที่ได้จากการประชุมกัน” (ฉลวย บุชบา, สัมภาษณ์)

นายสุรจิตร์ กล้าวงศ์ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 1 บ้านสระมะเกลือ กล่าวว่า

“ก่อนที่จะมาเป็น อบต. เขาสามยอตนั้น ได้มี สภาตำบล ที่มีกำนัน ผู้ใหญ่บ้านเป็น คณะกรรมการและอีกคนหนึ่งคือ แพทย์ในตำบล ส่วนใหญ่ได้งบประมาณจากรัฐ ก็ประชุมกันว่าตำบลจะ พัฒนาเรื่องใดบ้าง ปัญหาสำคัญต้องทำก่อน” (สุรจิตร์ กล้าวงศ์, สัมภาษณ์)

การบริหารงานในรูปแบบสภาตำบลเขาสามยอตได้มีการดำเนินการมาจนกระทั่งได้มี พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 โดยมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่

2 มีนาคม 2538 ได้มีการยกฐานะเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลในปี พ.ศ. 2538 และได้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ครั้งแรกเมื่อวันที่ 21 พฤษภาคม พ.ศ. 2538 เป็น อบต. ชั้น 2

พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 โดยมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 2 มีนาคม 2538 ทำให้สภาตำบลตามกฎหมายลักษณะการปกครองท้องที่ส่วนที่อยู่นอกเขตเทศบาลและสุขาภิบาลซึ่งเคยมีสภาตำบล เป็นองค์การบริหารอยู่เดิม มีฐานะเป็นนิติบุคคล โดยโครงสร้างการบริหารใช้รูปแบบคณะกรรมการ สมาชิกประกอบด้วยกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และแพทย์ประจำตำบลเป็นสมาชิกโดยตำแหน่ง และสมาชิกประเภทที่มาจาก การเลือกตั้งของราษฎรในตำบลนั้น หมู่บ้านละ 2 คน อยู่ในวาระ 4 ปี ทั้งนี้ กำนันมีฐานะเป็นประธานและรับผิดชอบในการปฏิบัติงานของสภาตำบลอีกคนหนึ่ง สภาตำบลแบบใหม่นี้มีหน้าที่พัฒนาตำบลตามแผนโครงการ และงบประมาณของตนเองสำหรับรายได้มีที่มาจาก การจัดสรรภาษี ค่าธรรมเนียม ค่าปรับจาก อบจ. และการจัดหาของสภาตำบลเอง ตลอดจนจากเงินอุดหนุนของรัฐบาล

สำหรับสภาตำบลใดที่มีรายได้ไม่รวมเงินอุดหนุนในปีงบประมาณที่ล่วงมาติดต่อกัน 3 ปี เฉลี่ยไม่ต่ำกว่าปีละ 1.5 แสนบาท ให้กระทรวงมหาดไทยประกาศจัดตั้งเป็นองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ซึ่งมีฐานะเป็นนิติบุคคลและเป็นราชการส่วนท้องถิ่นด้วย โครงสร้างการบริหารจะมีสภา อบต. ประกอบด้วยสมาชิกโดยตำแหน่งและสมาชิกที่มาจาก การเลือกตั้งทำนองเดียวกับสภาตำบล สมาชิกจะเลือกประธาน รองประธาน และเลขานุการจากสมาชิกด้วยตนเอง ตำแหน่งละ 1 คน คณะกรรมการบริหาร อบต. เป็นผู้รับผิดชอบการบริหารงานตามมติสภา อบต. ประกอบด้วยกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน 2 คน และสมาชิกจากการเลือกตั้ง ไม่เกิน 4 คน ซึ่งจะเลือกกันเองให้ทำหน้าที่ประธานกรรมการบริหารและเลขานุการคณะกรรมการบริหาร ยกเว้นในช่วง 4 ปี แรกให้กำนันทำหน้าที่ประธานกรรมการบริหาร

พ.ศ. 2542 พระราชบัญญัติ สภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2542 เพื่อให้สอดคล้องกับบทบัญญัติตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ในหมวด 9 ว่าด้วยการปกครองท้องถิ่น มาตรา 285 ที่กำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องมีสภาท้องถิ่น และคณะผู้บริหารท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น สมาชิกสภาท้องถิ่นต้องมาจากการเลือกตั้ง คณะผู้บริหารท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นให้มาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชน หรือมาจากความเห็นชอบของสภาท้องถิ่น ซึ่งโครงสร้างองค์การบริหารส่วนตำบลเดิมตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 นั้น มีสมาชิกสภาและกรรมการบริหาร

จำนวนหนึ่งเป็นโดยตำแหน่ง ดังนั้น จึงมีการแก้ไขบทบัญญัติในกฎหมายดังกล่าวให้สมาชิกสภาทั้งหมดมาจากการเลือกตั้งของประชาชน และให้คณะกรรมการบริหารมาจากความเห็นชอบของสภา

ในกลางปี พ.ศ. 2546 รัฐสภาได้มีการปรับปรุงแก้ไขพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 4 พ.ศ. 2546 ซึ่งมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 18 มิถุนายน พ.ศ. 2546 โดยมีการยกเลิกชื่อเรียก “คณะกรรมการบริหารและกรรมการบริหาร” โดยให้ใช้ชื่อ “คณะผู้บริหาร” และชื่อเรียก “ประธานกรรมการบริหาร” เปลี่ยนเป็น “นายกองค์การบริหารส่วนตำบล” “รองประธานกรรมการบริหาร” เปลี่ยนเป็น “รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบล” เปลี่ยนชื่อเรียก “ข้อบังคับตำบล” เป็น “ข้อบัญญัติองค์การบริหารส่วนตำบล” และยกเลิกไม่ให้ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นเลขานุการคณะผู้บริหาร

การปรับโครงสร้างขององค์การบริหารส่วนตำบลครั้งสำคัญเกิดขึ้นอีกครั้งในช่วงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2546 หลังจากเพิ่งมีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติสภาองค์การบริหารส่วนตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบลไปเมื่อกลางปี พ.ศ. 2546 แต่การแก้ไขกฎหมายในช่วงกลางปี 2546 ได้มีความพยายามในการเสนอให้มีการแก้ไขที่มาของฝ่ายบริหารของ อบต. มาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชนมาแล้วครั้งหนึ่ง โดยวุฒิสภาได้แก้ไขเพิ่มเติมสาระสำคัญในกฎหมายที่ผ่านการพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎรขึ้นมา โดยได้แก้ไขให้นายกองค์การบริหารส่วนตำบลมาจากการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชน แต่เมื่อร่างกฎหมายกลับมาสภาผู้แทนราษฎรปรากฏว่าสภาผู้แทนราษฎรไม่เห็นด้วยและได้มีการตั้งคณะกรรมการร่วมเพื่อปรับปรุงร่างกฎหมายดังกล่าว และร่างกฎหมายที่ผ่านการพิจารณาของกรรมาธิการร่วมได้ยืนยันตามร่างที่ผ่านการพิจารณาของวุฒิสภา คือ กำหนดให้นายกองค์การบริหารส่วนตำบลมาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชน แต่เมื่อเสนอเข้าสู่สภาผู้แทนราษฎรอีกครั้ง ปรากฏว่าสภาผู้แทนราษฎรไม่เห็นชอบ ร่างกฎหมายที่เสนอให้นายกองค์การบริหารส่วนตำบลมาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชนจึงตกไปในช่วงเวลาดังกล่าว

แต่ความเคลื่อนไหวจากหลายฝ่ายที่ต้องการให้มีการแก้ไขที่มาให้ผู้บริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชนในท้องถิ่นยังไม่หยุดนิ่ง ที่มาของการเคลื่อนไหวเพื่อให้มีการแก้ไขให้ฝ่ายบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมาจากการเลือกตั้งโดยตรง สาเหตุที่สำคัญของการเคลื่อนไหวนี้เกิดจากการเปิดช่องไว้ในกฎหมายรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ในมาตรา 285 ซึ่งกล่าวถึงองค์ประกอบ ที่มาของสภาท้องถิ่นและที่มาของฝ่ายบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดย ในมาตรา 285 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ได้กำหนดให้ฝ่ายบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีที่มาได้ 2 แนวทาง แนวทางแรกมาจากมติของสภาท้องถิ่น แนวทางที่สอง มาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชนใน และการเรียกกรอง

ดังกล่าวก็มาประสบความสำเร็จในปี พ.ศ. 2543 เมื่อรัฐสภาได้พิจารณาผ่านกฎหมายที่กำหนดให้นายกเทศมนตรีมาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชน แต่กฎหมายดังกล่าวไม่ได้กำหนดให้ทุกเทศบาลมีนายกเทศมนตรีที่มาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชน มีเพียงเทศบาลนครและเทศบาลเมืองเท่านั้นสามารถเลือกตั้งนายกเทศมนตรีทางตรง

ในช่วงปลายปี พ.ศ. 2546 ก็มีการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ในประวัติศาสตร์การปกครองท้องถิ่นของไทย เมื่อรัฐสภาได้พิจารณาผ่านกฎหมายท้องถิ่นแก้ไขเพิ่มเติม 3 ฉบับหนึ่งในสามฉบับ ได้แก่ พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2546 โดยเนื้อหาสาระสำคัญของกฎหมายทั้ง 3 ฉบับ คือ การกำหนดให้ฝ่ายบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชนในท้องถิ่น นับตั้งแต่การประกาศใช้กฎหมายทั้ง 3 ฉบับนี้แล้ว ผู้บริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกรูปแบบของไทยมาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชนเหมือนกันทั่วประเทศ

โดยสรุป โครงสร้างทางด้านกฎหมายที่มีพัฒนาการมาตั้งแต่เป็นสภาตำบล และเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลนั้น ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านโครงสร้างการบริหารงาน เช่น ผู้บริหาร สภาตำบลเป็นซึ่งมีกำนัน และผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้บริหารสภาตำบล ในรูปแบบคณะกรรมการ ทำให้อำนาจตัดสินใจต่าง ๆ ขึ้นอยู่กับ ประธานสภาตำบลและคณะกรรมการทำให้ขาดมิติของการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนและมิติการตรวจสอบการบริหารงานของสภาตำบลที่มีความหลากหลาย ต่อมาได้มีพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 ก่อให้เกิดการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น ในระยะแรกเป็นการบริหารงานโดยกำนันและผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่ ซึ่งเป็นประธานกรรมการบริหารโดยตำแหน่ง ส่วนสมาชิกสภาจากการเลือกตั้งหมู่บ้านละ 2 คน โครงสร้างการบริหารงานในระยะแรกนั้น ไม่ค่อยมีความพร้อมทั้งทางด้านบุคลากรและงบประมาณทำให้การบริหารจัดการไม่มีความต่อเนื่อง มิติของการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นก็ไม่ค่อยได้รับความสนใจจากประชาชนมากนัก เพราะว่าประชาชนยังไม่ค่อยเข้าใจในบทบาทอำนาจหน้าที่ของ อบต. มากนัก ต่อมาเมื่อมีการแก้ไขกฎหมายที่ให้ประธานกรรมการบริหารมาจากมติสภาท้องถิ่น ทำให้ผู้บริหารต้องฟังเสียงสภาและมติจากสภามากกว่าประชาชน เนื่องจากผู้บริหารมาจากมติสภาท้องถิ่นทำให้มิติการมีส่วนร่วมและการตรวจสอบการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลเป็นไปในรูปแบบของสภาท้องถิ่นมากกว่าภาคประชาชนและการบริหารงานในสมัยของการเลือกตั้งนายกจากมติสภาท้องถิ่นนั้น ทำให้ฝ่ายบริหารอ่อนแอไม่มีความเข้มแข็งเนื่องจากการลงมติของสภาท้องถิ่นมีผลให้นายก อบต. พ้นจากตำแหน่งได้ คือสภาท้องถิ่นมีมติด้วยเสียง 2 ใน 3 ให้พ้นจากตำแหน่ง หรือ สภาท้องถิ่น มีมติไม่รับหลักการแห่ง

ร่างข้อบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีหรืองบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติม และเมื่อมีการยุบสภา ส่งผลให้นายก อบต. พ้นจากตำแหน่ง

หลังจากนั้น ได้มีการปรับปรุงแก้ไข พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบลในปี พ.ศ. 2546 ซึ่งให้ผู้บริหารท้องถิ่นมาจากการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชน เป็นผลให้เกิดมิติต่าง ๆ ทั้งการมีส่วนร่วมของประชาชนและการตรวจสอบการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลมากขึ้น ซึ่งเกิดจากปัจจัยหลายประการ ทั้งองค์การบริหารส่วนตำบลมีอิสระมากขึ้นในการบริหารงาน การมีงบประมาณมากขึ้น มีบทบาทอำนาจหน้าที่ที่ชัดเจนมากขึ้น ทำให้ประชาชนเกิดความสนใจและให้ความสำคัญกับองค์การบริหารส่วนตำบล อีกประการหนึ่งก็คือ ผู้บริหารท้องถิ่นมีความเข้มแข็งมากขึ้นในการบริหารจัดการ คือนายก อบต. สามารถแต่งตั้ง รองนายกฯ ได้ 2 คน และ เลขานุการนายกฯ ได้ และสภาท้องถิ่นไม่สามารถลงมติใด ๆ เพื่อให้ นายก อบต. พ้นจากตำแหน่งได้ และเมื่อยุบสภา นายก อบต. ก็ไม่พ้นจากตำแหน่ง รวมทั้งมีการกำหนดนโยบายและการนำนโยบายไปปฏิบัติเพื่อการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นที่เป็นรูปธรรมมากขึ้น

บริบทเชิงโครงสร้างกฎหมายนี้ทำให้องค์การบริหารส่วนตำบลและผู้บริหารท้องถิ่นมีการเปลี่ยนแปลงจากการเป็นผู้นำคนเดียว มีอำนาจตัดสินใจ มาสู่การฟังเสียงสภาท้องถิ่น และมาสู่ผู้บริหารที่ฟังเสียงประชาชน ซึ่งก่อให้เกิดมิติการมีส่วนร่วมของประชาชน ตั้งแต่การเลือกตั้งจนถึงการบริหารงานและการตรวจสอบการทำงานขององค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งอาศัยการร่วมมือจากทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารงานไม่ใช่เป็นของผู้บริหารหรือองค์การบริหารส่วนตำบลเพียงอย่างเดียว

ส่วนทางด้านช่องทางทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลในเชิงกฎหมาย ได้มีดังนี้

- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 หมวด 14 ว่าด้วยการปกครองท้องถิ่น มาตรา 287 ได้บัญญัติในเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ว่า ประชาชนในท้องถิ่นมีสิทธิมีส่วนร่วมในการบริหารกิจการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องจัดให้มีวิธีการที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมดังกล่าวได้ด้วย ในกรณีที่การกระทำขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะมีผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในท้องถิ่นในสาระสำคัญ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องแจ้งข้อมูลรายละเอียดให้ประชาชนทราบก่อนกระทำการเป็นเวลาพอสมควร และในกรณีที่เห็นสมควรหรือได้รับการร้องขอจากประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นก่อนการกระทำนั้น หรืออาจจัดให้ประชาชนออกเสียงประชามติเพื่อตัดสินใจก็ได้ ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องรายงานการดำเนินงานต่อประชาชนในเรื่องการจัดทำงบประมาณ การใช้จ่าย และผล

การดำเนินงานในรอบปี เพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตรวจสอบและกำกับการบริหารจัดการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

- ระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการพัสดุ พ.ศ. 2537 บัญญัติให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดซื้อจัดจ้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่งตั้งผู้แทนชุมชนร่วมเป็นคณะกรรมการในการจัดซื้อจัดจ้าง เพื่อให้เกิดความถูกต้องโปร่งใสและเป็นธรรม

- ระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการจัดทำแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2548 ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาทั้งแผนพัฒนา 3 ปีและแผนพัฒนาประจำปีโดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการคิดและกำหนดการจัดทำแผนพัฒนา โดยร่วมเสนอปัญหาความต้องการและร่วมเสนอโครงการ กิจกรรมเพื่อการพัฒนาในรูปแบบกระบวนการประชาคม มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นต่อแผนพัฒนาในภาพรวม ร่วมกำหนดทิศทางการพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

- พระราชบัญญัติว่าด้วยการเข้าชื่อเสนอข้อบัญญัติท้องถิ่น พ.ศ. 2542 ประชาชนมีสิทธิในการเสนอข้อบัญญัติ เพื่อให้สภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพิจารณาออกข้อบังคับตำบล

- พระราชบัญญัติว่าด้วยการลงคะแนนเพื่อถอดถอนสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2542 ประชาชนมีส่วนร่วมและมีสิทธิถอดถอนผู้บริหารท้องถิ่นและสมาชิกสภาท้องถิ่น ที่มีความประพฤติเสื่อมเสียได้

วิธีการบริหารงานของผู้ว่า

การบริหารงานของ องค์การบริหารส่วนตำบลเขาสามยอด ใน พ.ศ. 2539-2542 นั้น เป็นไปตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 โดยมีการแต่งตั้งประธานกรรมการบริหาร ซึ่งกำนันของตำบล (นายฉลวย บุชบา) เป็นประธานกรรมการบริหาร โดยตำแหน่ง และผู้ใหญ่บ้านแต่ละหมู่บ้านเป็นคณะกรรมการ โดยตำแหน่ง

นอกจากนั้นแล้ว ได้มีการขอบุคลากรทางด้านข้าราชการปกครองส่วนภูมิภาค คือ ปลัดอำเภอรักษาการปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล การขอบุคลากรทางด้านช่าง เช่น ช่างโยธา จากส่วนราชการอื่น มาเป็นนายช่าง อบต. เป็นต้น ตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 นั้น ได้มีการจัดให้มีการเลือกตั้ง สมาชิก หมู่บ้านละ 2 คน เข้ามาเป็นตัวแทนในการบริหารงาน และฝ่ายสภาท้องถิ่นต้องมาจากการเลือกตั้งของประชาชนในท้องถิ่น ส่วนผู้บริหารท้องถิ่นนั้น มาโดยตำแหน่ง คือ กำนัน เป็นประธานคณะกรรมการบริหาร ผู้ใหญ่บ้าน เป็นคณะกรรมการบริหาร ดังคำให้สัมภาษณ์ของ นายฉลวย บุชบา กำนันตำบลเขาสามยอด ว่า

“คณะกรรมการบริหารในสมัยนั้น ทั้ง หมด 7 คน ฝ่ายสภา 15 คน คณะกรรมการบริหารมาจากผู้ใหญ่บ้านแต่ละหมู่โดยตำแหน่ง จาก 7 หมู่บ้าน แพทย์ประจำตำบล เป็น คณะกรรมการบริหาร ฝ่ายสภามาจากการเลือกตั้ง หมู่ละ 2 คน” (ฉลวย บุชบา, สัมภาษณ์)

การเปลี่ยนแปลงจากการปกครองท้องที่ ซึ่งมีกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นผู้ดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยภายในชุมชน ก็เปลี่ยนมาเป็นองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งทำให้อำนาจในการตัดสินใจในเรื่องต่างๆ และทำให้บทบาทหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน มีการทำงานที่ซ้อนทับกันระหว่างท้องถิ่น กับท้องที่ ดังคำสัมภาษณ์ของนายฉลวย บุชบา ที่กล่าวว่า

“ตอนเข้ามาเป็นประธานบริหาร ปี 2539 โดยตำแหน่งนั้น ก็ต้องใช้กฎหมายของท้องถิ่นในการบริหารงาน ซึ่งเป็นการปกครองแตกต่างจากฝ่ายปกครองท้องที่” (ฉลวย บุชบา, สัมภาษณ์)

การบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลเขาสามยอดในระหว่างปี พ.ศ. 2539-2542 นั้น ประธานกรรมการบริหาร ได้แก่ นายฉลวย บุชบา ซึ่งวิสัยทัศน์ในการบริหารงาน ส่วนใหญ่เป็นการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เช่น การก่อสร้างถนน ทางด้านการศึกษา โดยวิธีการอุดหนุนงบประมาณให้กับโรงเรียน การแก้ปัญหาสังคม เช่น ปัญหายาเสพติด โดยการส่งเสริมเรื่องกีฬา เป็นต้น สอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ ของนายฉลวย บุชบา ที่กล่าวว่า

“การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของ อบต. เขาสามยอด เช่น การก่อสร้างถนน การสร้างท่อระบายน้ำ ขั้นตอนการบริหารในสมัยนั้น มีการประชุมสภาให้ผู้ทรงคุณวุฒิ เข้าร่วมได้ แต่ไม่มีลงมติ และตัวแทนของประชาชน เช่น คณะกรรมการหมู่บ้านเป็นหลักในการให้ข้อคิดเห็นแก่ อบต.” (ฉลวย บุชบา, สัมภาษณ์)

นายฉลวย บุชบา ยังได้กล่าวถึงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านต่าง ๆ การศึกษา และการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในท้องถิ่นว่า

โครงการ การวางท่อระบายน้ำ ถนนพหลโยธิน จนถึงโรงเรียนละโว้ นายช่างก็ต้องให้การทางหลวง มาเขียนแบบให้ งบประมาณเป็นล้านบาท ส่วนโครงการปราบปรามยาเสพติดและสนับสนุนด้านการศึกษา โดยการนำเยาวชนไปเล่นกีฬาในการต่อต้านยาเสพติดด้าน ส่วนการศึกษา ในเบื้องต้นก็มีการประชุมสภาให้ผู้อำนวยการโรงเรียนเข้าร่วมประชุม รวมทั้งสนับสนุนโดยให้เงินอุดหนุนโรงเรียน (ฉลวย บุชบา, สัมภาษณ์)

การบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลเขาสามยอดในสมัยเริ่มก่อตั้งนั้น ได้มีการบริหารจัดการและการดำเนินงานโดยมีประธานกรรมการบริหาร ซึ่งมาจากกำนันในตำบลเขาสามยอดเป็นประธานกรรมการบริหารโดยตำแหน่ง และการบริหารงานในสมัยนั้นได้ดำเนินการ

บริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบลตามกฎหมายท้องถิ่นเป็นหลัก และการบริหารงานในช่วงแรก มีปัญหาอุปสรรคในเรื่องบุคลากรในการปฏิบัติงาน มีความขาดแคลนด้านบุคลากรและความรู้เรื่องกฎหมายและระเบียบการปฏิบัติตามราชการส่วนท้องถิ่น จากการสัมภาษณ์ นายฉลวย บุชบา กำนันตำบลเขาสามยอต ได้กล่าวไว้ว่า

“การบริหารงาน สมัยแรก พ.ศ. 2539 ก็ยึดหลักการบริหารตามหลักกฎหมายของท้องถิ่น และ อบต. รุ่นบุกเบิกนั้น ถือว่าข้าราชการทหารหรือ พนักงานไม่เพียงพอ ทางด้านพนักงาน ต้องไปยืมทางอำเภอ ทางด้านช่าง และปลัด อบต. ก็ให้ทางอำเภอมา” (ฉลวย บุชบา, สัมภาษณ์)

นายฉลวย บุชบา ยังได้กล่าวต่อไปว่า

การบริหารงาน อบต. ในสมัยแรก ได้ยึดหลักการบริหารตามหลักกฎหมายท้องถิ่น เช่น ข้อบังคับงบประมาณ และ กฎหมาย อบต. เป็นแนวทางการบริหารงาน ในยุคแรกๆ การบริหารงานนั้น ใช้ระบบของท้องถิ่นโดยตรง มีการบริหารที่ผิดพลาดบ้าง โดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ แต่ไม่ได้ทุจริต เช่น กรณี การทำถนน การวางท่อ ที่เขียนไว้ในโครงการ 3 เมตร แต่รับน้ำไม่ไหวจึงได้เปลี่ยนเป็น 6 เมตร แต่ตามหลักการที่ถูกต้องนั้นต้องนำเข้าสภา อบต. เพื่อพิจารณาในการปรับเปลี่ยนด้วย (ฉลวย บุชบา, สัมภาษณ์)

การบริหารงานบุคคลขององค์การบริหารส่วนตำบลเขาสามยอตนั้น ในปี พ.ศ. 2539 นั้น บุคลากรของท้องถิ่นไม่เพียงพอ และไม่มีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจากการสัมภาษณ์ นายณรงค์ ศรีธรรมมา ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลเขาสามยอต ได้กล่าวไว้ว่า

ฝ่ายบุคลากรท้องถิ่นนั้นไม่เพียงพอและองค์กร ไม่ค่อยเป็นที่รู้จักของประชาชนทั่วไป และที่สำคัญการรับบุคลากรมาไม่ได้มีการปฐมนิเทศงาน เข้ามาก็เป็นหัวหน้าส่วนเลย ทำให้การปฏิบัติงาน บทบาทและประสบการณ์ไม่มี ดังนั้น การทำงานในเบื้องต้นนั้นมีความผิดพลาด ทำให้การบริหารงาน อบต. มีความผิดพลาด ส่วน ปลัด อบต. ก็ไปเอามาจากข้าราชการฝ่ายปกครอง มารักษาการแทนปฏิบัติหน้าที่แทน (ณรงค์ ศรีธรรมมา, สัมภาษณ์)

ซึ่งสอดคล้องกับการให้สัมภาษณ์ของนายฉลวย บุชบา อดีตประธานคณะกรรมการบริหาร ที่ได้กล่าวไว้ว่า

“การขาดแคลนบุคลากรในการทำงานภายใน อบต. และ อบต. ยังไม่มีสถานที่ทำการ ต้องเช่าสถานที่ทำการ สมัยก่อนตั้งอยู่ใกล้ ๆ โรงเรียนละโว้ ที่อยู่มาก็แค่ 4 ปี แต่ยังไม่มีการก่อสร้าง อบต. และที่ทิ้งขยะก็ไม่มี ต้องเช่าสถานที่ด้วย” (ฉลวย บุชบา, สัมภาษณ์)

สอดคล้องกับการสัมภาษณ์ นายแต้ม สมนา รองประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2539-2542 ที่ได้กล่าวว่า

“การบริหารงานของ อบต. เขาสามยอดในอดีต นั้น ปลัด อบต. ต้องไปเยี่ยมมาจากอำเภอ และในสมัยก่อนไม่ค่อยรู้ระเบียบเท่าไร ทำให้มีความผิดพลาดบ้างและมีการฟ้องร้องกันเหมือนกัน ทำผิดพลาดตามระเบียบกฎหมายท้องถิ่น ในสมัยแรกการบริหารงาน การดำเนินงานมีการขอปลัดจากอำเภอ ช่างก็มาจากอำเภอ” (แต้ม สมนา, สัมภาษณ์)

องค์การบริหารส่วนตำบลเขาสามยอด ได้มีการส่งเสริมให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมกับ อบต. ได้มีการจัดประชุม อบต. หมุนเวียนไปในแต่ละชุมชน ในเบื้องต้นประชาชนส่วนใหญ่ไม่ค่อยให้ความสำคัญมากนัก เพราะไม่ค่อยทราบถึงบทบาทอำนาจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบล ส่วนใหญ่เป็นการมีส่วนร่วมในการเลือกตั้ง การมีส่วนร่วมในโครงการกิจกรรมต่างๆ เช่น โครงการจัดแข่งขันกีฬาต้านยาเสพติด ซึ่งได้รับการตอบรับจากประชาชนมาก เพราะว่าได้เห็นถึงปัญหาของชุมชน และส่งเสริมเยาวชนให้ห่างไกลยาเสพติด ดังการให้สัมภาษณ์ของนายฉลวย บุชบา ที่ได้กล่าวว่า

“อบต. ได้จัดประชุมเพื่อรับทราบปัญหาของประชาชนในแต่ละหมู่ โดยหมุนเวียนไปส่วนโครงการที่ประชาชนเข้าร่วมมาก คือโครงการแข่งขันกีฬาต้านยาเสพติด เพราะชาวบ้านถือว่าเป็นปัญหาของชุมชนที่จะต้องแก้ไขร่วมกัน” (ฉลวย บุชบา, สัมภาษณ์)

นายสุรจิตร์ กล้าวงศ์ กรรมการบริหาร (ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 1) กล่าวว่า

“เรื่องที่จะให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมกับ อบต. นั้น พ.ศ. 2539 ชาวบ้านไม่ค่อยให้ความสนใจมากนัก เพราะเขาคิดว่า ธุระไม่ใช่ และประกอบอาชีพของตนเองดีกว่า” (สุรจิตร์ กล้าวงศ์, สัมภาษณ์)

จ.ส.อ. คำผาง โสตา ประธานชมรมผู้สูงอายุ หมู่ที่ 1 กล่าวว่า

“อบต. ตั้งขึ้นสมัยแรก ก็ต้องทำใจ เพราะความพร้อมต่าง ๆ ก็ไม่ค่อยมี และกำนันผู้ใหญ่บ้านต้องมาบริหารก่อนในสมัยแรก” (คำผาง โสตา, สัมภาษณ์)

กลุ่มองค์กรชุมชน ในองค์การบริหารส่วนตำบลเขาสามยอด นั้นบางกลุ่มได้มีมาก่อนเป็น อบต. เช่นกลุ่ม ออมทรัพย์เพื่อการผลิต เป็นกลุ่มที่มีเกือบทุกหมู่บ้าน เป็นกลุ่มที่มีความเข้มแข็งและมีระบบการบริหารจัดการภายในกลุ่มเอง ประชาชนดำเนินการเอง เริ่มมาประมาณ 10 กว่าปีเน้นให้ประชาชนได้รู้จักออมและรู้จักใช้ และการบริหารงานกลุ่มออมทรัพย์เป็นของหมู่บ้านโดยตรงและกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต มีเงินประมาณ เกือบ 2 ล้านบาท โดยวิธีการออมหน่วยละ 10-20 บาท ต่อเดือน และได้มีกฎเกณฑ์การกู้เงิน การบริหารกลุ่มโดยมีข้อบังคับในการใช้เงิน

เพราะว่าการออมทรัพย์นั้นมียอดเก็บดีกว่าการนำไปฝากธนาคาร ซึ่งให้ดอกเบี้ยน้อย ดังการให้สัมภาษณ์ของนางบุญแพ่ง วงษ์ประสม ประธานกลุ่มออมทรัพย์ หมู่ที่ 1 ได้กล่าวว่า

“กลุ่มออมทรัพย์ ชาวบ้านได้ดำเนินการเอง โดยออมเงินกัน และได้กำหนดในการออมเงิน มีกฎระเบียบชัดเจน และมีคณะกรรมการบริหารกลุ่ม ซึ่งส่วนนี้ ได้ช่วยเหลือชาวบ้านได้โดยไม่ต้องไปกู้เงินนอกระบบ” (บุญแพ่ง วงษ์ประสม, สัมภาษณ์)

คำให้สัมภาษณ์ของ นายฉลวย บุษบา ได้กล่าวว่า

ผมก็ได้เป็นประธานกลุ่ม ออมทรัพย์บ้านหนองบัวขาว เป็นกลุ่มที่มีความเข้มแข็งและ เริ่มมาประมาณ 10 กว่าปีแล้ว การบริหารงานกลุ่มออมทรัพย์เป็นของหมู่บ้านโดยตรงและกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ปัจจุบันมีเงินประมาณ เกือบ 2 ล้านบาท โดยวิธีการออมหน่วยละ 10-20 บาท ต่อเดือน (ฉลวย บุษบา, สัมภาษณ์)

การบริหารงานของผู้บริหารท้องถิ่น นั้นได้ยึดถือตามหลักกฎหมายและระเบียบท้องถิ่น ในบางครั้งก็เกิดความผิดพลาดด้วยความไม่มีความชำนาญและไม่มีความเข้าใจในหลักกฎหมายท้องถิ่น การบริหารงานต่าง ๆ มีการเข้าที่ประชุมสภา รวมทั้งมติการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นก็เปิดโอกาสให้ภาคส่วนต่าง ๆ เข้ามาเช่น การแต่งตั้งผู้ทรงคุณวุฒิด้านต่าง ๆ เช่น การศึกษาก็ให้ผู้อำนวยการโรงเรียนได้เข้ามามีส่วนร่วมและองค์การบริหารส่วนตำบลก็ได้สนับสนุนด้านงบประมาณการศึกษาแก่โรงเรียน รวมทั้งการแต่งตั้งคณะกรรมการในการตรวจสอบการก่อสร้างจากภาคประชาชนที่มีความเข้าใจในเรื่องการก่อสร้าง รวมทั้งการลงพื้นที่เพื่อตรวจสอบการก่อสร้างขององค์การบริหารส่วนตำบลที่ผู้บริหารท้องถิ่นได้ลงพื้นที่ตรวจสอบด้วย การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนผ่านกิจกรรมต่าง ๆ เช่นกีฬาต้านยาเสพติด ซึ่งได้รับความสนใจจากประชาชนในพื้นที่ เพราะว่าได้เห็นปัญหาพร้อมกันว่า ยาเสพติดเป็นภัยร้ายต่อชุมชนและประเทศทำให้ได้มีการทำกิจกรรมร่วมกัน

นอกจากนั้น ฝ่ายสภาองค์การบริหารส่วนตำบลก็มีสมาชิกที่มีความหลากหลาย เช่นตัวแทนข้าราชการทหาร ตัวแทนเกษตรกร ที่อาสาเข้ามาทำหน้าที่แทนประชาชนในการบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบล

สมาชิกสภา อบต. เขาสามยอดนั้น มีความหลากหลายทั้งด้านการศึกษา อาชีพ และกระบวนการเข้ามาสู่การเมืองท้องถิ่น สมาชิกบางท่าน มีอาชีพเป็นเกษตรกร บางท่านเป็นข้าราชการบำนาญ (ข้าราชการทหาร) ซึ่งมีความยินดีในการรับใช้พี่น้องประชาชนในท้องถิ่น รวมถึงการให้ความช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสและมีความยากจน เพื่อเป็นตัวแทนของประชาชน

จะต้องมีความเสียสละและความจริงใจในการทำงาน ดังการให้สัมภาษณ์ของ พ.ต. ชลอ เหมือนชู ประธานสภา อบต. ที่ได้กล่าวไว้ว่า

“เมื่อเกษียณ ก็คิดว่า ในท้องถิ่นเล็ก ๆ ก็มีความเหลื่อมล้ำกัน อย่างเช่น ผู้สูงอายุก็ไม่ได้ ได้รับความช่วยเหลือจากองค์กร จึงเกิดความคิดว่าน่าจะเข้ามาอยู่ตรงนี้สามารถช่วยเหลือประชาชน ได้เต็มที่” (ชลอ เหมือนชู, สัมภาษณ์)

ดังคำสัมภาษณ์ของ นายสีทอง วงศ์ธรรมศักดิ์ สมาชิก อบต. หมู่ 2 ได้กล่าวว่า

“ผมมีอาชีพเป็นเกษตรกร แต่ในชุมชนได้ให้การนับถือและได้รับการสนับสนุนจาก ชาวบ้าน ทำให้ได้เข้ามาสู่การเมืองท้องถิ่น เป็นตัวแทนของหมู่ 2 บ้านน้ำจั้น” (สีทอง วงศ์ธรรมศักดิ์, สัมภาษณ์)

องค์การบริหารส่วนตำบลเขาสามยอต พ.ศ. 2543-2546 ได้มีผู้บริหารท้องถิ่น คือ นางสาวสายใจ เลิศวิริยะประภา และผู้นำชุมชนซึ่งเป็นผู้ชักชวนให้เข้ามาร่วมพัฒนาตำบลเขาสามยอตนั้น ถือว่าเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้การบริหารของ อบต. เขาสามยอต ได้ลำดับ ความสำคัญในสิ่งที่จะทำก่อนหลังได้ชัดเจน และในที่สุดนำมาซึ่งความสำเร็จในเวลาอันรวดเร็ว ที่สำคัญก็คือ ทำอย่างไรจึงจะสร้างความพึงพอใจให้เกิดขึ้นกับประชาชนในตำบลเขาสามยอตให้ได้ อย่างเป็นรูปธรรมภายใต้ข้อจำกัดในเรื่องงบประมาณที่มีอย่างจำกัดเมื่อเทียบกับจำนวนประชากร และขนาดพื้นที่ที่ต้องดูแล นางสาวสายใจ เลิศวิริยะประภา ได้ให้ความสำคัญกับชุมชนตั้งแต่ เริ่มต้น และมองว่า

อันดับแรกที่ประกาศเป็นยุทธวิธีในการทำงานให้ชัดไปเลยก็คือทำอย่างไรให้ ชาวบ้านทุกคนในตำบลอยากมีส่วนร่วมกับการทำงานของ อบต. ซึ่งคำตอบที่ได้ก็คือ ต้องทำในสิ่งที่พวกเขาต้องการอย่างแท้จริง มิใช่มุ่งแต่จะทำในสิ่งที่คิดออกมา จากฝ่ายที่มีอำนาจแต่ด้านเดียว เพราะต่อให้ผู้บริหารเก่งและมีความสามารถ เพียงใดก็ตาม แต่จะไม่มีทางได้รับการยอมรับจากชาวบ้าน หากสิ่งที่ทำไปนั้นไม่ ตรงกับความต้องการที่แท้จริงของประชาชน (สายใจ เลิศวิริยะประภา, สัมภาษณ์)

สอดคล้องกับการให้สัมภาษณ์ของ นายแต้ม สมณา ที่กล่าวว่า

“นายกฯ ลงพื้นที่ชุมชนประจำ เพื่อรับรู้ปัญหาของชาวบ้าน และได้มอบผ้าห่มกับ ผู้สูงอายุและผู้พิการ ที่บ้านน้ำจั้น และชุมชนเขาสามยอตพัฒนา” (แต้ม สมณา, สัมภาษณ์)

คำให้สัมภาษณ์ของ นางบุญแพง วงษ์ประสม กล่าวว่า

“ท่านนายกฯ มีวิสัยทัศน์กว้างไกล สามารถพัฒนา อบต. และชุมชนให้ดีขึ้น และมีความเป็นกันเองกับชาวบ้าน” (บุญแพง วงษ์ประสม, สัมภาษณ์)

องค์การบริหารส่วนตำบลเขาสามยอต ได้มีการจัดสรรงบประมาณ ในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านการศึกษา ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตหนึ่ง ในนั้นคือ ด้านการศึกษา ในพื้นที่ตำบลเขาสามยอตมีโรงเรียนในสังกัด สพฐ. จำนวน 5 โรงเรียน และมีศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในความดูแลของ อบต. จำนวน 4 ศูนย์ มีโรงเรียนเขาสามยอตวิทยาซึ่งเป็นโรงเรียนระดับประถมอยู่ในสังกัด อบต. เขาสามยอต จำนวน 1 โรงเรียน ซึ่งผู้ประกอบการส่วนใหญ่มีฐานะยากจนถึงปานกลาง กิจกรรมการศึกษาภายในโรงเรียนไม่สามารถเทียบเท่าโรงเรียนเอกชนในเมืองเนื่องจากติดขัดในเรื่องงบประมาณ และความคิดริเริ่ม อบต. เขาสามยอตดำเนินการโดยอุดหนุนอาหารกลางวัน อาหารเสริม นม ให้เด็กนักเรียนทุกคนได้เรียน มอบสื่อ อุปกรณ์การเรียน เครื่องแต่งกาย กระเป๋าถุงเท้า รองเท้า ให้เด็กในกลุ่มโรงเรียนเขาสามยอตทุกคน มอบทุนการศึกษาให้แก่เด็กนักเรียนทั้งที่เรียนดี และยากจน สนับสนุน ส่งเสริมทักษะความเป็นเลิศด้านวิชาการ จัดให้มีการเรียนคอมพิวเตอร์ ตั้งแต่ชั้นเด็กเล็กจนถึงประถมศึกษาปีที่ 6 จัดให้นักเรียนได้ทัศนศึกษา เข้าค่ายพักแรม เข้าค่ายยาเสพติด ส่งเสริมประเพณีวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนเช่นการสนับสนุนการละเล่น กลองยาวให้กับนักเรียน ดังคำให้สัมภาษณ์ ของ นางภัทราพร มีสวัสดิ์ นักวิชาการศึกษา ว่า

ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ของ อบต. เขาสามยอตได้มีการดำเนินการเปิดมาแล้ว 6 ปี มีปรัชญาที่ว่า “เด็กมาแต่ทางไกลในตัวเดียว ก็เข้าเรียนได้” ซึ่งการดำเนินการเป็นหนึ่งในวัตถุประสงค์หลักก็คือ เพื่อกระตุ้นให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดและพัฒนาความพร้อมของเด็กก่อนวัยเรียนระดับปฐมศึกษา ตลอดจนการส่งเสริมให้ครอบครัวเป็นฐานในการเลี้ยงดูและพัฒนาเด็กอย่างถูกวิธี นอกจากนั้น มีโครงการให้ทุนการศึกษาจนจบปริญญาตรี โดยผ่านกระบวนการคัดเลือกเพื่อสอบชิงทุน โดยมีการออกข้อสอบจากมหาวิทยาลัยในจังหวัด มีการติดตาม ประเมินผลเด็กที่ได้รับทุนด้วย (ภัทราพร มีสวัสดิ์, สัมภาษณ์)

ดังคำสัมภาษณ์ของ นายณรงค์ ศรีธรรมมา ปลัด อบต. ได้กล่าวว่า

ภาพรวมด้านการศึกษา อบต.เขาสามยอต มีแนวคิดที่ว่า เด็กทุกคนต้องได้รับการศึกษาทุกคน และทำอะไรให้เด็กในพื้นที่ได้รับการศึกษาในพื้นที่ อบต. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ได้มีการพัฒนาด้านระบบการเรียนการสอน อย่างน้อยเมื่อเราได้มีการวางระบบการเรียนการสอนไว้แล้ว ถึงจะไม่มีอาคารเรียน ต่อไปเมื่อมีการก่อสร้างโรงเรียนแล้วก็ยิ่งดีกว่าไม่มีการวางระบบการเรียนการสอน (ณรงค์ ศรีธรรมมา, สัมภาษณ์)

นอกจากนั้น การประสานงานกับหน่วยงานราชการอื่น ๆ เพื่อของบประมาณและความร่วมมือ และมีวิธีการประหยัดงบประมาณด้วยการจัดทำ การประสานกับหน่วยงานอื่น ๆ ดังคำให้สัมภาษณ์ของ นางสาวสายใจ เลิศวิริยะประภา ที่ได้กล่าวว่า

การก่อสร้าง ศาลาหน้าเมรุ ของวัดดงสวอง และมีการพิจารณาว่าการทำศาลาพระเมรุ โดยที่ชุมชนเป็นผู้คิดและมีส่วนร่วม โดยการทอดผ้าป่าและทอดกฐิน เพื่อก่อสร้าง เพื่อให้สมเกียรติกับการพระราชทานเพลิงศพของข้าราชการทหารทาง อบต. ก็ได้ประสานกับผู้ว่าฯ โดยมีการสร้างจุดศุภคาม เพื่อรับบริจาคเงินสร้างศาลา และการประสานงานกับประเทศญี่ปุ่นในการรับรถดับเพลิง เป็นการประหยัดงบประมาณ (สายใจ เลิศวิริยะประภา, สัมภาษณ์)

ยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่น ขององค์การบริหารส่วนตำบลเขาสามยอดได้มีการประชุมประชาคมเพื่อจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่น และอีกสิ่งหนึ่งที่ทำให้เชื่อว่า อบต. เขาสามยอดดีใจที่วันนี้แตกตั้งแต่เริ่มต้น นางสาวสายใจ เลิศวิริยะประภา ได้เปิดเผยว่า

กลุ่มผู้นำชุมชนได้ข้อสรุปที่จะใช้ในการบริหารตั้งแต่ต้นแล้วว่า ยุทธศาสตร์ที่จะนำมาใช้ในการพัฒนาตำบลเขาสามยอดภายใต้งบประมาณอันจำกัดนั้นก็คือต้องวางหลักไปที่การพัฒนาเรื่องของคุณภาพชีวิตเป็นสำคัญ ส่วนที่เป็นเรื่องของโครงสร้างพื้นฐานที่นอกเหนือจากความจำเป็นนั้น ก็จะทำให้เป็นความสำคัญในระดับรองลงมา ซึ่งการวางหลักที่ชัดเจนเช่นนี้ย่อมทำให้ง่าย และจะไม่สับสนในการบริหารงบประมาณอันจำกัด เพื่อให้สัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมายที่วางไว้ (สายใจ เลิศวิริยะประภา, สัมภาษณ์)

สอดคล้องกับการให้สัมภาษณ์ของ พ.ต. ชลอ เหมือนชู ประธานสภา ที่ได้กล่าวไว้ว่า

“งบประมาณของ อบต. แม้มีจำกัดก็ได้มีการ จัดสรรตามงานที่สนองความต้องการของประชาชนได้อย่างแท้จริง โดยผ่านการพิจารณาข้อบัญญัติงบประมาณจากสภา อบต. เพื่อให้มีการจัดสรรอย่างเป็นธรรมและมีความโปร่งใส” (ชลอ เหมือนชู, สัมภาษณ์)

นอกจากนั้น อบต. ได้ดำเนินการแต่งตั้งคณะทำงาน ตัวแทนจากประชาคม เป็นคณะกรรมการจัดซื้อจัดจ้าง รวมทั้งการประชุมประชาคม ทุกวันที่ 20 ของเดือน ที่องค์การบริหารส่วนตำบลเขาสามยอด ดังคำสัมภาษณ์ของ นางสาววันเพ็ญ เปรมมาก เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน กล่าวว่า

“การให้ชาวบ้านได้เข้ามามีส่วนร่วม ในสมัย ที่มีนายกฯ มากการเลือกตั้งโดยอ้อมจากสภาท้องถิ่น และการแบ่งชุมชน ออกเป็นซอย และการทำประชาคมทุกวันที่ 20 ของเดือน ได้มีการกระจายข่าวสารมากขึ้น” (วันเพ็ญ เปรมมาก, สัมภาษณ์)

การมีส่วนร่วมของประชาชน โดยประชาชนได้เป็นผู้เสนอเพื่อทำกิจกรรมต่างๆ เช่น กิจกรรมในงานวันสำคัญ ประชาชนเป็นผู้คิดและจัดการกันเอง ส่วน อบต. ก็ทำหน้าที่สนับสนุนในเรื่องต่าง ๆ ทั้ง อุปกรณ์ และงบประมาณให้กับชุมชนเพื่อร่วมกันทำกิจกรรมต่างๆ ดังคำให้สัมภาษณ์ของ พ.ต.ประยุทธ์ พิมพาเรือ รองนายก อบต. ได้กล่าวว่า

“งานวันสำคัญ ส่วนใหญ่ชาวบ้านได้ร่วมกันคิดว่า จะทำกันอย่างไร ร่วมมือกันทำส่วนทางด้าน อบต.ก็จะให้ความช่วยเหลือ ด้านอุปกรณ์และงบประมาณในการจัดงาน” (ประยุทธ์ พิมพาเรือ, สัมภาษณ์)

การส่งเสริมสนับสนุนชมรมผู้สูงอายุ รวมทั้งการสนับสนุนสถานที่ออกกำลังกาย เพื่อเป็นลานกีฬาแก่เด็ก เยาวชนและผู้สูงอายุ ดังการให้สัมภาษณ์ของ จ.ส.อ.คำผาง โสดา ประธานชมรมผู้สูงอายุ หมู่ที่ 1 กล่าวว่า

“อบต. ได้ส่งเสริมสนับสนุนกลุ่มไทเก๊ก รวมทั้งชมรมผู้สูงอายุ เพื่อให้มีสถานที่ออกกำลังกาย ซึ่งทางชุมชนและชมรมผู้สูงอายุ ทำโครงการขออุปกรณ์การออกกำลังกาย” (คำผาง โสดา, สัมภาษณ์)

การเข้ามาบริหารงาน อบต. นั้น ก่อนได้รับตำแหน่ง นายกฯ สายใจ เลิศวิริยะประภา ได้สัมผัสกับประชาชนในพื้นที่ และทราบว่า ส่วนใหญ่ไม่ค่อยเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของ อบต. และ อบท. ว่ามีหน้าที่อะไร และยังไม่ค่อยชัดเจน ในด้านการประชาสัมพันธ์ ให้ประชาชนทราบ และได้ยกฐานะการจัดตั้ง ตาม อบต. เบื้องต้น เกิดการร้องเรียนกันบ้างในการบริหารจัดการ

หลังจากที่พบปัญหาในส่วนนั้นคิดว่า ทำอย่างไรจะสร้างความเข้าใจให้กับประชาชนได้ รู้เรื่อง การทำงานของ อบต. และได้ศึกษาชุมชนเบื้องต้น ดังคำสัมภาษณ์ ของ นางสาวสายใจ เลิศวิริยะประภา ที่ว่า

“ทำอย่างไรจะให้มีการทำเป็นผู้ในระดับชอยได้ การดูแลภายในชุมชนจะอาศัยกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และกลุ่ม อสม. อย่างเดียวก็ไม่ได้ ทำอย่างไรจะให้ผู้นำชอยได้รับการยอมรับ เพราะพื้นที่กว้าง และจัดตั้ง ประธานชุมชน ขึ้นมา และมีแนวความคิดประชุมแต่ละชอยที่วัด” (สายใจ เลิศวิริยะประภา, สัมภาษณ์)

ทำอย่างไรจะทำให้มีการประชาสัมพันธ์ให้รับรู้ และเชิญประธานชุมชนเข้ามาเป็น คณะทำงาน และเบื้องต้น เป็นเรื่อง วัฒนธรรม การแก้ไขปัญหายาเสพติด นอกจากนั้นได้มีการ แต่งตั้ง ที่ปรึกษาเฉพาะด้าน และกำนัน ผู้ใหญ่บ้านนั้น จะต้องเชิญเข้ามาเป็นคณะกรรมการ และเปิดโอกาสให้มีการทำงานของประชาคม และมีการแจ้งปฏิทินการทำงานให้ประชาชนทราบ ผู้แทน ชุมชนที่ได้รับการแต่งตั้งแล้ว และได้รับข้อมูลของชุมชนที่เดือดร้อนจริง และเปิดโอกาสให้รับรู้ กระบวนการทำงานอย่างไร และระดมความคิดและเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็น ทำให้ได้ทราบ

รายละเอียดว่า อบต. ทำอะไร และโครงการไหนไม่ดี มีการฟังเสียงส่วนใหญ่ โดยใช้การสังเกตและการยอมรับโดยการใช้ออกสาร และตัวชี้วัด การแต่งตั้งที่ปรึกษานายก และการแต่งตั้งเป็นที่ปรึกษา อบต.

สมาชิกสภาท้องถิ่นที่ได้รับการเลือกตั้งในพื้นที่ ได้มีทั้งข้าราชการทหารที่เกษียณและตัวแทนกลุ่มเกษตรกรในพื้นที่ ดังการให้สัมภาษณ์ของ นายประจวบ สุภักดี สมาชิกสภา อบต. หมู่ที่ 4 บ้านหนองบัวขาว ได้กล่าวว่า

“ผมเป็นข้าราชการทหารเก่า เมื่อเกษียณแล้วก็มาทำงานให้ท้องถิ่น ผมถือว่า การเป็นตัวแทนของประชาชน เราต้องมีใจเสียสละเป็นที่ตั้ง นอกจากนั้น ผมคิดว่า การเข้ามาเป็นตัวแทนของประชาชนแล้ว ต้องทำงานอย่างเต็มที่ในการช่วยเหลือชาวบ้านที่เลือกเรา” (ประจวบ สุภักดี, สัมภาษณ์)

ดังคำให้สัมภาษณ์ของ นายสีทอง วงษ์ธรรมศักดิ์ สมาชิกสภา อบต. หมู่ที่ 2 ได้กล่าวว่า “ในสมัยนี้ผมก็ได้รับความไว้วางใจจากประชาชนให้เข้ามาเป็นตัวแทนของชุมชนอีกสมัยหนึ่ง ซึ่งผมก็ได้เข้ามาทำหน้าที่เป็นสมาชิกสภา อบต. เป็นสมัยที่ 2 ติดต่อกัน และผมก็ได้ทำประโยชน์ให้กับประชาชนโดยได้เสนอโครงการต่าง ๆ เพื่อพัฒนาหมู่บ้าน” (สีทอง วงษ์ธรรมศักดิ์, สัมภาษณ์)

การเลือกตั้งได้มีการจัดตั้งทีมงานขึ้นมา เช่น ทีมเขาสามยอดพัฒนา และทีมรักเขาสามยอด นอกจากนั้นเป็นผู้สมัครอิสระ และได้มีการแข่งขันกันเชิงนโยบายเพื่อช่วงชิงเข้ามาเป็นฝ่ายบริหาร เพราะว่าเป็นการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารโดยตรงจากประชาชน ซึ่งถือว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงการบริหารงานที่สำคัญ นายกองค์การบริหารส่วนตำบล มีความเข้มแข็งในเชิงการบริหารมากขึ้น ดังคำให้สัมภาษณ์ของ พ.ต. ชลอ เหมือนชู ได้กล่าวว่า

“ทีมเขาสามยอดพัฒนาได้มีความสามัคคีกันในทีม ทำให้ได้รับการเลือกตั้งและได้รับความไว้วางใจจากประชาชน ได้เข้ามาเป็นสมาชิกสภา อบต. ในปี 2547-2550 ถึง 12 จากทั้งหมด 14 คน ซึ่งทีมเขาสามยอดพัฒนามีนโยบายและแนวทางการพัฒนาตำบลเขาสามยอดที่ชัดเจน” (ชลอ เหมือนชู, สัมภาษณ์)

นายกองค์การบริหารส่วนตำบล สามารถแต่งตั้ง รองนายกฯ ได้ 2 คน และ เลขานุการนายกฯ ได้ ซึ่งการบริหารงานในสมัยของการเลือกตั้งนายกจากสภาท้องถิ่นนั้น ทำให้ฝ่ายบริหารอ่อนแอ ไม่มีความเข้มแข็ง ส่วนการเลือกตั้งนายกโดยตรงทำให้ฝ่ายบริหารเข้มแข็ง ดังคำให้สัมภาษณ์ของ นายณรงค์ ศรีธรรมมา ปลัด อบต. ที่กล่าวว่า

ปัจจุบันเลือกตั้งนายกฯ โดยตรง การจะถอดถอนนายกฯ ออกจากตำแหน่งทำได้ยาก และทั้งสองฝ่ายต้องตั้งคณะกรรมการมาพิจารณา ฝ่ายนายก อบต. และฝ่าย

สภาและมีระบบการคานอำนาจ ที่สำคัญนายกฯสามารถแต่งตั้งเลขาฯได้และทีมงานชัดเจนกว่าสมัยก่อนซึ่งนายก เลือกลงตั้งโดยอ้อม รองนายก 2 คน ต้องมาจากการเห็นชอบจากสภา ซึ่งทำให้นายกและรองนายก ไม่อยู่ทีมเดียวกันแต่อย่างน้อย ก็สามารถทำงานด้วยกันได้เพราะว่า ต้องได้รับความเห็นชอบจากสภา แต่ปัจจุบันนายกฯ แต่งตั้ง รองนายกฯ และเลขาธิการนายกฯ และทีมงานบริหารทำให้ความขัดแย้งน้อยกว่า (ณรงค์ ศรีธรรมมา, สัมภาษณ์)

นายณรงค์ ศรีธรรมมา ปลัด อบต. ยังกล่าวต่ออีกว่า

“กระบวนการเข้าสู่ตำแหน่งในสมัยก่อนนั้นง่าย และนายกฯ นั้นหาเสียงเฉพาะในสภานโยบายบางอย่างไม่ได้ไปที่ชาวบ้าน แต่ปัจจุบันมีการเลือกตั้งโดยตรงผู้บริหาร นายกฯ ต้องหาเสียงและพบประชาชนมากขึ้น หาเสียงทั้งตำบล และต้องได้รับการยอมรับจากประชาชนทั้งตำบล” (ณรงค์ ศรีธรรมมา, สัมภาษณ์)

วิสัยทัศน์ในการพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลเขาสามยอด “เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีการบริหารจัดการที่ดี และมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนสังคม” องค์การบริหารส่วนตำบลเขาสามยอด มีบริบทชุมชนเป็นแบบกึ่งเมืองและกึ่งชนบท ผสมผสานกันอยู่ ปี พ.ศ. 2547-2550 ได้มีการกำหนดวิสัยทัศน์ในการบริหารงานของผู้บริหารท้องถิ่น องค์การบริหารส่วนตำบลเขาสามยอด มีนโยบายการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลคือ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความรับผิดชอบ หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความคุ้มค่าโดยให้ประชาชนจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นทั้งตั้งแต่ขั้นตอนการคิด การปฏิบัติ และการตรวจสอบ การทำงานเป็นรูปแบบคณะกรรมการ มีการใช้ทุนทางสังคมจากคลังสมองของ อบต. คือ ข้าราชการบำนาญ ผู้มีความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจากหลาย ๆ ชุมชน เข้ามาร่วมเป็นคณะทำงาน และคอยประสานงานกับชุมชน

การทำงานของ อบต.เขาสามยอด ซึ่งทุกคนมีความสามัคคี ทุกคนมีความเชื่อมั่นซึ่งกันและกัน พร้อมทั้งจะเปิดโอกาสให้แต่ละคนได้แสดงศักยภาพของตัวเองอย่างเต็มที่ การทำงานร่วมกันจะทำให้มองเห็นปัญหาได้ในหลายมิติ และสามารถที่จะแก้ไขได้อย่างถูกต้องถูกทาง ไม่ว่าจะ เป็นกลุ่มผู้นำชุมชนที่เป็นที่ปรึกษา สมาชิก อบต. บุคลากรใน อบต. รวมทั้งความคิดที่มาจากชาวบ้าน

ในส่วนของบุคลากรของ อบต.ที่เป็นกำลังสำคัญในการนำนโยบายหรือข้อคิดเห็นที่ได้จากชาวบ้านไปปฏิบัติให้เกิดเป็นรูปธรรมนั้น จะต้องทำให้มีความเชื่อในเรื่องของการทำงานร่วมกันแล้ว นอกจากนั้น การอบรมเพิ่มขีดความสามารถ นำวิทยากรมาเติมความรู้ให้ พาไปศึกษาดูงานให้เกิดความคิดใหม่ ๆ รวมทั้งส่งเสริมให้ได้มีการเรียนรู้ในทุกทางอยู่ตลอดเวลา ที่

สำคัญก็คือต้องเชื่อมั่นในศักยภาพของบุคลากรในองค์กร สอดคล้องกับการให้สัมภาษณ์ของ นาย ภูษิต อาลัยสุข หัวหน้าสำนักปลัด อบต. ที่ได้กล่าวไว้ว่า

กระบวนการทำงานในองค์กรนั้นมีความร่วมมือกันระหว่างกองต่าง ๆ มีการรวมกลุ่มกันทำงาน นอกจากนั้นท่านปลัด ยังเป็นกำลังหลักในการทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีกำลังใจในการปฏิบัติงานร่วมกันโดยใช้เทคนิควิธีการต่าง ๆ เช่น การพุดจูงใจและการใช้คำพูดในการกระตุ้นให้มีการปฏิบัติงานร่วมกันด้วย (ภูษิต อาลัยสุข, สัมภาษณ์)

สอดคล้องกับการให้สัมภาษณ์ของ นายบรรจง ภูนานมา เจ้าหน้าที่ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ที่กล่าวไว้ว่า

“ทาง อบต. ได้มีการส่งพนักงานไปฝึกอบรมเพื่อเพิ่มทักษะในการทำงาน ทาง อบพร. ก็ได้มีการส่งไปฝึกอบรมพนักงานดับเพลิง เพื่อทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ” (บรรจง ภูนานมา, สัมภาษณ์)

รูปแบบการระดมความคิดในลักษณะนี้ในทางวิชาการเรียกกันว่า “ประชาคม” ซึ่งหลักการก็คือการระดมความคิดเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งให้ตรงกับความต้องการของกลุ่มคนในพื้นที่ ดังคำให้สัมภาษณ์ของ นายณรงค์ ศรีธรรมมา ปลัด อบต. ที่ว่า

“อบต. เขาสามยอด ได้ให้การยอมรับกับข้าราชการบ้านาญที่มีความรู้ความสามารถ โดยการเชิญเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น รวมทั้งให้พวกเขา ได้ใช้ความคิด ความรู้ ความสามารถและภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการทำงานร่วมกับ อบต. พวกเขาถือว่าเป็นคลังสมองท้องถิ่น” (ณรงค์ ศรีธรรมมา, สัมภาษณ์)

การทำงานว่าด้วยงบประมาณที่มีอย่างจำกัดก็ต้องมีการวางแผน ให้มีความสำคัญกับการประสานงาน และสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานอื่น ๆ นางสาวสายใจ เลิศวิริยะประภา กล่าวไว้ว่า

คนเป็นผู้นำต้องรู้จักแสวงหา ต้องติดตามข้อมูลของทางราชการหรือหน่วยงานอื่น อยู่ตลอดเวลา เพราะตรงนี้จะให้เราได้ไปขอรับความช่วยเหลือหรือขอรับการอุดหนุนได้ตลอดหากเราติดตามอย่างต่อเนื่อง เคล็ดลับการขอรับเงินอุดหนุนจากส่วนราชการก็คือ ต้องมีข้อมูลอยู่ในมือ การขอต้องเป็นไปอย่างมีแผน และการขอความช่วยเหลือก็ไม่ได้มีแต่เรื่องของตัวเองเงินเสมอไป บางครั้งงานบางอย่าง ถ้าสามารถที่จะดึงหน่วยงานอื่นให้เข้ามามีส่วนร่วมก็จะให้เงินงบประมาณที่จะต้องเข้าไปในกิจกรรมหรือโครงการนั้น ๆ ประหยัดไปได้ (สายใจ เลิศวิริยะประภา, สัมภาษณ์)

การบริหารงานแบบการประสานความร่วมมือ ถือว่า ตัวอย่างของวิธีคิดที่สำคัญมาก เป็นหลักในเรื่องของการทำงานแบบมีการบูรณาการร่วมกัน การจัดตั้งศูนย์ปฏิบัติการรักษาความสงบเรียบร้อยและบริการชุมชน ของ หน่วยงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยก็เป็นโครงการหนึ่งที่มีการประสานงานกับหน่วยงานอื่นๆ เช่น ข้าราชการตำรวจ โดยมีการจัดให้มีเจ้าหน้าที่ตำรวจ 3 นาย เข้ามามีส่วนร่วมในการออกตรวจชุมชน ดังคำให้สัมภาษณ์ของ นายบรรจง ภูนานมา เจ้าหน้าที่ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ที่ได้ให้การสัมภาษณ์ว่า

โครงการนี้ ถือว่า เป็นการร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ตำรวจ เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยและให้บริการชุมชน โดยให้มีเจ้าหน้าที่ตำรวจ 3 นาย ออกตรวจชุมชน และมีการจัดตั้งเบี้ยเลี้ยงให้เจ้าหน้าที่ตำรวจด้วย ส่วน อปพร. นั้น ก็ได้มีการดำเนินงานด้วยการรักษาความปลอดภัยในชุมชน เช่น การจัดให้มีการฝึกอบรมแก่ประชาชนในเรื่องการป้องกันภัยเบื้องต้นรวมทั้งการมอบถังดับเพลิง แก่ชุมชนนำร่อง 7 ชุมชน ซึ่งสามารถทำให้ชุมชนมีการระงับและป้องกันภัยเบื้องต้นได้ (บรรจง ภูนานมา, สัมภาษณ์)

ยุทธศาสตร์การพัฒนาทางด้านการศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลเขาสามยอดได้สนับสนุนด้านการศึกษาของเด็กนักเรียนในตำบลเป็นเรื่องที่ทาง อบต.ให้ความสำคัญมาตั้งแต่ต้น และมีหลายโครงการที่เป็นการสนับสนุนด้านการศึกษา เด็กนักเรียนที่อยู่ในพื้นที่ซึ่งมีโรงเรียนทั้งหมด 5 แห่ง ทุกคนจะไม่มีภาระค่าใช้จ่ายในการศึกษา ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของหนังสือ รองเท้า กระเป๋า หรือเสื้อผ้าที่สนับสนุนให้ทุกคนคนละ 4 ชุด มีชุดนักเรียน ชุดกีฬา ชุดผ้าไทย ประจำถิ่น และก็มีชุดลูกเสือ นอกเหนือไปจากนั้น อบต. ก็ยังสนับสนุนในเรื่องของอาหารกลางวัน และก็มีสนับสนุนให้ทุกคนได้ดื่มนมฟรี โดยไปเพิ่มในส่วนที่รัฐให้การสนับสนุนไม่ครอบคลุมและมีทุนการศึกษาให้กับเด็กที่เรียนดี และกับเด็กที่ยากจน และสนับสนุนต่อไปจนถึงระดับปริญญาตรี ตอนนี้เด็กที่ได้รับทุนก็ได้จบทันตแพทย์แล้ว 1 คน ซึ่งได้เข้ามาเป็นบุคลากรด้านสาธารณสุข ของสถานีนอนามัยเขาสามยอด ซึ่งได้รับการถ่ายโอนจากกระทรวงสาธารณสุขแล้ว ดังคำสัมภาษณ์ของ นายยุทธจักร มุกหอม นักวิชาการสุขาภิบาล ที่ได้กล่าวว่า

“อบต. ได้สนับสนุน ด้านการศึกษาในด้านสาธารณสุข โดยมอบทุนการศึกษาให้กับเด็กไปเรียนด้านทันตสาธารณสุข จบมาแล้วก็มาทำงานที่สถานีนอนามัยเขาสามยอด ซึ่งตอนนี้ได้ถ่ายโอนแล้ว” (ยุทธจักร มุกหอม, สัมภาษณ์)

นอกจากนั้น อบต. ยังได้มีการดำเนินการให้ความรู้แก่เด็กในโรงเรียนเขาสามยอด ตั้งแต่ชั้น อนุบาล โดยจัดให้มีวิทยากรให้ความรู้ด้านการปกครองส่วนท้องถิ่น โดยเริ่มจาก อบต. คืออะไร มีหน้าที่อะไรบ้าง เพื่อเสริมสร้างและปลูกฝังการศึกษาเรื่องการปกครองท้องถิ่นแก่เด็ก

และเยาวชน ในโรงเรียนก่อนเข้าเรียนในวิชาต่าง ๆ ประมาณ 15-30 นาที ดังคำสัมภาษณ์ของนาย ณรงค์ ศรีธรรมมา ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลเขาสามยอด ที่กล่าวไว้ว่า

“ก่อนที่เด็กจะเข้าเรียนในหนังสือ ในวิชาตามหลักสูตรนั้น ได้มีการให้ความรู้กับเด็กในเรื่องการปกครองท้องถิ่นก่อน ประมาณ 10-15 นาที เพื่อปลูกฝังให้เด็กมีความเข้าใจเกี่ยวกับ อบต. ผมสอนมาได้ ประมาณ 2-3 ปีแล้ว เป็นการทำความเข้าใจให้กับเด็กว่า อบต. คือ อะไร อบต. ทำอะไรบ้าง” (ณรงค์ ศรีธรรมมา, สัมภาษณ์)

วิธีการที่องค์การบริหารส่วนตำบลเขาสามยอด นำมาใช้เพื่อให้กระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชนเกิดขึ้นก็คือ การสร้างประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นในแต่ละชุมชน โดยการผลักดันให้ชาวบ้านเกิดการรวมกลุ่มกันตั้งชุมชนแต่ละชุมชนขึ้นมา ซึ่งในชุมชนนั้น ๆ ชาวบ้านจะเป็นผู้เลือกคณะกรรมการชุมชนขึ้นมาชุดหนึ่งทำหน้าที่ในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ รวมทั้งการรวบรวมความคิดเห็นความต้องการของคนในชุมชนนั้น ๆ เพื่อส่งต่อไปยัง อบต. โดยที่ทาง อบต. จะเป็นผู้ให้การสนับสนุนงบประมาณในการก่อตั้งรวมทั้งในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ คือผลักดันให้การมีส่วนร่วมของชาวบ้านมีเวทีที่เป็นรูปธรรมเป็นของตัวเองโดยที่ไม่ต้องรอให้ทาง อบต. เข้ามาเป็นผู้จัดเวทีให้เหมือนกับที่ผ่านมา นั่นเอง เป็นการเปิดเวทีสาธารณะที่เปิดกว้างให้แก่ชุมชน ดังคำสัมภาษณ์ของนายณรงค์ ศรีธรรมมา ปลัด อบต. ที่ว่า

“การประชุมจัดทำแผนท้องถิ่นและการจัดทำโครงการต่าง ๆ ได้ให้ชาวบ้าน ร่วมคิดโครงการต่าง ๆ เอง เช่น ด้านการศึกษา ด้านสาธารณสุข ประชาชนคิดอย่างไร และควรแก้ไขอย่างไร บางโครงการเช่น โครงการจัดงานวันสำคัญต่าง ๆ ชาวบ้านเป็นผู้คิดกันเองและนำเสนอ อบต. ส่วน อบต. ก็สนับสนุนเรื่องงบประมาณเท่านั้น” (ณรงค์ ศรีธรรมมา, สัมภาษณ์)

องค์การบริหารส่วนตำบลเขาสามยอด โดยมี นายก ฯ สายใจ เลิศวิริยะประภา เป็นสมัยที่ 2 ในการเข้ามารับตำแหน่งนายกองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งในสมัยนี้เป็นการเลือกตั้งนายกโดยตรงจากประชาชนทั้งหมู่บ้าน ได้มีความเชื่อมั่นและศรัทธาในเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนมาตั้งแต่ต้น เพราะฉะนั้นตั้งแต่แรกเริ่มในการบริหาร อบต. เขาสามยอด ให้ความสำคัญมากกว่าอย่างอื่น และนั่นก็คือการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในทุก ๆ เรื่อง ทุก ๆ กิจกรรมที่ดำเนินการโดย อบต. สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ ของนางบุญแพง วงษ์ประสม ประธานกลุ่ม อสม. หมู่ 1 ที่ว่า

“อบต. จะเชิญประชุมประชาคมทุกวันๆ 20 ของ เดือน กลุ่ม อสม. และกลุ่มออมทรัพย์ ก็จะเข้าร่วม กับ อบต. ตอนแรก ๆ ไม่ค่อยได้รับความสนใจเข้าร่วมมากนัก ปัจจุบัน ได้รับความสนใจและเข้าร่วมประชุมมากขึ้น” (บุญแพง วงษ์ประสม, สัมภาษณ์)

การประชุมสัมพันธและการสื่อสารกับชาวบ้านแบบเข้าถึงเป็นวิธีการสำคัญในการสร้างการมีส่วนร่วมในเบื้องต้น นายภฯ สายใจ เลิศวิริยะประภา และคณะผู้บริหาร สมาชิกสภา อบต. รวมทั้งกลุ่มผู้นำชุมชน เข้าไปเปิดเวทีประชาคมในทุก ๆ หมู่บ้าน ทุก ๆ ชุมชน และทุก ๆ ซอยอย่างต่อเนื่อง ไปบอกในสิ่งที่ อบต. ตั้งใจที่จะทำและงบประมาณที่ อบต. มีอยู่ไปบอกกับชาวบ้านว่า อบต.พร้อมที่จะรับฟังความต้องการของชาวบ้านไปถามชาวบ้านว่าอยากจะได้อะไร ในขณะที่อีกด้านหนึ่ง สิ่งที่ได้จากการรับฟังชาวบ้านในเวทีประชาคมเหล่านี้ ต้องเร่ร่อนกลับมาผลักดันให้เกิดเป็นรูปธรรม เมื่อกระตุ้นให้ชาวบ้านอยากที่จะเข้ามามีส่วนร่วมได้แล้วนั้น ก็ไม่ได้หมายความว่า การเข้ามามีส่วนร่วมของชาวบ้านจะเกิดขึ้นเองโดยอัตโนมัติ

กลุ่มองค์กรชุมชนที่เข้ามาทำงานร่วมกับ องค์กรการบริหารส่วนตำบล โดยผ่านทาง การเสนอโครงการต่าง ๆ ที่ชุมชนได้คิดขึ้นมา และได้มีส่วนร่วมในการบริหารงบประมาณของชุมชน เพื่อจัดทำโครงการที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน เป็นการสร้างอาชีพและการสร้างรายได้ให้กับชุมชน นอกจากนั้นได้มีการประชุมประชาคมย่อยภายในชุมชน ดังคำให้สัมภาษณ์ของนางบุญแพง วงษ์ประสม ประธานกลุ่ม อสม. หมู่ 1 ที่ได้กล่าวว่า

“การประชุมประชาคมบางครั้งก็มีการถกเถียงกันบ้าง แต่ก็เป็นเรื่องที่ดี เพราะทำให้ได้เห็นความคิดของแต่ละคนว่าเป็นอย่างไร โดยยกเหตุผลมาถกเถียงกันในที่ประชุมเพื่อหาข้อตกลงร่วมกัน” (บุญแพง วงษ์ประสม, สัมภาษณ์)

นางสาวสายใจ เลิศวิริยะประภา อธิบายว่า

“การใช้อำนาจให้น้อยที่สุดกลับเป็นเรื่องที่ควรกระทำ หากสามารถสร้างสิ่งที่เรียกว่าประชาธิปไตยทางความคิดให้เกิดขึ้นกับชาวบ้านได้แล้วนั้น ส่วนเรื่องของความขัดแย้งอันเกิดจากความคิดเห็นที่ไม่ตรงกัน ก็ไม่ใช่เป็นปัญหา” (สายใจ เลิศวิริยะประภา, สัมภาษณ์)

การบริหารงานของผู้บริหารท้องถิ่นระหว่าง พ.ศ. 2543-2550 นั้น โครงสร้างการบริหารงานขององค์กรบริหารส่วนตำบลเขาสายใจ ได้มีผู้บริหารคนเดียวกัน คือ นางสาวสายใจ เลิศวิริยะประภา ได้มีแนวทางการบริหารงาน โดยการดึงภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม เช่น การร่วมกันคิดศึกษาชุมชน รวมทั้งร่วมกันคิดเพื่อให้มีการจัดตั้งประธานชุมชน หรือประธานซอย เพื่อสะดวกและทำให้การดูแลประชาชนในพื้นที่ได้ทั่วถึงมากขึ้น นอกจากนั้นการรวมกลุ่มของผู้นำชุมชน และการดำเนินงานต่าง ๆ ได้รับความร่วมมือจากประชาชนเป็นอย่างดี การบริหารงานในปี พ.ศ. 2543 -2546 นั้น ได้พัฒนาท้องถิ่น ซึ่งจากการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน มาสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตและการศึกษาของประชาชนในท้องถิ่น กิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเป็นการพัฒนาจากปัญหาความต้องการของประชาชนในตำบล ซึ่งนางสาวสายใจ เลิศวิริยะประภา ได้มีวิสัยทัศน์การพัฒนาท้องถิ่นจากการศึกษาชุมชน รวมทั้งการประชุมประชาคมในชุมชนถือว่าเป็นกลไกหนึ่งที่ทำ

ให้ประชาชนได้สะท้อนปัญหาและความต้องการมาสู่การทำงานขององค์การบริหารส่วนตำบล นอกจากนั้น การใช้กระบวนการประชาสัมพันธ์และการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารให้ประชาชนทราบในหลากหลายช่องทาง และเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามาแสดงความคิดเห็นผ่านเวทีสาธารณะต่าง ๆ ที่ได้จัดทำในชุมชนนั้น เป็นเวทีที่ประชาชนได้มีส่วนร่วมและทำให้การบริหารงานเกิดความโปร่งใส ประชาชนสามารถตรวจสอบได้ และการกระจายอำนาจการตัดสินใจ และการกระจายงบประมาณให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการผ่านโครงการต่าง ๆ ที่ประชาชนได้คิดร่วมกันเพื่อพัฒนาชุมชน หมู่บ้านของตนเอง เช่น เรื่องสิ่งแวดล้อม ซึ่งประชาชนได้คิดร่วมกันถึงการทำอะไรจะให้ชุมชนน่าอยู่ มีความสะอาด ก่อให้เกิดความสามัคคีภายในชุมชนในการจัดการเรื่องความสะอาด เป็นต้น การสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ ในการทำงานร่วมกัน ทั้งด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ที่ได้รับความร่วมมือจากตำรวจและอาสาสมัครป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยฝ่ายพลเรือน (อปพร.) การประสานงานกับหน่วยงานราชการอื่น ๆ ในเรื่องการประหยังบประมาณ และการให้ภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการเป็นคณะกรรมการที่ปรึกษาขององค์การบริหารส่วนตำบลในแต่ละกอง เพื่อตรวจสอบการทำงาน

การบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลที่ให้อำนาจกับชุมชนประชาชนในการเข้ามามีส่วนร่วมและตรวจสอบการทำงานทำให้องค์การบริหารส่วนตำบลเขาสามยอดเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีการบริหารจัดการที่ดีตามหลักความโปร่งใสและการมีส่วนร่วมของประชาชน

ความก้าวหน้าของ อบต.

องค์การบริหารส่วนตำบลเขาสามยอดเนื่องจากกฎหมายต่างๆ เช่น พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 และพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 และได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมอีกในพ.ศ. 2542 และ พ.ศ. 2546 ทำให้องค์การบริหารส่วนตำบล มีบทบาท อำนาจหน้าที่เพิ่มขึ้น มีงบประมาณเพิ่มขึ้น ในการพัฒนาท้องถิ่น

องค์การบริหารส่วนตำบลเขาสามยอด พ.ศ. 2539 นั้นเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลชั้น 2 (ขนาดกลาง) งบประมาณในการบริหารก็มีจำกัด ทำให้ต้องมีการกระจายงบประมาณในการพัฒนาท้องถิ่น โดยมีการประชุมสภาเพื่อจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น โดยให้ความสำคัญกับปัญหาเร่งด่วนที่จะต้องแก้ไข และปัญหาที่สำคัญรองลงมาตามลำดับ ดังคำให้สัมภาษณ์ของ นายแต้มสมนา ปราชญ์ชาวบ้าน กล่าวว่า

“งบประมาณของ อบต. เขาสามยอด ในปี 2539 ประมาณ 11 ล้านบาท นั้น ได้มีการจัดสรรงบประมาณ ด้วยการกระจายให้กับชุมชน ทั้ง 7 หมู่บ้าน ตามปัญหาและความต้องการของประชาชน ตามลำดับความสำคัญเร่งด่วน โดยผ่านการประชุมสภา” (แต้ม สมณา, สัมภาษณ์)

วิธีการจัดทำงบประมาณรายจ่าย และการจัดสรรงบประมาณ โดยผ่านการประชุมสภา และการประชุมประชาคม ซึ่งจากทุกภาคส่วนได้เข้าร่วมทั้ง ประชาชน ส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง ทำให้มีโปร่งใสและตรวจสอบได้ โดยมีคณะกรรมการตรวจสอบการใช้จ่ายงบประมาณของ อบต. จากภาคประชาชน และเจ้าหน้าที่ของ อบต. ดังคำสัมภาษณ์ของ นายฉลวย นุชบา กำนันตำบลเขาสามยอด ได้กล่าวว่า

“ได้มีการตรวจสอบการใช้จ่ายงบประมาณ โดยการแต่งตั้งคณะกรรมการชุดหนึ่งขึ้นมา เช่น การก่อสร้าง ได้ลงพื้นที่ลงดูหน้างาน รวมทั้งกรรมการที่ได้แต่งตั้งไปตรวจสอบ” (ฉลวย นุชบา, สัมภาษณ์)

การเลือกตั้งนั้น ได้มีการเลือกตั้งสมาชิกหมู่บ้านละ 2 คน และที่ตำบลเขาสามยอดได้มีทั้งหมด 7 หมู่บ้าน รวมได้สมาชิกทั้งหมด 14 คน นอกจากนั้น การเลือกตั้งในสมัยนี้เป็นการลงเลือกตั้งทั้งหมด และเลือกประธานคณะกรรมการบริหาร อบต. โดยผ่านสภา หรือเป็นการเลือกตั้งโดยอ้อม ทำให้ประธานคณะกรรมการบริหาร ได้มาจากการเลือกตั้งของสมาชิกสภา อบต. ดังคำสัมภาษณ์ของนายณรงค์ ศรีธรรมมา ปลัด อบต. ที่กล่าวว่า

“สมัยก่อนซึ่งนายกมาจากการ เลือกตั้งโดยอ้อม และรองนายก 2 คน ต้องมาจากการเห็นชอบจากสภา ซึ่งทำให้นายกและรองนายก บางครั้งไม่อยู่ในทีมเดียวกัน แต่อย่างน้อยก็สามารถทำงานด้วยกันได้” (ณรงค์ ศรีธรรมมา, สัมภาษณ์)

สมาชิกสภา อบต. ที่เข้ามาสู่การเมืองท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลเขาสามยอด ในสมัยนี้ มีการเปลี่ยนแปลงของสมาชิกในบางหมู่บ้าน และที่สำคัญอำนาจฝ่ายบริหารไม่เข้มแข็ง ดังคำให้สัมภาษณ์ของ นายณรงค์ ศรีธรรมมา ปลัด อบต. ที่ได้กล่าวไว้ว่า

“การหลุดจากตำแหน่ง และกระบวนกรออกจากตำแหน่งนั้นง่าย เพราะว่า ในสมัยก่อน ฝ่ายสภาไม่รับหลักการ 2 ใน 3 ก็หลุดจากตำแหน่ง ทำงานดีแต่เขาไม่พอใจ” (ณรงค์ ศรีธรรมมา, สัมภาษณ์)

คลังสมองท้องถิ่นของ อบต.เขาสามยอด ก็คือ กระบวนการรวบรวมความคิดที่จะนำมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาตำบล โดยคณะบุคคลคณะหนึ่งที่เป็นเสมือนตัวแทนทางความคิดของชาวบ้าน มีลักษณะคล้าย ๆ กับเป็นที่ปรึกษาให้กับคณะผู้บริหารของ อบต. คณะบุคคลคณะนี้ประกอบไปด้วย กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ประธานชอย หน่วยทหารทุกหน่วย (พื้นที่ของ อบต.เขาสามยอด เป็นเขตที่มีหน่วยทหารตั้งอยู่) ส่วนราชการในและนอกพื้นที่ที่ต้องทำงาน

เชื่อมโยงกับ อบต. วัด โรงเรียน องค์การต่าง ๆ ไม่เว้นแม้แต่ประชาชนทุกคนที่ต้องการเสนอความคิดเห็น เพื่อให้คณะบริหารนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนา ดังคำให้สัมภาษณ์ของ พ.ต. ชลอ เหมือนชู ที่ได้กล่าวว่า

“ภายในพื้นที่ อบต. เขาสามยอด มีข้าราชการทหารที่เกษียณ ที่มีความรู้ความสามารถ และบุคคลที่มีใจเสียสละทำงานให้กับท้องถิ่น เข้ามาเป็นทีปรึกษาขององค์การบริหารส่วนตำบลในด้านต่าง ๆ เพื่อให้คำปรึกษาและข้อเสนอแนะในการพัฒนา อบต.” (ชลอ เหมือนชู, สัมภาษณ์)

คลังสมองท้องถิ่น คือลักษณะของทุนทางความคิดที่ อบต.เขาสามยอดมี และถือเป็นข้อได้เปรียบที่ทำให้ อบต.ไม่จำกัดแนวทางในการพัฒนาอยู่ในวงแคบ ๆ เพียงแค่คณะผู้บริหารไม่กี่คน อีกทั้งกระบวนการคิดที่เรียกกันว่า “คลังสมอง” นี้ยังเป็นตัวเชื่อมที่สำคัญระหว่างความคิดและความต้องการจากชาวบ้านที่มีผ่านมายังผู้นำชุมชนซึ่งเป็นตัวแทนของประชาชนกับความคิดของคณะผู้บริหารและตัวแทนส่วนราชการต่าง ๆ ความคิดจากทั้งสองส่วนนี้ต้องมีเวทีที่จะทำให้เกิดข้อสรุปที่เป็นประโยชน์และสร้างการยอมรับร่วมกัน ดังคำสัมภาษณ์ของนายแต้ม สมณา ปราชญ์ชาวบ้าน ที่ได้กล่าวว่า

“ที่เขาสามยอด ได้มีข้าราชการทหารที่เกษียณแล้ว ทาง อบต. ก็เชิญทหารเข้ามาเป็นที่ปรึกษาของ อบต. และได้ทำงานร่วมกับ อบต.” (แต้ม สมณา, สัมภาษณ์)

ความก้าวหน้าขององค์การบริหารส่วนตำบลในด้านต่าง ๆ ทั้งด้านงบประมาณ ด้านบุคลากร และด้านกฎหมายที่ให้อำนาจหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลมีความชัดเจนในภารกิจหน้าที่ เช่น ในด้านงบประมาณที่มีการกระจายอำนาจด้านงบประมาณให้องค์การบริหารส่วนตำบลมากขึ้น เป็นผลให้เกิดการบริการสาธารณะที่ดีและมีประสิทธิภาพต่อประชาชนในท้องถิ่น และทำให้ประชาชนได้สนใจและให้ความสำคัญกับชุมชนท้องถิ่นรวมทั้งให้ความสำคัญในการตรวจสอบการบริงานงบประมาณขององค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งประชาชนถือว่าเป็นผู้ได้รับผลกระทบโดยตรงจากการพัฒนาท้องถิ่น ในด้านกฎหมายนั้น พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้มีการกระจายอำนาจภารกิจหน้าที่ให้องค์การบริหารส่วนตำบลมากขึ้น และการทำงานขององค์การบริหารส่วนตำบลมีความเป็นอิสระมากขึ้น บทบาทอำนาจหน้าที่มีความชัดเจนขึ้น ส่วนทางด้านภาคประชาชนก็มีความสนใจและเข้าใจในเรื่องการปกครองท้องถิ่นมากขึ้น ซึ่งประชาชนในตำบลเขาสามยอดมีความหลากหลายอาชีพ ส่วนใหญ่เป็นข้าราชการ ทั้งหน่วยงานทหารและหน่วยงานราชการอื่น ๆ ทำให้คุณภาพของประชาชนในองค์การบริหารส่วนตำบลเขาสามยอดมีความรู้และการศึกษาทำให้ง่ายต่อการพัฒนาท้องถิ่น รวมทั้งความเป็นตำบลที่เป็นแบบกึ่งเมืองกึ่งชนบททำให้การสื่อสารและการ

ประชาสัมพันธด้านข้อมูลข่าวสารขององค์การบริหารส่วนตำบลมีความทั่วถึง ที่สำคัญความร่วมมือของคนในชุมชนและหน่วยงานต่าง ๆ ทำให้การพัฒนาท้องถิ่นเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

ดังนั้น ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการบริหารงานตามหลักความโปร่งใสและการมีส่วนร่วมของประชาชนขององค์การบริหารส่วนตำบลเขาสามยอด ได้มีปัจจัยที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

1. ปัจจัยด้านทหารและข้าราชการเกษียณในชุมชน ซึ่งในพื้นที่ตำบลเขาสามยอดเป็นพื้นที่ที่มีค่ายทหารตั้งอยู่ และทหารถือว่าเป็นสัญลักษณ์ของความซื่อสัตย์และความมีระเบียบวินัย และข้าราชการเกษียณที่ถือว่าเป็นบุคลากรที่มีคุณภาพทั้งทางด้านความรู้ความสามารถและประสบการณ์ในการเป็นที่ปรึกษาของ อบต. เขาสามยอด

2. ปัจจัยทางด้านกฎหมายที่ก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมและการตรวจสอบ อบต. ซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญแก่องค์การบริหารส่วนตำบลเขาสามยอดและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยทั่วไป ได้แก่

- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 หมวด 14 ว่าด้วยการปกครองท้องถิ่น มาตรา 287 ได้บัญญัติในเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ว่า ประชาชนในท้องถิ่นมีสิทธิมีส่วนร่วมในการบริหารกิจการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องจัดให้มีวิธีการที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมดังกล่าวได้ด้วย ในกรณีที่การกระทำขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะมีผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในท้องถิ่นในสาระสำคัญ

- พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542

- ระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการพัสดุ พ.ศ. 2537

- ระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการจัดทำแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2548

- พระราชบัญญัติว่าด้วยการเข้าชื่อเสนอข้อบัญญัติท้องถิ่น พ.ศ. 2542

- พระราชบัญญัติว่าด้วยการลงคะแนนเพื่อถอดถอนสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2542

3. ปัจจัยการเลือกตั้งโดยตรง ซึ่งมีผลมาจากพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2546 ซึ่งมีสาระสำคัญนอกจากจะทำให้นายกองค์การบริหารส่วนตำบลมาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชนแล้ว ยังกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างสภาองค์การบริหารส่วนตำบลกับนายกองค์การบริหารส่วนตำบลใหม่ โดยสภาองค์การบริหารส่วนตำบลสามารถอภิปรายการทำงานของนายกองค์การบริหารส่วนตำบลได้ แต่จะลงมติไม่ไว้วางใจหรือลงมติถอดถอนนายกองค์การบริหารส่วนตำบลออกจากตำแหน่งไม่ได้ ฉะนั้นผล

ของพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2546 จะทำให้ฝ่ายบริหารหรือนายกองค์การบริหารส่วนตำบลมีความเข้มแข็งขึ้น ฟังพาเสียงสนับสนุนจากสภาองค์การบริหารส่วนตำบลน้อยลง

การเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนตำบลโดยตรงของประชาชน นอกจากจะเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ฝ่ายบริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลมีความเข้มแข็งขึ้นแล้ว ยังส่งผลดีต่อประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลเพราะการเลือกตั้งผู้บริหารโดยตรงคนเดียวจากประชาชนนั้นจะทำให้มีผู้สนใจที่จะอาสาเข้ามาทำงานหรือมาสมัครรับเลือกตั้งเป็นนายกองค์การบริหารส่วนตำบลเพิ่มมากขึ้น เพราะการเลือกตั้งระบบใหม่มีโอกาสที่จะเป็นนายกองค์การบริหารส่วนตำบลง่ายกว่าระบบเดิม ในระบบเดิมหากต้องการเป็นนายกองค์การบริหารส่วนตำบลต้องสามารถนำลูกทีมเข้าสภาท้องถิ่นให้ได้มาก ๆ เพื่อให้ได้เสียงข้างมากในสภาท้องถิ่น เวลาสภาท้องถิ่นจะลงมติเลือกนายกองค์การบริหารส่วนตำบล แต่ระบบใหม่ผู้สมัครไม่จำเป็นต้องดูแลลูกทีมคนอื่น ๆ ก็สามารถเป็นนายกองค์การบริหารส่วนตำบลได้ ด้วยระบบที่ง่ายกว่าระบบเดิมนี้จะทำให้มีผู้สนใจจะอาสาเข้ามารับใช้ท้องถิ่นของตนเองเพิ่มมากขึ้น ซึ่งจะส่งผลดีต่อประชาชนเพราะประชาชนจะมีตัวเลือกเพิ่มมากขึ้น นอกจากประชาชนจะมีตัวเลือกเพิ่มมากขึ้นแล้วประชาชนจะมีทางเลือกในนโยบายเพิ่มมากขึ้นด้วย เพราะผู้สมัครแต่ละคนต้องแข่งขันกันเสนอนโยบายเพื่อเรียกเสียงคะแนนจากประชาชนและการเลือกตั้งผู้บริหารคนเดียวก่อให้เกิดความชัดเจนขึ้นในเรื่องของผู้รับผิดชอบ จากการเลือกตั้งในระบบเดิมที่สภาเป็นผู้เลือกนายกองค์การบริหารส่วนตำบล และในวาระหนึ่ง ๆ อาจมีการเปลี่ยนผู้บริหารบ่อยครั้ง เมื่อการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลมีความผิดพลาดขึ้นมา โอกาสที่จะปิดความรับผิดชอบก็มีได้มาก ต่างจากระบบปัจจุบันที่เกิดความรับผิดชอบต่อประชาชน เพราะว่ามาจากการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชน

4. ปัจจัยด้านผู้นำที่เข้าถึงพื้นที่และการสร้างผู้นำชุมชน โดยใช้วิธีการบริหารแบบกระจายอำนาจการตัดสินใจให้กับชุมชนผ่านโครงการที่ชุมชนเป็นผู้มีส่วนร่วมคิดและนำเสนอกับ อบต. การสร้างผู้นำชุมชนระดับชอย เป็นประธานชอยและประธานชุมชน ในการให้ผู้นำระดับชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารงานของ อบต. ด้วยการนำปัญหาและความต้องการของประชาชนในชุมชนเข้ามานำเสนอและแสดงความคิดเห็นในการประชุมประชาคม

5. ปัจจัยด้านภาคประชาคมเข้มแข็งและคลังสมองท้องถิ่น เนื่ององค์การบริหารส่วนตำบลมีความก้าวหน้า และมีความเป็นอิสระในการบริหารงาน การตัดสินใจ และมีงบประมาณที่เพิ่มมากขึ้น รวมทั้ง พ.ร.บ. กำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้มีการกำหนดการถ่ายโอนภารกิจต่าง ๆ ในการจัดบริการสาธารณะให้กับ อบต. เช่น

ด้านโครงสร้างพื้นฐาน ด้านส่งเสริมคุณภาพชีวิต ด้านการจัดระเบียบชุมชน สังคม และการรักษาความสงบเรียบร้อย ด้านการวางแผน เป็นต้น และทำให้คนเก่งที่มีความรู้ความสามารถได้อาสาเข้ามาบริหารงานท้องถิ่น หัวใจสำคัญต่อความสำเร็จในการกระจายอำนาจ ก็คือ การที่ภาคประชาชน ภาคประชาคมในองค์การบริหารส่วนตำบลเขาสามยอกมีความเข้มแข็งและเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารงาน รวมทั้งมีคลังสมองท้องถิ่นที่ให้การสนับสนุนกิจกรรมและการดำเนินงานของ อบต. การเสนอความคิดเห็น การตรวจสอบการทำงานของ อบต.

อภิปรายผลการศึกษา

พัฒนาการกระบวนการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลเขาสามยอก ได้มีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาเป็นลำดับ ในด้านต่าง ๆ คือ

กระบวนการสร้างความเข้าใจและความเชื่อมั่น

การที่ประชาชนไม่เข้าใจบทบาท ภารกิจ หน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลและไม่ให้ความสำคัญกับการปกครองท้องถิ่น องค์การบริหารส่วนตำบลเขาสามยอกจึงได้มีการสร้างความเข้าใจโดยการลงพื้นที่เพื่อรับฟังความคิดเห็นและให้ความรู้แก่ประชาชนเรื่องการปกครองท้องถิ่น การประสานความร่วมมือกับหน่วยงานอื่น ๆ การให้บริการและการอำนวยความสะดวกแก่ประชาชน รวมทั้งการปลูกฝังความรู้ความเข้าใจเรื่องการปกครองท้องถิ่นแก่เด็กและเยาวชน ทำให้ประชาชนมีความเข้าใจและเชื่อมั่นในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลเขาสามยอก ก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชน สอดคล้องกับ อรรถัย ก๊กผล (2546, น. 79-93) ซึ่งได้ถอดบทเรียนจากการประเมินองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีความเป็นเลิศด้านความโปร่งใสและการมีส่วนร่วมของประชาชน พ.ศ. 2546 เสนอองค์ความรู้ในการจัดการด้านความโปร่งใสของเทศบาลเมืองภูเก็ตในขณะนั้นว่า มีความโดดเด่นในด้านการบริหารโครงการอย่างโปร่งใส โดยวิธีการประชาสัมพันธ์และการสร้างความเข้าใจกับประชาชนในรูปแบบต่าง ๆ โดยสรุปว่า มีปัจจัยที่สำคัญ ได้แก่ ผู้นำองค์กร คือนายกเทศมนตรี และเทศมนตรี เป็นผู้วิสัยทัศน์ มีความมุ่งมั่นในการทำงานที่ยึดหลักธรรมาภิบาล และมีภูมิหลังครอบครัวและการศึกษาที่ดี การสร้างระบบการจัดซื้อจัดจ้าง โดยให้หน่วยงานต่าง ๆ เป็นผู้ริเริ่มเสนอโครงการของตนและต้องเสนอผ่านขั้นตอนต่าง ๆ ซึ่งมีสมาชิกสภาเทศบาลเข้าร่วมพิจารณาด้วย ซึ่งจะทำให้โครงการหรือแผนงานมีการกลั่นกรองและตรงกับความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง

นอกจากนั้นแล้ว ยังได้สรุปบทเรียนที่ได้รับจากการประเมินเทศบาลเมืองภูเก็ตไว้ว่า การทำให้ประชาชนยอมรับและเชื่อถือ ซึ่งวิธีที่ดีที่สุดคือ การลงพื้นที่ชุมชนโดยคณะเทศมนตรีและสมาชิกสภาเทศบาล เพื่อพบปะประชาชนในชุมชนและบอกให้ทราบว่าเทศบาลกำลังดำเนินการโครงการในเรื่องใด ๆ และทำให้ได้รับฟังความคิดเห็นสะท้อนกลับมาปรับปรุงการทำงานให้ดีขึ้น

กระบวนการเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร

องค์การบริหารส่วนตำบลเขาสามยอตได้มีวิธีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารในหลายช่องทาง เริ่มจากการติดป้ายประกาศที่ อบต. และการผลิตเอกสาร แผ่นพับ วารสาร ซึ่งเป็นการประชาสัมพันธ์ข้อมูลในด้านโครงสร้างผู้บริหาร งบประมาณ ผลการดำเนินงาน และมีวิธีการประชาสัมพันธ์เชิงรุกกับชุมชนโดยการจัดส่งเอกสาร ข้อมูลข่าวสาร อบต. โดยให้พนักงานจัดเก็บขยะจัดส่งให้กับคนในชุมชน การประชาสัมพันธ์โดยใช้เทคโนโลยี เช่น การประกาศเสียงตามสาย ซึ่งสามารถกระจายข้อมูลข่าวสารให้กับประชาชนส่วนใหญ่ได้รับทราบได้โดยผ่านทางผู้นำชุมชน ในการประกาศข้อมูลของ อบต. รวมทั้งการประชาสัมพันธ์เชิงพื้นที่โดยการประชุมสัญจร ไปยังพื้นที่ต่าง ๆ ในชุมชน เป็นการสื่อสารสองทาง เป็นการประชาสัมพันธ์และการสร้างความสัมพันธ์กับประชาชนอย่างใกล้ชิดเพื่อรับฟังปัญหาและความต้องการของประชาชน ตลอดจนการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในการเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร คือ อินเทอร์เน็ต ได้มีการจัดทำเว็บไซต์ อบต. เพื่อให้ประชาชนและหน่วยงานอื่นๆ ได้เข้าถึงข้อมูลข่าวสารของ อบต. ได้อย่างสะดวก สอดคล้องกับ อรทัย ก๊กผล (2546, น. 79-93) ซึ่งได้ถอดบทเรียนจากการประเมินองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีความเป็นเลิศด้านความโปร่งใสและการมีส่วนร่วมของประชาชน พ.ศ. 2546 เสนอองค์ความรู้ในการจัดการด้านความโปร่งใสของเทศบาลเมืองภูเก็ตในขณะนั้นว่า มีความโดดเด่นในด้านการบริหารโครงการอย่างโปร่งใส โดยวิธีการประชาสัมพันธ์และการสร้างความเข้าใจกับประชาชนในรูปแบบต่าง ๆ โดยสรุปในเรื่องการเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร ว่า เทศบาลเมืองภูเก็ตได้มีการประชาสัมพันธ์ที่เปิดเผยข้อมูลของการทำงาน โครงการต่าง ๆ ให้ประชาชนทราบแม้จะมีงบประมาณที่จำกัด โดยกระทำมาอย่างต่อเนื่อง ได้แก่ การจัดรายการวิทยุ จัดทำวารสาร แผ่นพับ และได้มีการปรับปรุงการใช้สื่อต่าง ๆ โดยประเมินจากการลงพื้นที่ชุมชนเพื่อให้สื่อเข้าถึงประชาชน

กระบวนการตรวจสอบ

องค์การบริหารส่วนตำบลเขาสามยอต นอกจากจะมีการตรวจสอบตามหลักกฎหมายที่ได้กำหนดไว้แล้ว ยังส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบ มีการตรวจสอบโดยภาคประชาชน การตรวจสอบโดยสภาท้องถิ่น การตรวจสอบภายในชุมชน เช่น มีโครงการที่สนับสนุนชุมชนให้เกิดความหวงแหนรักษาชุมชน ก็มีระบบการตรวจสอบทั้งภายในชุมชนเองและคณะกรรมการภายนอกที่เป็นกลางมาเป็นผู้ตัดสินให้รางวัล นอกจากนี้้องค์การบริหารส่วนตำบล

เขาสามยอตได้จัดให้ความรู้ความเข้าใจและให้การอบรมแก่ประชาชนในการเป็นคณะกรรมการต่าง ๆ ของ อบต. รวมทั้งการให้อำนาจการตัดสินใจแก่ประชาชนในการตรวจสอบการทำงานกันเองโดยผ่านโครงการที่ประชาชนได้ร่วมคิดเพื่อพัฒนาชุมชนให้มีความน่าอยู่และเป็นการสร้างความสามัคคีภายในชุมชน สอดคล้องกับ มนัส สุวรรณ และคณะ (2546, น. 122) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง การตรวจสอบขององค์กรภาคประชาชนในระบบการบริหารงานและกิจการสาธารณะของท้องถิ่น ได้เสนอว่า รูปแบบการตรวจสอบโดยภาคประชาชนที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ และทำการวิเคราะห์โดยพิจารณาประกอบกับเงื่อนไขของบริบททางการเมือง สังคมและเศรษฐกิจของประเทศ แล้วสามารถนำเสนอรูปแบบการตรวจสอบเป็น 3 กลุ่มใหญ่ คือ รูปแบบของการตรวจสอบโดยประชาชนที่กำหนดรูปแบบหรือกระบวนการไว้อย่างชัดเจน เป็นกฎหมายหรือระเบียบที่ต้องปฏิบัติตามรูปแบบของการตรวจสอบโดยประชาชนที่เกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติหรือความตื่นตัวของภาคประชาชนซึ่งอาจเป็นการดำเนินการโดยปัจเจกบุคคลกลุ่มต่าง ๆ ชุมชนท้องถิ่นโดยรวม สื่อมวลชน องค์กรพัฒนาเอกชน และ รูปแบบของการตรวจสอบโดยประชาชนที่เกิดจากการสร้างความร่วมมือในการทำงานระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับชุมชนหรือองค์กรต่าง ๆ ในท้องถิ่นนั้น ซึ่งนำไปสู่การตรวจสอบโดยทางอ้อมโดยปริยาย

กระบวนการทำประชาคม

การทำประชาคมเป็นกระบวนการหนึ่งที่ทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลเขาสามยอต โดยมีกลุ่ม องค์กรชุมชน ภาคประชาชนในพื้นที่ เป็นหลักในการขับเคลื่อน ทำให้กระบวนการทำงานและการบริหารงาน ขององค์การบริหารส่วนตำบลเขาสามยอตมีความโปร่งใสประชาชนสามารถตรวจสอบได้และประชาชนมีส่วนร่วม กระบวนการและวิธีการทำประชาคมของ อบต. เขาสามยอต ที่มีความโดดเด่นโดยเฉพาะมีการรวมกลุ่มกันเพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชน มีหลากหลายกลุ่ม เช่น กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มอสม. ชมรมผู้สูงอายุ ก่อให้เกิดการเข้ามามีส่วนร่วมกับ อบต. ในการทำงานร่วมกันและการแสดงความคิดเห็น รวมทั้งได้เข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบการทำงานของ อบต. เพื่อให้เกิดความโปร่งใส ถือว่าเป็นกลไกที่สำคัญในการทำให้การบริหารงานของ อบต. เขาสามยอต มีประสิทธิภาพและเป็นที่ยอมรับของหน่วยงานและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อปรับประยุกต์ใช้กับการพัฒนาท้องถิ่นและเป็นต้นแบบในการพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีความโปร่งใสและประชาชนมีส่วนร่วม ซึ่งสอดคล้องกับความรับผิดชอบร่วมกัน ซึ่ง จรัส สุวรรณมาลา (2547, น. 2) ได้กล่าวไว้ว่า หลักความรับผิดชอบร่วมกันของพลเมือง ก็คือ การมีส่วนร่วมของพลเมืองในการปกครองท้องถิ่นที่ถูกต้องตามอุดมการณ์ของการปกครองตนเอง หรืออาจจะเรียกว่าเป็นการมีส่วนร่วมแบบสร้างสรรค์นั้น เป็นการมีส่วนร่วมที่มีพื้นฐานมาจากความรับผิดชอบร่วมกัน เรียกว่า

“Participation with collective responsibility” การมีส่วนร่วมที่ว่าเป็นพฤติกรรมกลุ่มของผู้คนในชุมชนที่ร่วมกันคิดและตัดสินใจเพื่อแสวงหาประโยชน์อันเป็นสาธารณะ (Public interests) ร่วมกัน ลักษณะของการมีส่วนร่วมของพลเมืองในการปกครองท้องถิ่นที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความรับผิดชอบร่วมกันนั้น ควรจะมีคุณสมบัติทั่วไปอย่างน้อย 5 ประการ คือ

1. คนในชุมชนร่วมกันคิดและกำหนดว่าชุมชนควรมีหรือทำกิจการสาธารณะอะไรบ้าง เช่น จัดการเกี่ยวกับการรักษาความสงบเรียบร้อยในชุมชน ส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่น หรือจัดให้มีบริการสาธารณะพื้นฐานต่าง ๆ ในชุมชน เช่น ถนน ระบบระบายน้ำ ป้องกันน้ำท่วม ฯลฯ เป็นต้น

2. คนในชุมชนร่วมกันสรรหา คัดเลือกบุคคลหรือคณะบุคคลในชุมชนมาทำหน้าที่เป็นตัวแทนของคนในชุมชนเกี่ยวกับกิจการสาธารณะของชุมชน นับตั้งแต่คิดวางแผน หากกลุ่บายวิธีการต่าง ๆ นานา เพื่อให้ชุมชนสามารถจัดทำกิจการสาธารณะตามความต้องการของพลเมืองในชุมชนนั้น ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. คนในชุมชนร่วมกันคิดและกำหนดว่าจะช่วยกันแบกรับภาระหรือค่าใช้จ่ายอันเกิดจากการจัดทำกิจการสาธารณะของชุมชนตามที่ได้ตกลงกันไว้ได้อย่างไร

4. คนในชุมชนร่วมกันตรวจสอบ ฝึามอง แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับผลของการดำเนินกิจการสาธารณะของชุมชน ผลักดันให้มีการปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่อง ให้กิจการสาธารณะของชุมชนมีความยั่งยืนและเป็นประโยชน์สูงสุดต่อชุมชนในระยะยาว

5. คนในชุมชนมีความรู้สึกเป็นเจ้าของ (Ownership) ทรัพย์สินหรือกิจการสาธารณะของชุมชนเสมือนหนึ่งเป็นของตนเอง โดยช่วยกันทำนุบำรุงรักษา ฝึามระวังดูแล และให้อยู่ในสภาพที่ดี ใช้การได้และเป็นประโยชน์ต่อชุมชนอยู่เสมอ หวงแหนชุมชนและองค์กรปกครองท้องถิ่นของตนเอง เห็นความสำคัญของการจรรโลงการปกครองท้องถิ่นและกิจการสาธารณะให้มั่นคง ให้ความไว้วางใจ เข้าใจพลเมืองด้วยกันเอง และไว้วางใจในองค์กรปกครองท้องถิ่นของตนเอง

ปัจจัยที่ก่อให้เกิดกระบวนการบริหารงานตามหลักความโปร่งใสและการมีส่วนร่วมของประชาชนขององค์การบริหารส่วนตำบลเขาสามยอก มีปัจจัยสำคัญ ดังต่อไปนี้

ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลเขาสามยอกตามหลักความโปร่งใสและการมีส่วนร่วมของประชาชนได้มีมาตั้งแต่สมัยเป็นการปกครองท้องถิ่น พ.ศ. 2457 ซึ่งมีกำนันผู้ใหญ่บ้าน เป็นผู้บริหารจัดการดูแลความสงบเรียบร้อยภายในตำบล จนกระทั่งได้มีการเปลี่ยนแปลงจากการปกครองท้องถิ่น และได้มีการจัดรูปแบบการบริหารงานท้องถิ่นมาจนถึง

ปี พ.ศ. 2537 ได้มีการออกพระราชบัญญัติสภาพตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 ซึ่งได้การกระจายอำนาจการบริหารงานของส่วนกลางไปสู่ท้องถิ่น ทำให้องค์การบริหารส่วนตำบล ได้มีการเปลี่ยนแปลง ในบริบทเชิงโครงสร้างกฎหมาย นอกจากนั้นบริบทชุมชนถือว่า เป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาท้องถิ่นซึ่งเริ่มจากกลุ่มชนที่อพยพมาจากประเทศลาว ได้อยู่อาศัยในพื้นที่ ประกอบอาชีพ และดำรงชีวิตตามหลักพออยู่พอกิน ความเอื้ออาทรต่อกัน หลังจากนั้น ชุมชนก็มีการเปลี่ยนแปลงโดยการเข้ามาของทหารทำให้เกิดการก่อตั้ง กองทหารหน่วยต่าง ๆ ในชุมชน ดังนั้น การพัฒนาด้านต่าง ๆ เพื่อรองรับความเจริญของชุมชน เช่น บ้านจัดสรรจึงเกิดขึ้นตามมา ส่วนทางด้านบริบทของ ความก้าวหน้าของ อบต. นั้น การที่มีกฎหมายต่าง ๆ ทำให้บทบาทหน้าที่ และ ภารกิจต่าง ๆ ของ อบต. มีมากขึ้น และงบประมาณก็มีมากขึ้นตามลำดับ ทำให้ อบต. เป็นองค์กรที่ใกล้ชิดกับประชาชนและตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างทัน่วงที

บริบทชุมชน

ตำบลเขาสามยอดในยุคก่อนที่จะมาเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลเขาสามยอดนั้น ในช่วงแรกเป็นในลักษณะของระบบสังคมที่พึ่งพาอาศัยกันเป็นระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียง การพึ่งพาธรรมชาติ และสิ่งที่เหนือธรรมชาติ ภายหลังเมื่อสภาพการณ์เปลี่ยนไป ทำให้ความทันสมัย ความเจริญทางด้านวัตถุเข้ามาอันเป็นผลของกระแสโลก รวมทั้งทางการทหารและการเมือง จึงทำให้ทหารมีการขยายอาณาเขตเข้ามาในพื้นที่ รวมทั้งมีการใช้พื้นที่เขาสามยอดเป็นยุทธภูมิทางการทหาร ในตอนแรก ๆ ก็มีปัญหากับชาวบ้านในเรื่องการเวนคืนที่ดิน เมื่อทหารเข้ามามากขึ้น ความเจริญเข้ามามากขึ้น ในพื้นที่ตำบลเขาสามยอดจึงเกิดการก่อสร้างและขยายพื้นที่บ้านจัดสรร หรือหมู่บ้านต่าง ๆ ขึ้นมามากมายเพื่อรองรับความเจริญของพื้นที่ เช่น การพักอาศัยของข้าราชการทหารที่เกษียณราชการ เป็นต้น ทั้งข้าราชการในตำบลและภายนอกเข้ามาอยู่อาศัยในตำบลเขาสามยอดมากขึ้นเป็นลำดับ

บริบทชุมชนตำบลเขาสามยอด ได้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในหลาย ๆ ด้านทั้งทางสังคมที่ดั้งเดิมมีการพึ่งพาอาศัยกันในชุมชน ทางด้านเศรษฐกิจเป็นแบบพอเพียงเป็นการทำเกษตร เพื่อยังชีพมาเป็นเศรษฐกิจแบบทุนนิยม รวมทั้งความเจริญก้าวหน้าทางด้านเศรษฐกิจ ทำให้วิถีชีวิตของคนในตำบลเขาสามยอดต้องปรับเปลี่ยนไป รวมทั้งการเข้ามาของทหารซึ่งถือว่าเป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งทหารเป็นสัญลักษณ์ของความมีระเบียบวินัยและความซื่อสัตย์ การทำงานเพื่อประเทศชาติ ทำให้ชุมชนมีการปรับตัวให้เข้ากับสภาพการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น และเพื่อให้สอดคล้องกับความเจริญที่เข้ามา เช่น มีการก่อสร้างค่ายทหารและโรงพยาบาลทหารในเขตพื้นที่ตำบลเขาสามยอด รวมทั้งมีการก่อสร้างบ้านจัดสรรเพื่อรองรับประชากรที่เข้ามาอาศัยในชุมชนมากขึ้น การเปลี่ยนแปลงในทางที่ดี คือ ทำให้ประชาชนในตำบลเขาสามยอดมีประชากรที่มี

การศึกษามากขึ้น มีความรู้ความสามารถในด้านต่าง ๆ มากขึ้น ทำให้ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น

บริบทเชิงโครงสร้างกฎหมาย

การบริหารงานตามรูปแบบสภาตำบลซึ่งมีกำนันผู้ใหญ่บ้าน เป็นผู้บริหาร และมีแพทย์ประจำตำบล ครูในโรงเรียนเป็นรูปแบบคณะกรรมการ สภาตำบลนี้อยู่ภายใต้การควบคุมของผู้ว่าราชการจังหวัดและนายอำเภอ จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2518 จึงเหลือเพียงสภาตำบลแบบใหม่ล่าสุดเพียงประเภทเดียวมีคณะกรรมการสภาตำบลเป็นองค์การบริหารประกอบด้วยกำนันเป็นประธาน ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล และกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิที่ราษฎรเลือกตั้งหมู่บ้านละ 1 คน เป็นกรรมการที่ปรึกษาสภาตำบลแต่งตั้งจากปลัดอำเภอหรือพัฒนากรและเลขานุการ สภาตำบลแต่งตั้งจากครูประชาบาล

ส่วนสภาตำบล ตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 กำหนดพื้นที่ตำบลตามกฎหมายลักษณะปกครองท้องที่ส่วนที่อยู่นอกเขตเทศบาลและสุขาภิบาล มีสภาตำบลเป็นองค์กรที่ทำหน้าที่บริหารงานในตำบลมีฐานะเป็นนิติบุคคล มีอำนาจหน้าที่ในการกอนิติสัมพันธ์กับบุคคลอื่น และมีความสามารถในการจัดทำโครงการและงบประมาณด้วยตนเอง สภาตำบลมีโครงสร้างที่เป็นไปในรูปแบบของคณะกรรมการ

การบริหารงานสภาตำบล เป็นไปในรูปแบบของคณะกรรมการ เข้ามาบริหารงานในการจัดทำโครงการได้มีงบประมาณของ สภาตำบล และการจัดทำแผนให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาตำบล ซึ่งโครงการส่วนใหญ่เป็นการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของตำบล เช่น ถนน การวางท่อระบายน้ำ และแก้ไขปัญหาด่าง ๆ ภายในตำบล

พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 นั้นได้ก่อตั้งขึ้นวันที่ 21 พฤษภาคม พ.ศ. 2538 และได้ทำการเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลส่วนผู้บริหารนั้นมาจากกำนันในตำบลโดยตำแหน่ง การบริหารงานบุคคลขององค์การบริหารส่วนตำบลเขาสามยอกนั้น ในปี พ.ศ. 2539 นั้น บุคลากรของท้องถิ่นไม่เพียงพอ และไม่มีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนั้นงบประมาณการบริหารก็มีจำนวนจำกัด ถือว่าเป็นการกระจายอำนาจการบริหารมาสู่ท้องถิ่น สอดคล้องกับ ปรัชญาเวสารัชช (อ้างถึงใน ตระกูล มีชัย, 2538, น. 19-20) ที่ได้กล่าวถึง การกระจายอำนาจไว้ว่า การกระจายอำนาจในมิติหนึ่ง หมายถึง ความพยายามที่จะมอบหมายอำนาจหน้าที่และความสามารถดำเนินการให้หน่วยงานระดับล่างหรือหน่วยงานอื่น ส่วนอีกมิติหนึ่งการกระจายอำนาจหมายถึงการมอบอำนาจให้ผู้รับมอบอำนาจกระทำการได้ เช่น ให้อำนาจตัดสินใจสั่งการให้อำนาจบริหารงานบุคคลเพิ่มขึ้น ให้สามารถใช้จ่ายเงินได้เองภายในขอบเขตที่กว้างขวางขึ้น โดยได้แบ่ง

การกระจายอำนาจออกเป็นกรกระจายอำนาจทางการเมืองกับการกระจายอำนาจทางการบริหาร

การกระจายอำนาจจากส่วนราชการต่าง ๆ ในระบบบริหารราชการแผ่นดิน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการกระจายอำนาจที่รัฐดำเนินการเองไปสู่องค์กรประชาชนมากขึ้น เช่น นโยบายรัฐบาลซึ่งมุ่งให้มีการเลือกตั้ง ผู้บริหารท้องถิ่นทุกระดับแทนที่ข้าราชการซึ่งดำรงตำแหน่งดังกล่าว หรือยกฐานะสภาตำบลขึ้นเป็นนิติบุคคลมีขอบเขตอำนาจหน้าที่มากขึ้นกว่าเดิม เป็นต้น

การมอบหมายหน้าที่ความรับผิดชอบ และอำนาจดำเนินการให้แก่หน่วยงานระดับรอง ๆ ลงไป ทั้งนี้ โดยมีจุดมุ่งหมายสำคัญที่จะให้หน่วยงานแต่ละระดับมีขีดความสามารถตัดสินใจและดำเนินการที่จะเป็นได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด เช่น หน่วยงานบริการประชาชนควรมีระดับความสามารถและอำนาจในการให้บริการแก่ประชาชนได้เบ็ดเสร็จสมบูรณ์ด้วยตนเองไม่จำเป็นต้องขอคำวินิจฉัย อนุมัติหรือการสนับสนุนจากหน่วยงานหรือผู้บังคับบัญชาจนก่อปัญหาการเสียเวลาโดยใช้เหตุ เป็นต้น

จุดเริ่มของการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น องค์การบริหารส่วนตำบลเขาสามยอด พ.ศ. 2539-2542 นั้น ได้เริ่มพัฒนาท้องถิ่นในด้านต่าง ๆ ทั้งโครงสร้างพื้นฐาน ถนน และการศึกษารวมทั้งการแก้ไขปัญหาชุมชน โดยองค์การบริหารส่วนตำบล ทำให้ประชาชนได้มีการเรียนรู้ระบอบประชาธิปไตยและการปกครองท้องถิ่น สอดคล้องกับ วุฒิสสาร ต้นไชย (2547, น. 1) ที่กล่าวถึงการปกครองท้องถิ่น คือ การปกครองที่รัฐบาลกลางหรือส่วนกลางได้กระจายอำนาจไปให้หน่วยการปกครองท้องถิ่นซึ่งเป็นองค์กรที่มีสิทธิตามกฎหมาย มีพื้นที่และประชากรเป็นของตนเอง ประการสำคัญขององค์กรดังกล่าวต้องมีอำนาจอิสระ (Autonomy) ในการปฏิบัติอย่างเหมาะสม การมอบอำนาจจากส่วนกลางมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วม ในการปกครองตนเองตามเจตนารมณ์ในระบอบประชาธิปไตย ไม่ว่าจะเป็นการมีส่วนร่วมในการเสนอปัญหา ตัดสินใจ การตรวจสอบการทำงานและร่วมรับบริการสาธารณะต่าง ๆ อย่างไรก็ตามแม้ว่าการปกครองท้องถิ่นจะมีอิสระในการดำเนินงาน แต่ยังคงอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของรัฐบาลกลาง

โครงสร้างทางด้านกฎหมายที่มีพัฒนาการมาตั้งแต่เป็นสภาตำบลและเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลนั้น ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านโครงสร้างการบริหารงาน เช่น ผู้บริหาร สภาตำบลซึ่งมีกำนัน และผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้บริหารสภาตำบล ในรูปแบบคณะกรรมการ ทำให้อำนาจตัดสินใจต่าง ๆ ขึ้นอยู่กับ ประธานบริหารสภาตำบลและคณะกรรมการทำให้ขาดมิติของการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน และมิติการตรวจสอบการบริหารงานของสภาตำบล ต่อมาได้มีพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 ก่อให้เกิดการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น ในระยะแรกเป็นการบริหารงานโดยกำนันและผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่ ซึ่งเป็นประธาน

กรรมการบริหารโดยตำแหน่ง ส่วนสมาชิกมาจากการเลือกตั้งหมู่บ้านละ 2 คน โครงสร้างการบริหารงานในระยะแรกนั้น ไม่ค่อยมีความพร้อมทั้งทางด้านบุคลากรและงบประมาณทำให้การบริหารจัดการไม่มีความต่อเนื่อง มิติของการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นก็ไม่ค่อยได้รับความสนใจจากประชาชนมากนัก เพราะว่า องค์การบริหารส่วนตำบล ประชาชนยังไม่เข้าใจในบทบาทอำนาจหน้าที่มากนัก ต่อมาเมื่อมีการแก้ไขกฎหมายที่ให้ประธานกรรมการบริหารมาจากการเลือกตั้งจากสภาท้องถิ่น ทำให้ผู้บริหารต้องฟังเสียงสภาและมติจากสภามากกว่าประชาชน เนื่องจากผู้บริหารมาจากการเลือกตั้งโดยสภาทำให้มติดการมีส่วนร่วมและการตรวจสอบการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลเป็นไปในรูปแบบของสภามากกว่าภาคประชาชน หลังจากนั้น ได้มีการปรับปรุงแก้ไข พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบลในปีพ.ศ. 2546 ซึ่งให้ผู้บริหารท้องถิ่นมาจากการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชน เป็นผลให้เกิดมิติต่าง ๆ ทั้งการมีส่วนร่วมของประชาชนและการตรวจสอบการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลมากขึ้น ซึ่งเกิดจากปัจจัยหลายประการ ทั้งองค์การบริหารส่วนตำบลมีอิสระมากขึ้นในการบริหารงาน การมีงบประมาณมากขึ้น มีบทบาทอำนาจหน้าที่ที่ชัดเจนมากขึ้น ทำให้ประชาชนเกิดความสนใจและให้ความสำคัญกับองค์การบริหารส่วนตำบล อีกประการหนึ่งก็คือ ผู้บริหารท้องถิ่นมีความเข้มแข็งมากขึ้นในการบริหารจัดการ รวมทั้งมีการกำหนดนโยบายและการนำนโยบายไปปฏิบัติเพื่อการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นที่เป็นรูปธรรมมากขึ้น

บริบทเชิงโครงสร้างกฎหมายนี้ทำให้องค์การบริหารส่วนตำบลและผู้บริหารท้องถิ่นมีการเปลี่ยนแปลงจากการเป็นผู้นำคนเดียว มีอำนาจตัดสินใจ มาสู่การฟังเสียงสภาท้องถิ่น และมาสู่ผู้บริหารที่ฟังเสียงประชาชน ซึ่งก่อให้เกิดมิตการมีส่วนร่วมของประชาชน ตั้งแต่การเลือกตั้งจนถึงการบริหารงานและการตรวจสอบการทำงานขององค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งอาศัยการร่วมมือจากทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารงานไม่ใช่เป็นของผู้บริหารหรือองค์การบริหารส่วนตำบลเพียงอย่างเดียว

วิธีการบริหารงานของผู้นำ

การบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลที่ให้อำนาจกับชุมชนประชาชนในการเข้ามามีส่วนร่วมและตรวจสอบการทำงานทำให้องค์การบริหารส่วนตำบลเขาสามยอดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีการบริหารจัดการที่ดีตามหลักความโปร่งใสและการมีส่วนร่วมของประชาชน การบริหารงานของผู้บริหารท้องถิ่น นั้นได้ยึดถือตามหลักกฎหมายและระเบียบท้องถิ่น ในบางครั้งก็เกิดความผิดพลาดด้วยความไม่มีความชำนาญและไม่มีความเข้าใจในหลักกฎหมายท้องถิ่น การบริหารงานต่าง ๆ มีการเข้าที่ประชุมสภา รวมทั้งมิตการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นก็เปิดโอกาสให้ภาคส่วนต่าง ๆ เข้ามาเช่น การแต่งตั้งผู้ทรงคุณวุฒิด้านต่าง ๆ เช่น การศึกษาก็ให้

ผู้อำนวยการโรงเรียนได้เข้ามามีส่วนร่วมและองค์การบริหารส่วนตำบลก็ได้สนับสนุนด้านงบประมาณการศึกษาแก่โรงเรียน รวมทั้งการแต่งตั้งคณะกรรมการในการตรวจสอบการก่อสร้างจากภาคประชาชนที่มีความเข้าใจในเรื่องการก่อสร้าง รวมทั้งการลงพื้นที่เพื่อตรวจสอบการก่อสร้างขององค์การบริหารส่วนตำบลที่ผู้บริหารท้องถิ่นได้ลงพื้นที่ตรวจสอบด้วย การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนผ่านกิจกรรมต่าง ๆ เช่น กีฬาต้านยาเสพติด ซึ่งได้รับความสนใจจากประชาชนในพื้นที่ เพราะว่าได้เห็นปัญหาร่วมกันว่า ยาเสพติดเป็นภัยร้ายต่อชุมชนและประเทศทำให้ได้มีการทำกิจกรรมร่วมกัน

นอกจากนั้น ฝ่ายสภาองค์การบริหารส่วนตำบลก็มีสมาชิกที่มีความหลากหลาย เช่น ตัวแทนข้าราชการทหาร ตัวแทนเกษตรกร ที่อาสาเข้ามาทำหน้าที่แทนประชาชนในการบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบล

ส่วนการบริหารงานของผู้บริหารท้องถิ่นระหว่าง พ.ศ. 2543-2550 นั้น โครงสร้างการบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบลเขาสามยอด ได้มีผู้บริหารคนเดียวกัน คือ นางสาวสายใจ เลิศวิริยะประภา ได้มีแนวทางการบริหารงาน โดยการดึงภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม เช่น การร่วมกันคิดศึกษาชุมชน รวมทั้งร่วมกันคิดเพื่อให้มีการจัดตั้งประธานชุมชน หรือประธานชอย เพื่อสะดวกและทำให้การดูแลประชาชนในพื้นที่ได้ทั่วถึงมากขึ้น นอกจากนั้นการรวมกลุ่มของผู้นำชุมชน และการดำเนินงานต่าง ๆ ได้รับความร่วมมือจากประชาชนเป็นอย่างดี การบริหารงานในปี พ.ศ. 2543-2546 นั้น ได้พัฒนาท้องถิ่น ซึ่งจากการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน มาสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตและการศึกษาของประชาชนในท้องถิ่น กิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเป็นการพัฒนาจากปัญหาความต้องการของประชาชนในตำบล นอกจากนั้น การใช้กระบวนการประชาสัมพันธ์และการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารให้ประชาชนทราบในหลากหลายช่องทาง และเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามาแสดงความคิดเห็นผ่านเวทีสาธารณะต่าง ๆ ที่ได้จัดทำในชุมชนนั้น เป็นเวทีที่ประชาชนได้มีส่วนร่วมและทำให้การบริหารงานเกิดความโปร่งใส ประชาชนสามารถตรวจสอบได้ และการกระจายอำนาจการตัดสินใจ และการกระจายงบประมาณให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการผ่านโครงการต่าง ๆ ที่ประชาชนได้คิดร่วมกันเพื่อพัฒนาชุมชน หมู่บ้านของตนเอง เช่น เรื่องสิ่งแวดล้อม ซึ่งประชาชนได้คิดร่วมกันถึงการทำอะไรจะให้ชุมชนน่าอยู่ มีความสะอาด ก่อให้เกิดความสามัคคีภายในชุมชนในการจัดการเรื่องความสะอาด เป็นต้น การสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ ในการทำงานร่วมกัน ทั้งด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ที่ได้รับความร่วมมือจากตำรวจและอาสาสมัครป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยฝ่ายพลเรือน (อปพร.) การประสานงานกับหน่วยงานราชการอื่น ๆ ในเรื่องการประหยัดงบประมาณ และการให้

ภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการเป็นคณะกรรมการที่ปรึกษาขององค์การบริหารส่วนตำบลใน
แต่ละกอง เพื่อตรวจสอบการทำงาน

ความก้าวหน้าของ อบต.

องค์การบริหารส่วนตำบลเขาสามยอดเนื่องจากกฎหมายต่าง ๆ เช่น พระราชบัญญัติ
กำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 และ
พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 และได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมอีก
ในพ.ศ. 2542 และ พ.ศ. 2546 ทำให้องค์การบริหารส่วนตำบล มีบทบาท อำนาจหน้าที่เพิ่มขึ้น มี
งบประมาณเพิ่มขึ้น และคุณภาพของคนในชุมชน ในการร่วมกันพัฒนาท้องถิ่น

นอกจากนั้น การเปลี่ยนแปลงผู้บริหารท้องถิ่น จากการแต่งตั้ง (กำหนด) มาเป็น
การเลือกตั้งโดยอ้อม คือ การเลือกตั้งจากฝ่ายสภาท้องถิ่น ได้แก่ นางสาวสายใจ เลิศวิริยะประภา
มาเป็นประธานคณะกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลเขาสามยอด และได้มีการ
บริหารงานและเริ่มพัฒนาเขาสามยอดด้านต่าง ๆ เช่น การพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐาน ด้าน
การศึกษา โดยได้ริเริ่มโครงการต่าง ๆ ที่เน้นการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน เช่น การประชุม
ประชาคม การจัดระบบการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารขององค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งเป็นการ
เปิดเผยข้อมูลข่าวสารการทำงานขององค์การบริหารส่วนตำบลให้ประชาชนได้รับทราบ ซึ่ง
สอดคล้องกับ orts กักผล ที่ได้กล่าวถึงการสร้างความโปร่งใสในการบริหารงานท้องถิ่นไว้ว่า การ
ประชาสัมพันธ์ที่เปิดเผยข้อมูลข่าวสารการทำงาน โครงการต่าง ๆ ให้ประชาชนทราบแม้มี
งบประมาณจำกัด ผ่านทางช่องทางต่าง ๆ ได้แก่ การจัดทำวารสาร แผ่นพับ เสียงตามสายภายใน
ชุมชน เป็นต้น

องค์การบริหารส่วนตำบลเขาสามยอดได้มีระบบการบริหารงานที่โปร่งใส เช่น การเชิญ
ตัวแทนประชาคมเป็นคณะกรรมการในการจัดซื้อจัดจ้างขององค์การบริหารส่วนตำบล และได้มี
คณะกรรมการภาคประชาชนเป็นที่ปรึกษาในองค์กรเพื่อตรวจสอบการทำงานขององค์การบริหาร
ส่วนตำบล และเมื่อมีการประกาศใช้ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบบริหาร
กิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. 2542 สุดจิต นิมิตรกุล (2543, น. 13-14) ได้กล่าวถึงหลัก
ธรรมาภิบาล หมายถึง การบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดีเป็นแนวทางสำคัญในการจัด
ระเบียบให้สังคมทั้งภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชนและภาคประชาชน ซึ่งครอบคลุมถึงฝ่ายวิชาการ ฝ่าย
ปฏิบัติการ ฝ่ายราชการและฝ่ายธุรกิจสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข มีความรู้รักสามัคคีและ
ร่วมกันเป็นพลังก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน และเป็นส่วนเสริมความเข้มแข็งหรือสร้าง
ภูมิคุ้มกันแก่ประเทศเพื่อบรรเทาป้องกัน หรือแก้ไขเยียวยาภาวะวิกฤติภัยอันตรายที่หากจะมีมาใน
อนาคต เพราะสังคมจะรู้สึกถึงความยุติธรรม ความโปร่งใส และความร่วมมือร่วม อันเป็น

คุณลักษณะสำคัญของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และการปกครองแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขสอดคล้องกับความเป็นไทยรัฐธรรมนูญ และกระแสโลกยุคปัจจุบัน

ผู้บริหารท้องถิ่นและสมาชิกสภาท้องถิ่นนั้นมาจากการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชน การบริหารงานท้องถิ่นนั้นผู้บริหารท้องถิ่น เป็นคนเดิมคือนางสาวสายใจ เลิศวิริยะประภา ซึ่งในส่วนนี้ ทำให้การบริหารงานและการพัฒนาท้องถิ่นเป็นไปอย่างต่อเนื่อง การยุทธศาสตร์การพัฒนา โดยเน้นคุณภาพชีวิตและการศึกษา โดยได้มีโครงการต่าง ๆ ที่เน้นการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน เช่น โครงการประกวดชุมชนน่าอยู่ ซึ่งเป็นการให้ประชาชนในชุมชนได้มีการจัดการเรื่องความสะอาดภายในชุมชนของตนเอง และมีการบริหารงบประมาณและคิดโครงการหรือกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน นอกจากนั้นโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ส่วนใหญ่เป็นโครงการที่เกิดขึ้นมาจากความคิดของประชาชน องค์การบริหารส่วนตำบลนั้นสนับสนุนด้านงบประมาณ และอุปกรณ์และการให้ความช่วยเหลือทางด้านกำลังคน

นอกจากนั้น องค์การบริหารส่วนตำบลเขาสามยอตถือว่ามีทรัพยากรบุคคลที่มีค่า คือ “คลังสมองท้องถิ่น” ซึ่งเป็นที่ปรึกษาของ อบต. คลังสมองท้องถิ่นของ อบต.เขาสามยอต ก็คือกระบวนการรวบรวมความคิดที่จะนำมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาตำบล โดยคณะบุคคลคณะหนึ่งที่เป็นเสมือนตัวแทนทางความคิดของชาวบ้าน มีลักษณะคล้าย ๆ กับเป็นที่ปรึกษาให้กับคณะผู้บริหารของ อบต. คณะบุคคลประกอบไปด้วย กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ประธานชอย หน่วยทหารทุกหน่วย ซึ่งพื้นที่ของ อบต.เขาสามยอต เป็นเขตที่มีหน่วยทหารตั้งอยู่ ส่วนราชการในและนอกพื้นที่ที่ต้องทำงานเชื่อมโยงกับ อบต. วัด โรงเรียน องค์การต่าง ๆ ไม่เว้นแม้แต่ประชาชนทุกคนที่ต้องการเสนอความคิดเห็น เพื่อให้คณะบริหารนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนา คลังสมองท้องถิ่น คือลักษณะของทุนทางความคิดที่ อบต.เขาสามยอตมี และถือเป็นข้อได้เปรียบที่ทำให้ อบต.ไม่จำกัดแนวทางในการพัฒนาอยู่ในวงแคบ ๆ เพียงแค่คณะผู้บริหารไม่กี่คน อีกทั้งกระบวนการคิดที่เรียกกันว่า “คลังสมอง” นี้ยังเป็นตัวเชื่อมที่สำคัญระหว่างความคิดและความต้องการจากชาวบ้านที่มีผ่านมายังผู้นำชุมชนซึ่งเป็นตัวแทนของประชาชน กับความคิดของคณะผู้บริหารและตัวแทนส่วนราชการต่างๆ สอดคล้องกับ ไตรรัตน์ โภคพลากรณ์ (2549, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ทุนทางสังคมกับการบริหารการคลังขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น กรณี องค์การบริหารส่วนตำบลห้วยกะปิ อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี และองค์การบริหารส่วนตำบลเขาสามยอต อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี มีข้อค้นพบว่า

1. ความสำเร็จขององค์การบริหารส่วนตำบล ที่สามารถได้รับรางวัลธรรมาภิบาลจะต้องมีทุนทางสังคมอยู่ในระดับที่สูงพอควร กล่าวคือจะต้องอาศัยผู้นำและทีมงาน ทุนมนุษย์ การมีส่วนร่วม การให้การรับรู้ร่วมกัน การมีส่วนร่วม และการให้การช่วยเหลือแก่ชุมชนโดยธรรม

ทั้งหมด การพิจารณาจะต้องพิจารณาทุกมิติร่วมกัน โดยทั้ง 6 มิติ ได้แก่ มิติทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมืองการปกครอง เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม อย่างเชื่อมโยงกัน ทั้งในระบบคิดและวิธีปฏิบัติซึ่งจะทำให้เกิดผลลัพธ์สุดท้าย คือ ความเต็มใจในการเสียภาษี ความพึงพอใจในการบริหาร การเก็บภาษีเพิ่มมากขึ้น และการใช้จ่ายอย่างโปร่งใส โดยมีเป้าหมายเพื่อการกินดีอยู่ดีของประชาชนในชุมชน

2. การนำทุนทางสังคมมาใช้จะช่วยเป็นการสร้างพลังอำนาจของชุมชน การให้อำนาจและการเปิดโอกาสในการมีส่วนร่วมจะทำให้ประชาชนได้เกิดการเรียนรู้ มีวัฒนธรรมการพึ่งพาอาศัยกัน ความไว้วางใจกัน ความเป็นเอกภาพเหล่านี้เป็นต้น จะช่วยเป็นพลังผลักดันสร้างสรรค์องค์การบริหารส่วนตำบลให้มีความเข้มแข็ง

3. องค์การบริหารส่วนตำบลแต่ละแห่งมีพัฒนาการและบริบทที่แตกต่างกัน การจัดการภายในของตนเองจึงต้องรู้จักการประยุกต์ใช้ทุนทางสังคมให้เกิดประโยชน์ ดังนั้น คณะผู้บริหารและสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลจะต้องสนใจและเอาใจใส่อย่างจริงจัง เพื่อร่วมกันยกระดับศักยภาพขององค์การบริหารส่วนตำบลให้สามารถประสานพลังให้เกิดการจัดการอย่างต่อเนื่องยั่งยืน

ดังนั้น เมื่อองค์การบริหารส่วนตำบล มีอำนาจหน้าที่และภารกิจที่ชัดเจนในด้านต่างๆ ทั้งด้านงบประมาณ ด้านบุคลากร และด้านกฎหมายที่ให้อำนาจหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลมีความชัดเจนในภารกิจหน้าที่ เช่น ในด้านงบประมาณที่มีการกระจายอำนาจด้านงบประมาณให้องค์การบริหารส่วนตำบลมากขึ้น เป็นผลให้เกิดการบริการสาธารณะที่ดีและมีประสิทธิภาพต่อประชาชนในท้องถิ่น และทำให้ประชาชนได้สนใจและให้ความสำคัญกับชุมชนท้องถิ่นรวมทั้งให้ความสำคัญในการตรวจสอบการปฏิบัติงานงบประมาณขององค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งประชาชนถือว่าเป็นผู้ได้รับผลกระทบโดยตรงจากการพัฒนาท้องถิ่น ในด้านกฎหมายนั้น พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้มีการกระจายอำนาจภารกิจหน้าที่ให้องค์การบริหารส่วนตำบลมากขึ้น และการทำงานขององค์การบริหารส่วนตำบลมีความเป็นอิสระมากขึ้น บทบาทอำนาจหน้าที่ที่มีความชัดเจนขึ้น ส่วนทางด้านภาคประชาชนก็มีความสนใจและเข้าใจในเรื่องการปกครองท้องถิ่นมากขึ้น ซึ่งประชาชนในตำบลเขาสบายอดมีความหลากหลายอาชีพ ส่วนใหญ่เป็นข้าราชการ ทั้งหน่วยงานทหารและหน่วยงานราชการอื่น ๆ ทำให้คุณภาพของประชาชนในองค์การบริหารส่วนตำบลเขาสบายอดมีความรู้และการศึกษาทำให้ง่ายต่อการพัฒนาท้องถิ่น รวมทั้งความเป็นตำบลที่เป็นแบบกึ่งเมืองกึ่งชนบททำให้การสื่อสารและการประชาสัมพันธ์ด้านข้อมูลข่าวสารขององค์การบริหารส่วนตำบลมีความทั่วถึง